

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

EMMI PUPUTTI-VEHKALAHTI

Vaihtoehtona yrityssaneeraus

- havaintoja ja erityispiirteitä maatalan yrityssaneeraukseen liittyen

LIIKETALOUS

2020

Tekijä Puputti-Vehkalahti, Emmi Johanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 14.3.2020
	Sivumäärä 90	Julkaisun kieli suomi
Julkaisun nimi Vaihtoehtona yrityssaneeraus - havaintoja ja erityispiirteitä maatilan yrityssaneeraukseen liittyen		
Tutkinto-ohjelma Liiketalous		
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata yrityssaneerausmenettelyä ja saneerausohjelman sisällön pääpiirteitä. Tätä tavoitetta oli lähestytty työn teoriaosassa. Tavoitteena oli selvittää aineiston avulla millaisia maatiloja hakeutuu yrityssaneeraukseen ja mitä erityispiirteitä maatilan jatkamiskelpoisuuden arviointiin liittyy. Työssä tarkasteltiin aineistossa esitettyjä saneerausohjelmia ja seikkoja, joita ilmeni onnistumisen näkökulmasta. Työssä tutkittiin myös tilintarkastajien lausuntoja sekä maksukyvyn kuvaamista prosessin aikana. Työ laadittiin opinnäytetyön tekijän kiinnostuksesta aiheeseen. Kyseessä oli laadullinen tutkimus. Aineistoon kuului kolme haastattelua sekä käräjäoikeusaineisto, joka käsitti kahden maatilan asiakirjoja menettelyn ajalta. Ohjelmaehdotukset ja toimenpiteet olivat yksilöllisiä. Usein maatilayritykset hakeutuivat avun pariin viiveellä. Esille nousi myös talousosaamiseen liittyvä toiminta ja vaje. Menettelyyn hakeutumisessa riittävän kannattavuuden (käyttökate) ja maksuvalmiuden ennakkoinnin lisäksi mm. tuotanto-osaaminen, tilan puitteet ja yrittäjän jaksaminen olivat keskeisiä. Aineistossa korostui laskelmien realismi, selvittäjän ammattitaito, kyky hoitaa maatilayrityksen yrityssaneerausta ja kokonaisuuden hahmottaminen. Teoriaosassa tuotiin esille onnistumiseen liittyviä seikkoja. Haastatteluaineistossa esille nousivat mm. yrittäjän voimavarat, osaaminen, rationaalisuus, tuki-/sidosryhmäverko, muutoskyky toiminnassa ja ohjelman kireys. Esille nousivat myös selkeät tavoitteet, konkreettiset keinot sekä tuki tavoitteiden saavuttamiseksi. Aineisto oli pieni ja toiminta tapauskohtaista, jonka vuoksi työn perusteella ei voida tehdä yleistyksiä.		
Asiasanat Yrityssaneeraus, maatila		

<p>Author Puputti-Vehkalahti, Emmi Johanna</p>	<p>Type of Publication Bachelor's thesis</p>	<p>Date March 2020</p>
	<p>Number of pages 90</p>	<p>Language of publication: Finnish</p>
<p>Title of publication Business reorganization as an option – observations and characteristics based on a farm's reorganization process</p>		
<p>Degree programme Degree Programme in Business Administration</p>		
<p>Abstract</p> <p>The goal of this thesis was to describe the process of business reorganization and the main contents of it. This was executed in the theory part of the thesis. The aim was to use the collected material to find out what kind of farms are looking to reorganize their business and what are the special features related to the evaluation of a farm's capability to continue. This thesis handled the reorganization programs presented in the material as well as qualities that occurred from the perspective of success. In addition, the statements of accountants were researched along with describing the company solvency during the process.</p> <p>This thesis came together based on the author's interest towards the subject. It was a qualitative study with data collected from three interviews and district court material, which included documents of two farms during business reorganization process.</p> <p>Program suggestions and actions were distinctive. Often farms waited before looking for aid. The actions related to financial knowledge as well as the lack of it, were also brought up. When seeking business reorganization, not only enough profitability (gross margin) and liquidity evaluation were crucial but also for example production knowledge, farm infrastructure and the well-being of the farm keeper. The factuality of calculations and expertise of researcher as well as the ability to handle a farms reorganization and understanding the big picture were accentuated in the data.</p> <p>Theory part of this thesis introduced the qualities related to success in reorganization. For example farm keeper's resources, knowledge, rationality, support system, ability to change and the strictness of the program were handled in the interview data. In addition, clear goals, concrete actions and support to achieve set goals, were mentioned. The used data was concise, and actions were presented case-by-case, which is why no generalization can be made based on this thesis.</p>		
<p>Key words Business reorganization, farm</p>		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN ONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄ	7
2.1 Tavoitteet	7
2.2 Menetelmä	8
2.3 Aineisto	9
3 TILASTOJA MAATILAN YRITYSSANEERAUKSESTA JA TALOUDESTA ..	11
3.1 Tilastotietoa maatalouden yrityssaneerausten ja konkurssien lukumäärästä ..	11
3.2 Tilastotietoa maatilayritysten taloudesta	12
4 YRITYSSANEERAUSMENETTELYSTÄ YLEISESTI	13
4.1 Yrityssaneerausprosessin eteneminen	13
4.2 Yrityssaneerauksen tarkoitus, edellytykset ja esteet	16
4.2.1 Lain tarkoitus	16
4.2.2 Edellytykset.....	17
4.2.3 Esteet ja keskeyttämisperusteet.....	19
4.3 Yrityssaneerausmenettelyn aloittaminen.....	22
4.3.1 Hakemus ja aloittamisharkinta.....	23
4.3.2 Aloittamisen oikeusvaikutukset	28
4.3.3 Konkurssihakemus menettelyn aikana.....	33
4.4 Yrityssaneeraukseen kuuluvat velat	35
4.4.1 Saneeraus- ja menettelynaikaiset velat	35
4.4.2 Vakuuksien merkitys yrityssaneerauksessa	37
4.5 Selvittäjän rooli	38
4.6 Velallisen rooli: määräysvalta menettelyssä ja ohjelman kannustimet	40
5 SANEERAUSOHJELMA	42
5.1 Perustana perusselvitys.....	42
5.2 Saneerausohjelman sisältö.....	44
5.3 Velkojen järjestely.....	48
5.3.1 Velkajärjestelypolitiikasta.....	48
5.3.2 Velkojen järjestely	50
5.3.3 Vähäisten velkojen maksaminen.....	52
5.4 Muista tervehdyttämiskeinoista.....	53
5.5 Lisäjako-osuus ja maksuohjelman joustot.....	55
5.6 Saneerausohjelman vahvistaminen.....	56
5.7 Ohjelman onnistumiseen vaikuttavia seikkoja	60

6 HAVAINTOJA AINEISTOSTA	64
6.1 Haastatteluaineisto.....	64
6.1.1 Syitä maksuvaikeuksien ja yrityssaneeraustapausten taustalla.....	64
6.1.2 Arviointiin ja velkajärjestelyjen suunnitteluun liittyen.....	67
6.1.3 Onnistumisen kannalta esiin nousevia tekijöitä.....	73
6.2 Käräjäoikeuden aineisto	75
6.2.1 Tilojen taustatietoja.....	75
6.2.2 Tilintarkastajien lausunnot.....	76
6.2.3 Tervehdyttämistoimista.....	79
6.2.4 Maksukyvyn kuvaaminen menettelyn aikana.....	82
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	83

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Maatilojen maksuvaikeuksista on uutisoitu kasvavissa määrin viime vuosina. Aihe on monelle yrittäjälle arka, sillä maatalaan kytkeytyy usein myös henkinen sidos, kuten yrittäjäperheen koti ja sukupolvien ketjun jatkuvuus. Tässä yritys juridiikan opinnäytetyössä tarkastellaan yrityssaneerausmenettelyä. Painopiste erityisesti aineisto-osuudessa on maatilayrityksissä. Opinnäytetyössä kappaleessa 4 ja 5 tarkastellaan yrityssaneerausmenettelyyn liittyviä edellytyksiä, lainsäädäntöä sekä esitetään yrityssaneerausohjelman pääpiirteet. Esille tuodaan myös oikeudellisia vaikutuksia yrittäjän toimintaan, eri tahojen rooleja ja ohjelman onnistumiseen yhteydessä olevia tekijöitä.

Kappaleessa 6 tuodaan esille havaintoja aineisto-osuudesta. Aineisto on pieni ja koostuu kahdesta yrityssaneeraukseen hakeutuneen maatilayrityksen hakemuksesta ja menettelyn aikaisista asiakirjoista sekä kolmesta haastattelusta. Aineiston kautta selvittää millaisia seikkoja maksuvaikeuksien ja yrityssaneeraustapausten taustalla on, millaisia ohjelmia tiloille suunnitellaan ja mm. mitä tekijöitä nousee esille onnistumisen kannalta. Tulorahoituksen riittävyyden kerrottu olevan haaste menettelyyn hakeutuvilla tiloilla, jonka vuoksi työssä tarkastellaan maksuvalmiuden kuvaamista aineistossa. Kirjallisuudessa nousee useasti esille tilintarkastajien kannanotot liittyen laskelmien realistisuuteen ja saneeraustilanteen arviointiin. Kiinnostavaa on, miten aineistossa on kuvattu toteuttamiskelpoisuutta tilintarkastajien (tai maatilayrityksen vastaavan tahon) lausunnoissa.

Ennen kaikkea opinnäytetyöntekijää kiinnosti henkilökohtaisesti yrityssaneerausmenettely prosessina ja sen kuvaaminen käräjäoikeusaineiston maatilayritystapauksissa. Aiheeseen päädyttiin osaltaan myös maatilojen maksuvaikeuksiin liittyvän ajankohtauuden vuoksi. Toimiala on erityinen ja henkilökohtaisesti kiinnostavaa oli liiketaloudellisetkin perustelut, joita toiminnan jatkamisen tueksi esitetään. Yrityssaneerauksen onnistumiseen kohdistuu teoriaosassakin mainittuja epäilyksiä. Se saatetaan nähdä yrityksen arvoa alentavana ja kustannuksia aiheuttavana välivaiheena ennen konkurssia. Onnistuessaan saneeraus palvelee kuitenkin yrityksen lisäksi laajaa sidosryhmäjoukkoa.

2 OPINNÄYTETYÖN ONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄ

2.1 Tavoitteet

Opinnäytetyön taustalla oli lähtökohtaisesti henkilökohtainen tavoite saada lisätietoa yrityssaneerauslainsäädännöstä. Tavoite oli myös selvittää kuinka sitä toteutetaan ja kuvataan käytännössä maatilayrityksen osalta. Tämän tiimoilta työn teoriaosassa (luvut 4 ja 5) kuvataan yrityssaneerausmenettelyä yleisellä tasolla sekä tuodaan esille suppeasti seikkoja, jotka kirjallisuudessa on havaittu vaikuttavan saneerauksen onnistumiseen. Teoriaosuudessa kuvataan myös saneerausohjelmaan kuuluvaa sisältöä.

Opinnäytetyössä etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin tai kuvataan:

- yrityssaneerausmenettelyä sekä saneerausohjelman sisältöä pääpiirteittäin
- millaisia maatiloja yrityssaneeraukseen hakeutuu, mitä tekijöitä on maksuvaikeuksien taustalla?
- miten arviota jatkamiskelpoisesta maatalan yritystoiminnasta tehdään ja millaisia erityispiirteitä nousee esille?
- millaisia saneerausohjelmia tutkimusaineistossa esitetään?
- millaisia seikkoja nousee esille ohjelmassa onnistumisen kannalta?

Onnistumisen taustalla olevia seikkoja on esitetty teoriaosan luvussa 5, lisäksi näitä selvitettiin lyhyesti maatilayritysten osalta haastattelujen avulla. Maatilojen maksuvaikeuksien taustaa ja arviota jatkamiskelpoisuudesta on selvitetty pääosin haastatteluaineiston kautta. Saneerausohjelmia on kuvattu niin haastattelu- ja käräjäoikeudesta saadun aineiston pohjalta. Tutkimuskysymyksiä on jouduttu tarkastelemaan uudestaan opinnäytetyöprosessin aikana aineiston saatavuuden ja tapausten ”yksityisyyden kunnioittamisen” vuoksi.

Aineistoa ja sen hankintaa on kuvattu tarkemmin kappaleessa 2.2. Mitä käräjäoikeuden aineiston tarkasteluun tulee, sen osalta päädyttiin tarkastelemaan vain seuraavia seikkoja:

1. tilintarkastajien lausunnot suunnitelmien toteuttamiseen liittyen

2. saneeraussuunnitelmat pääpiirteissään (velkajärjestelyt ja muut tervehdyttämistoimet perusteluineen)
3. maksuvalmiuden ja tulorahoituksen riittävyyden kuvaaminen

Näihin seikkoihin päädyttiin, sillä epäonnistumisen taustalla mainittiin mm. pinnalliseksi jäävät saneerausohjelmat, haasteena on esitetty myös tulorahoituksen riittävyyttä. Esimerkiksi Härmäläinen ym. (2009, 61) toteavat tilintarkastajien lausuntojen sisällöllisen syvyyden olevan melko vaihtelevaa. Tämän vuoksi kiinnostavaa on tilintarkastajien (tai maatilayrityksen vastaavan tahon) kommentit liittyen suunnitelmien realisti-suuteen ja ”toteuttamiskelpoisuuteen”. Mitä ohjelmien pääpiirteisiin tulee, velkajärjestelyjen lisäksi kiinnostavaa on miten ohjelmien suunnittelua ja taloudellista suorituskykyä kuvataan käytännössä.

Yhtenä haasteena haastatteluissa tuli esille kannattavuuden lisäksi lähtötilanteen heikko maksuvalmius/kassa. Tähän liittyen mm. saneerausten parissa toimiva maatalouden erityisasiantuntija (Reku 2019) on todennut maataloilla saneerauksen ongelmaksi juuri riittämättömän tulorahoituksen kannattavasta toiminnasta huolimatta. Tämän vuoksi päädyttiin tarkastelemaan maksuvalmiuden kuvaamista. Varsinaista lainsäädäntöä on tarkasteltu teoriaosassa, jonka vuoksi aineisto-osuudessa käydään läpi toimintaa ja esitystapaa käytännössä edellä mainittujen kohtien osalta.

2.2 Menetelmä

Opinnäytetyö kuuluu yritys juridiikan opintojen piiriin. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tutkittavana on oikeudellinen ilmiö, tässä tapauksessa yrityssaneeraus. Laki yrityksen saneerauksesta (47/1993) muodostaa työn teoreettisen viitekehyksen, jonka keskiössä on maataloutta harjoittava yritys.

Laadullista tutkimusta voidaan perustella esimerkiksi Hirsjärveen ym. (2005, 152) pohjautuen, joiden mukaan laadullisen tutkimuksen tavoite on löytää tai paljastaa tosiasioita, ei niinkään todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Työ voidaan nähdä myös empiirisenä oikeustutkimuksena, jossa toteutetaan empiiristen menetelmien avulla oikeustieteellistä tutkimusta. Empirian avulla voidaan esim. kuvata vallitsevaa oikeusti-

laa tai tarkastella toimijoiden kokemuksia, tutkimusmahdollisuuksia ovat oikeutta kuvaavat aineistot, lisäksi haastattelujen kautta voidaan selvittää asianosaisten kokemuksia liittyen oikeudelliseen prosessiin (Itä-Suomen yliopiston www-sivut 2019).

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti, toisaalta tutkimussuunnitelmalla on mahdollisuus muotoutua tutkimuksen edetessä. Aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille, esimerkiksi teemahaastattelu ja erilaisten dokumenttien analyysit ovat tällaisia metodeja. (Hirsjärvi ym. 2005, 155.) Työssä on käytetty aineiston hankinnassa henkilökohtaista teemahaastattelua ja sähköpostihaastattelua.

Työtä voidaan lähestyä myös tapaustutkimuksena. Tapaustutkimuksen avulla voidaan saada yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa pienestä joukosta suhteessa toisiinsa olevista tapauksista. Jos tutkimuksen tarkoitus on kartoittava, strategiaksi soveltuu hyvin tapaustutkimus. Kartoittava tutkimus etsii uusia näkökulmia, selvittää vähän tunnettuja ilmiöitä ja mm. kehittää uusia hypoteeseja, tutkimuskysymykset alkavat usein mitä, mitkä ja miten. (Hirsjärvi ym. 2005, 125; 129.)

2.3 Aineisto

Työtä varten on hankittu kaksi erilaista aineistoa. Työssä tutkitaan kahden yrityssaaneerausmenettelyyn hakeutuneen maatilayrityksen dokumentteja. Tapauksia on etsitty Maksukyvyttömyysrekisterin avulla ja toimialaa tarkennettu YTJ:n yrityshaun päätösmialaluokittelun kautta. Tämän jälkeen tapauksen asiakirjoja (hakemus, perusselvitys ja ohjelmaehdotus liitteineen) on pyydetty tapausta käsitelleestä käräjäoikeudesta. Molemmille tapauksille oli vahvistettu saneerausohjelma 2010-luvulla. Tietoja on pyritty esittämään mahdollisimman anonymisti ja taustoja kunnioittaen siten, ettei ulkopuolinen voisi päätellä mistä yrityksestä on kyse. Tilojen taustoja on kuvattu lyhyesti kappaleessa 6.2.1.

Työssä on käytetty myös haastatteluaineistoa. Aiheesta haastateltiin eri tavoin lopulta kolmea tahoa, jotka ovat mukana menettelyssä tai siihen valmistautumisessa. Tarkennettakoon, että tahot eivät käsitä velkojia tai oikeuslaitoksen edustajia. Tarkoitus oli

alun perin haastatella henkilökohtaisesti useampaa tahoja teemahaastattelu-tyyppisesti, mutta tämä pystyttiin toteuttamaan suunnitellulla laajuudella vain yhden haastateltavan kanssa. Toinen haastattelu tyypistyi vastaamiseen sähköpostilla.

Toteutunut henkilökohtainen haastattelu eteni melko vapaamuotoisena, ja teemoina olivat: syitä kasvaneiden yrityssaneeraus- ja maksuvaikeustapausten taustalla, analysointi toimintavaihtoehtoa tehtäessä, tervehdyttämistoimet ja yrityssaneerausohjelman suunnittelu sekä riskit onnistumisen kannalta. Tahosta käytetään myöhemmin nimeä ”haastateltava B”. Sähköpostilla toteutuneen haastattelun teemat olivat: menettelyn aloittaminen, varojen arvostamisesta sekä velkojen järjestelystä, selvittäjän rooli, onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä. Lisäksi kysyttiin joitain seikkoja liittyen teknisiin asioihin. Työssä tahosta käytetään nimeä ”haastateltava C”.

Aiheen tiimoilta lähetettiin sähköpostilla tiedustelu kuudelle taholle, jossa kysyttiin asiantuntijoiden käytöstä menettelyn ja siihen valmistautumisen aikana. Sähköpostikeskustelu laajeni aiheen tiimoilta yhden henkilön kanssa, tahosta käytetään myöhemmin nimeä ”haastateltava A”. Oli ilahduttava kokea, että moni taho näki aiheen tarpeellisuuden ja koki, että keskustelu ja ilmapiirin muutos on tärkeää alan huolestuttavan taloudellisen tilanteen vuoksi.

Todettakoon jo tässä vaiheessa, että haastattelut kertovat muutaman henkilön näemyksen, toimintatavan tms. asiaan. Koska haastatteluja tehtiin eri tavoin, kysymykset olivat erilaisia ja eri laajuisia, tämä näkyy myös vastausten painotuksessa. Niiden kautta ei tule välttämättä esille kaikkia seikkoja, joita käytännössä esiintyy. Jos aiheesta oli saatu kirjallinen vastaus, jatkokysymysten esittäminen ei ollut samalla tapaa mahdollista kuin henkilökohtaisessa keskustelussa. Aineisto on lisäksi erittäin pieni. Jokainen yrityssaneeraustapausta on erityinen ja jokaisella menettelyssä mukana olevalla toimijalla on oma toimintamallinsa, jonka vuoksi aineiston perusteella ei voi tehdä yleistyksiä alan toimintatavasta.

3 TILASTOJA MAATILAN YRITYSSANEERAUKSESTA JA TALOUDESTA

3.1 Tilastotietoa maatalouden yrityssaneerausten ja konkurssien lukumäärästä

Tilastokeskus kerää tietoja toimialoittain vireille pannuista konkurseista sekä yrityssaneerauksista. Tilastokeskuksen (2019) mukaan tammi-syyskuussa 2019 yrityssaneeraukseen hakeutuneita maa-, metsä- ja kalatalouden yrityksiä oli 9. Luvut kattavat kaikki kyseessä olevaan toimialaan kuuluvat yritykset, sillä tarkempaa toimialarajasta pelkkiin maatalouden yritykseen ei ollut saatavilla suoraan Tilastokeskuksen sivuilla.

Taulukosta 1 nähdään, että vuonna 2018 yrityssaneeraustapausten määrä oli laskenut 12 yritykseen ja samaan aikaan konkurssin kautta poistuneiden yritysten määrä oli noussut 58 yritykseen. Taulukkoa tarkastellessa kannattaa huomioida, että maksuvaikeuksissa olevat maatilat vaihtavat omistajaa myös vapaaehtoisten järjestelyjen kautta. Maatilojen yrityssaneerausten parissa työskentelevä maatalouden erityisasiantuntija toi esille Maaseudun tulevaisuudessa haastattelussa, että maitotilat ovat ensimmäisessä poistuvien maatilojen aallossa (Reku 2019). Vaikutukset siirtyvät eri ketjuissa eteenpäin ja esimerkiksi maitotilojen vaikeudet (toiminnan lopettaminen) vaikuttavat nautatiloihin vasikkapulan kautta (Reku 2019). Vasikkapula aiheuttaa nautatilalla kapasiteetin vajaakäytön ja sitä kautta taloudellista vajetta.

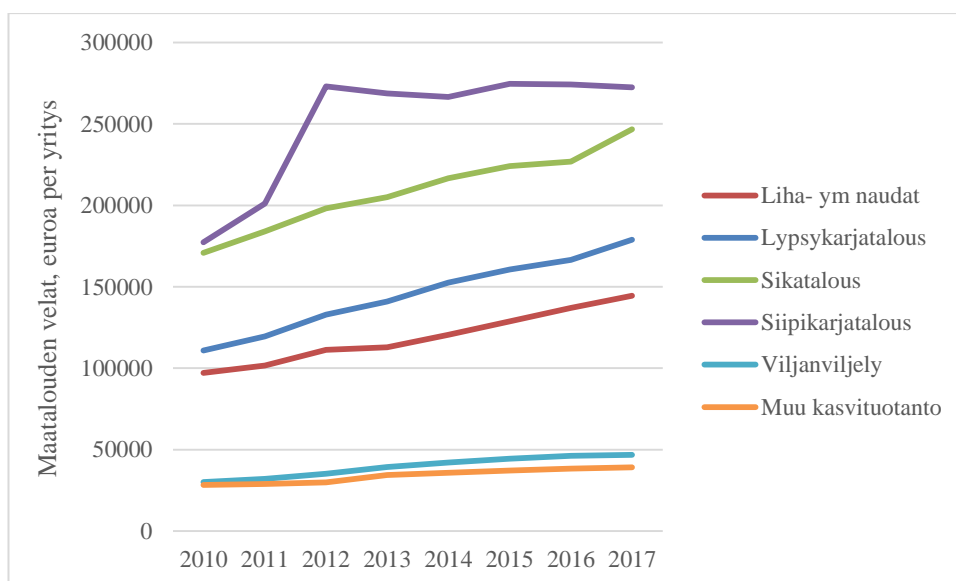
Taulukko 1. Vireille pannut maa-, metsä- ja kalatalouden yrityssaneeraukset ja konkurssit (yritysten lukumäärän mukaan) 2010–2018 (Tilastokeskus 2019)

Vuosi	Yrityssaneeraukset	Konkurssit
2018	12	58
2017	20	46
2016	33	61
2015	27	67
2014	18	61
2013	20	97
2012	24	70
2011	29	74
2010	14	55

3.2 Tilastotietoa maatilayritysten taloudesta

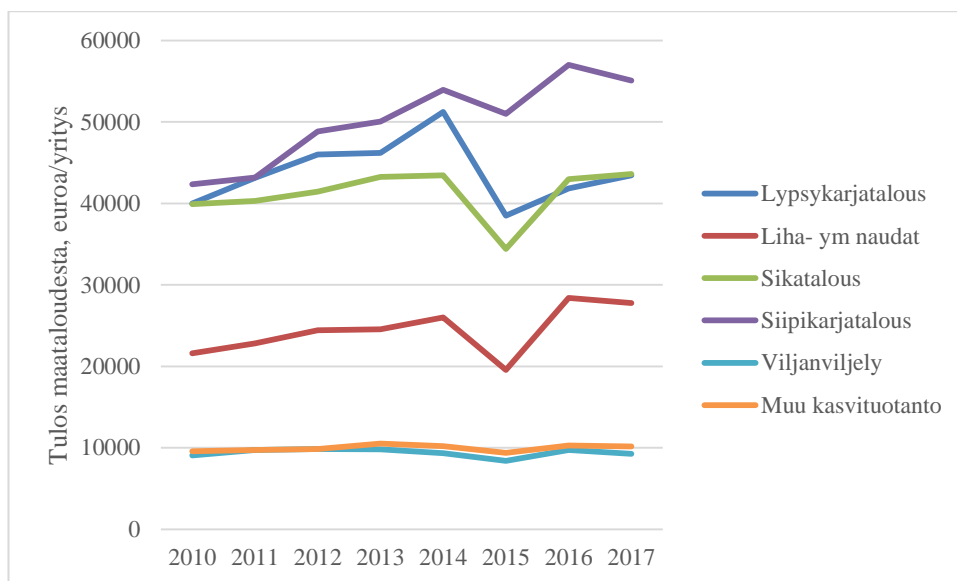
Maatiloja johdetaan aiempaa arvaamattomammassa liiketoimintaympäristössä, jonka jatkuva seuraaminen ja analysointi muodostavat johtamisen keskeisen osaamisalueen. Tilakoon kasvaessa tilat ovat entistä riippuvaisempia markkinoista ja niiden muutoksista. (Haapanen ym. 2008, 29.) Viime vuosina paljon uutisoituja maatalojen talouteen vaikuttavia markkinoiden muutoksia ovat olleet mm. maitokiintiöiden poistuminen sekä Venäjän asettamat vientipakotteet. Luonnonolosuhteet ovat olleet haastavia, esimerkiksi 2018 viljasato oli kuivuuden vuoksi pienin 26 vuoteen, kun taas vuonna 2017 sadot kärsivät liiallisista sateista (Luonnonvarakeskuksen www-sivut 2019).

Tunnettu syy yritysten rahoituskriisin taustalla on hallitsematon laajentuminen. Tällöin pääomaa sitoutuu, mutta uusia tuloja ei synny samassa tahdissa. (Koulu 2007, 2.) Maataloutta pidetään hyvin pääomavaltaisena alana ja tilakoot ovat kasvaneet 2010-luvun aikana. Mitä vieraaseen pääomaan tulee, kuvioista 1 on nähtävillä yrityskohtainen maatalouden velkamäärä vuosina 2010–2017. Taulukossa kuvataan yrityskohtaista keskimääräistä velkamäärää tuotantosuunnittain eriteltynä, tilakokoluokkia ei ole huomioitu. Nähtävillä on, että yrityskohtainen velkamäärä on noussut 2010-luvun aikana. Jos tarkastellaan velkaantuneisuutta kuvion 1 avulla, sen mukaan keskimäärin velkaantuneimpia tuotantosuuntia ovat siipikarja-, sika- ja lypsykarjatalous.

Kuvio 1. Maatalouden velat (euroa/yritys) tuotantosuunnittain eriteltynä 2010-2017 (Tilastokeskus 2019)

Kuviossa 2 tarkastellaan maataloudesta saatua tulosta yritystä kohden. Kuvioista nähdään, että siipikarja-, sika- ja lypsykarjataloudet ovat muodostaneet eniten tulosta maataloudesta vuonna 2017 euromääräisesti tarkasteltuna. Nähtävillä on lisäksi, että lähes kaikkien tuotantosuuntien tulokset notkahtivat vuonna 2015. Kotieläintiloilla lasku oli huomattava. Jos tarkastellaan kehitystä kuviossa 1 ja 2, nähtävillä on, että tilojen euromääräinen velka on kasvanut huomattavasti kun taas maatalouden tuloksessa tapahtunut muutos on maltillisempi. Kuviossa ei ole eritelty tulosta tukialueittain tai kokoluokittain.

Kuvio 2. Tulos maataloudesta (euroa/yritys) tuotantosuunnittain 2010-2017 (Tilastokeskus 2019)

4 YRITYSSANEERAUSMENETTELYSTÄ YLEISESTI

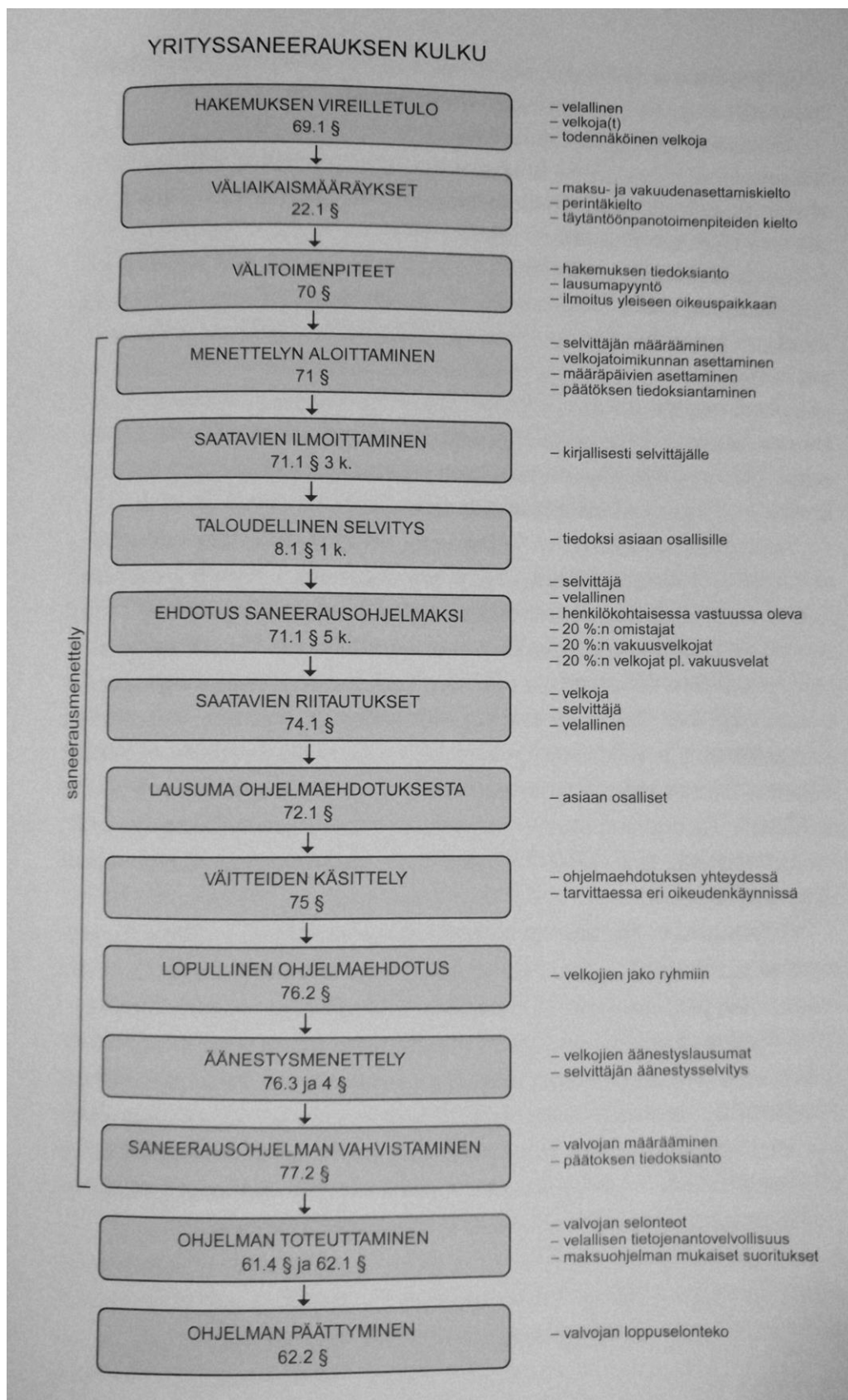
4.1 Yrityssaneerausprosessin eteneminen

Koulun (viitattuna lähteeseen Pinomaa 2009, 34) mukaan yrityssaneerausmenettelyssä on oikeuskirjallisuudessa viisi vaihetta. Menettelyn *aloittamisesta* päättää tuomioistuim. Myönteisessä tapauksessa tuomioistuin määrää samalla selvittäjän. Saneerausasian katsotaan tulleen vireille kun tuomioistuimen kanslia on vastaanottanut kirjallisen hakemuksen. *Suunnitteluvaiheessa* selvittäjä (tai muu lain kriteerit täyttävä taho)

toimittaa tuomioistuimelle ehdotuksen saneerausohjelmasta. Tähän vaiheeseen katsotaan sisältyväksi myös ohjelmaehdotuksen käsittelyn aloittaminen ja mahdollisten väitteiden käsittely. (Pinomaa 2009, 34–35.)

Seuraava vaihe on *päätöksentekovaihe*, jossa ohjelmaehdotuksen laatijalla on tarvittaessa tilaisuus oikaista, tarkistaa tai täydentää ehdotusta. Velkojat jaetaan ryhmiin äänestyslausuman antamista varten. *Vahvistamisvaiheessa* tehdään päätös velkojien kannattaman ehdotuksen vahvistamisesta. Vahvistettu ohjelmaehdotus on velallista ja velkojia velvoittava saneerausohjelma. *Toteutusvaiheessa* velallinen tekee velkojille saneerausohjelman sisältämän maksuohjelman mukaiset suoritukset. Mikäli ohjelmaehdotus hylätään, katsotaan saneerausmenettelyn päättyneen tuloksettomana. Tällöin seuraus on konkurssi. (Pinomaa 2009, 34–35.)

Yrityssaneerauksen kulkua on kuvattua kuvassa 1. Saneerausmenettely kattaa kuvan 1 mukaan menettelyn aloittamisen ja saneerausohjelman vahvistamisen väliset vaiheet. Kuvasta 1 käy selkeästi ilmi kuinka prosessi etenee ja missä kohdin yrityssaneerailakia kyseistä kohtaa määrätään. Kuvasta käy myös ilmi vaiheet, jolloin velkojilla on mahdollisuus osallistua menettelyyn.

Kuva 1. Yrityssaneerauksen kulku (Pinomaa 2010, 15)

Pinomaan (2009, 35) mukaan tavoitteena on, että menettelyä koskevat asiat käsiteltäisiin pitkälti tuomioistuimen kansliassa yhden tuomarin toimesta ja asianosaisten kirjallisiin lausumiin perustuen. Mikäli asianosaista tai todistajaa on kuultava henkilökohtaisesti, käsittely tehdään istunnossa (Pinomaa 2009, 35). Saneeraushakemuksia käsitellään Suomessa 14 käräjäoikeudessa, asiaa käsittelevä tuomioistuin määräytyy pääsääntöisesti sen paikkakunnan perusteella, jossa yhtiön hallinto pääosin hoidetaan (Härmäläinen ym. 2009, 55).

4.2 Yrityssaneerauksen tarkoitus, edellytykset ja esteet

4.2.1 Lain tarkoitus

Yrityssaneerauslain (47/1993, myöhemmin pelkästään YSL) tarkoitus on taloudellisissa vaikeuksissa olevan yrityksen jatkamiskelpoisen yritystoiminnan tervehdyttäminen ja tätä varten tarvittavien velkajärjestelyjen tekeminen mahdolliseksi tuomioistuimen vahvistamalla saneerausohjelmalla. Yrityssaneerauslailla on pyritty luomaan oikeudelliset puitteet, joiden turvin voidaan etsiä ja toteuttaa ratkaisuja vaikeuksiin joutuneen yrityksen ongelmiin sikäli, että toiminnan jatkuminen voidaan turvata siltä osin kuin se on elinkelpoista tai palautettavissa sellaiseksi. (Pinomaa 2009, 16.)

Yrityssaneerauslakia sekä -asetusta (55/1993, myöhemmin pelkästään YSA) sovelletaan yritystoiminnan saneeraustilanteissa. Saneerauksen kohteena voi olla YSL:n 2 §:n mukaan yksityinen elinkeinonharjoittaja, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, asunto-osakeyhtiö tai taloudellista toimintaa harjoittava yhdistys.

Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan lain 2 §:n mukaan ammatin-, maatilatalouden sekä kalastuksenharjoittajia. Yksityisen elinkeinonharjoittajan kohdalla yrityssaneeraus käsittää liikkeenharjoittajan koko varallisuuden mukaan lukien yksityisomaisuuden varat velkoineen, jolloin menettely on tavallaan yrityksen saneeraus sekä yksityishenkilön velkajärjestely (Härmäläinen ym. 2009, 54). Edellytyksenä on, että elinkeinotoimintaa edelleen harjoitetaan ja se täyttää lain vaatiman tervehdyttämiskelpoisuuden (Härmäläinen ym. 2009, 54).

Yrityksen jatkamisarvon on oltava pääsääntöisesti merkittävästi korkeampi kuin sen rahaksimuuttoarvon (Pinomaa 2009, 16). Suomessa lakisääteinen yrityssaneeraus hahmotetaan tyypillisesti konkurssi-instituution kautta, jolloin konkurssin riski pakottaa omistajan ja velkojat myötävaikuttamaan yrityksen tervehtyttämiseen. Suomessa yrityssaneeraus ja konkurssijärjestelmät ovat erillisiä, jolloin järjestelmä on vahvasti hakijaohjautuva. Valta siitä, kumpaan menettelyyn hakija päätyy, on näin ollen lähtökohtaisesti hakijalla, tuomioistuin voi vain hyväksyä tai hylätä hakemuksen. (Koulu 2007, 13- 15.)

Järjestelmän taustana on, että hakija antaa liiketaloudellisen rationaalisuuden vaikuttaa päätöksentekoon. Ratkaisevassa roolissa on myös yrityksen likvidaatio- ja jatkamisarvo. Likvidaatioarvo saadaan toiminnan loppuessa ja omaisuuden pakkomyynnillä (likvidaatiokonkurssi). Jatkamisarvo saadaan vastaisista tuotto-odotuksista ja se muodostuu lähtökohtaisesti rehabilitoimalla yritys, toisin sanoen saneerausmenettelyssä. Jatkamisarvon ollessa likvidaatioarvoa korkeampi, velallisen (tai muun intressitahon) on kannattavampi hakea saneerausmenettelyä. Liiketaloudellisen ohjautumisen haasteena on, että arvoja ei välttämättä pystytä määrittämään etukäteen tai välttämättä jälkikäteenkään luotettavasti. (Koulu 2007, 17.)

Yrityssaneerauslaissa annetut lain säännökset syrjäyttävät sen, mitä muualla lainsäädännössä on säädetty velkojan oikeudesta maksuun, velan perimistoimista tai toimenpiteistä velan maksun turvaamiseksi. Näin velkasuhteisiin tavallisesti sovellettavat säännökset väistyvät siis siltä osin kuin kosketeltavassa laissa on poikkeavia määräyksiä. (Pinomaa 2009, 16.)

4.2.2 Edellytykset

Yrityksessä saneerausmenettelyn edellytykset on määritetty YSL:n 6 §:ssä, jonka mukaan menettely voidaan aloittaa, mikäli:

- vähintään kaksi velkojaa (yhteenlaskettu saatava vähintään viidennes velallisen tunnetuista veloista, velkojat eivät velallisen läheispiiristä) tekevät yhdessä hakemuksen velallisen kanssa tai puoltavat sitä.
- velallinen on maksukyvytön (eikä 7§:n 1.mom.1.kohdasta johdu muuta) tai
- velallista uhkaa maksukyvyttömyys.

Härmäläisen ym. (2009, 56) mukaan menettelyä aloittaessa velkojien tuella on merkitystä ja se antaa uskoa läpimenoedellytyksiin. Härmäläinen ym. (2009, 56) pitävät yhteishakemusta suositeltavana tapana hakea yrityssaneerausta, kyseinen tapa on myös tuomioistuimen näkökulmasta nopein ja vaivattomin tapa saada menettely aloitetuksi. Taloudelliset vaikeudet ovat usein myös yrityksen sidosryhmien tiedossa ennalta. Tilanteesta on neuvoteltu päärahoittajien kanssa, mutta velkojat ovat usein haluttomia hakemaan yritystä saneeraukseen neutraliteettisyistä. Velallisen hakemuksesta voi löytyä em. puoltolausunnot, jotka nopeuttaa menettelyn aloittamista. Tällöin selvitysten ja asiaan osallisten kuulemisen tarve vähenee. Tämä toki sillä oletuksella, ettei puoltoilmoitusta ole tehnyt velkoja, joka on velallisen läheinen. (Härmäläinen ym. 2009, 56–57.)

Härmäläisen ym. (2009, 57) mukaan lainsäädännön tavoite on ollut, että menettely käynnistetään niin varhaisessa vaiheessa, että tervehdyttämismahdollisuuksia olisi. Näin menettely voidaan aloittaa maksukyvyttömyyden uhatessa. Härmäläinen ym. (2009, 57) antavat uhkaavan maksukyvyttömyyden esimerkkeinä erilaisia tilanteita. Tämän mukaan yrityksellä voi olla vastassa esimerkiksi verotarkastuksen perusteella määrättävät jälkiverot tai virhearvio urakkasopimuksen kustannuslaskennassa.

Tyypillisesti velallinen on saneeraushakemusta tehtäessä maksukyvytön, siis muutoin kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Tämä tarkoittaa, että erääntyviä velkoja on enemmän kuin tulovirralla kyetään hoitamaan. Jotta saneerausmenettely voidaan aloittaa, edellytyksenä on oletus siitä, että velallisen maksukyvyttömyys voidaan poistaa menettelyn avulla tai sen uusiutuminen voidaan torjua muutoin kuin hetkellisesti. (Härmäläinen ym. 2009, 57.)

Koulu (2007, 86) pohtii uhkaavan maksukyvyttömyyden käsitettä saneerausmenettelyn aloittamisharkinnassa. Pulmaksi nousee riittääkö pelkkä velallisen ilmoitus maksuvyn vaarantumisesta. Velallisen tulisi täsmentää seikat, jotka ovat johtaneet maksuvyn vaarantumiseen. Toisaalta tulisi kertoa ajankohta, milloin maksukyvyttömyys hänen mukaan realisoituu. Myös tilintarkastajan lausunto, jossa yrityksen todetaan liiketaloudellisin kriteerein ajautuvan maksukyvyttömäksi tietyn ajan kuluessa,

täyttää velalliselle asetetun näyttövaatimuksen. (Koulu 2007, 86.) Maatilataloudenharjoittajalla lausunnon voi antaa Härmäläisen ym. (2009, 61) mukaan esimerkiksi neuvontajärjestön talousneuvontaan perehtynyt suunnittelija, mikäli kyseessä ei ole yhteisö. Lausunto on yksi hakemukseen kuuluvista liitteistä. Härmäläisen tarkoittamat tahot voivat olla esimerkiksi ProAgrian tai yksityisiä maatalouden talousasiantuntijoita.

4.2.3 Esteet ja keskeyttämisperusteet

Sen lisäksi, että yhden edellä mainituista edellytyksistä on täytyttävä, ei yrityssaneeraukselle saa olla esteitä. YSL:n 7 §:n mukaan saneerausmenettelyä ei voida aloittaa jos:

- 1) velallinen on maksukyvytön ja todennäköisesti tätä ei voida poistaa ohjelman avulla tai sen torjunta on lyhytaikaista
- 2) velallisen varat eivät todennäköisesti riitä menettelystä aiheutuvien kustannusten kattamiseen eikä kukaan muu ole sitoutunut vastamaan näistä
- 3) on todennäköistä, ettei velallinen kykene maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyviä velkoja
- 4) on perusteltua syytä olettaa hakemuksen pääasiallisen tarkoituksen olevan velkojen perintätoimien estäminen tai muu velkoja taikka velallisen oikeuden loukkaaminen
- 5) on perusteltua syytä olettaa, ettei ohjelman aikaansaamiselle tai vahvistamiselle ole edellytyksiä
- 6) velallisen kirjanpito on olennaisesti puutteellinen tai virheellinen, paitsi jos osoitetaan, että se voidaan vaikeuksitta saattaa asianmukaiseen ja luotettavaan tilaan

Ellei erityisiä vastasyitä ole, menettelyä ei voida aloittaa YSL:n 7 §:n mukaan, jos:

- 7) velallisen tai jonkun velallisen puolesta toimineen syyksi on luettu menettelyn kohteena olevassa toiminnassa tehty rikoslain mukainen velallisen rikos tai kirjanpitorikos tai törkeä kirjanpitorikos tai on syytteessä em. rikoksesta tai on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen tällaiseen rikokseen.

8) Velallinen, yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies tai velallisyri-tyksen johtoon kuuluva henkilö on menettelyn kohteena olevassa toiminnassa rik- konut liiketoimintakiellon tai on syytteessä em. rikoksesta tai on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen tällaiseen rikokseen.

9) Velallinen, yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies tai velallisyri-tyksen johtoon kuuluva henkilö on syyllistynyt tai on perusteltua syytä epäillä hä- nen syyllistyneen menettelyyn, jonka perusteella hänet voitaisiin määrätä liiketoi- mintakieltoon.

Yleisesti esteet ovat luokiteltu yrityksen taloudelliseen tilaan (1 ja 5), yrityksen rahoi- tuksen riittävyteen (2 ja 3) sekä menettelyn väärinkäyttöön (4) liittyviin esteisiin. Li- säksi este on velallisen kirjanpitoon liittyvät olennaiset puutteet (6) sekä velallisen/joh- tohenkilöiden rikollinen tai muutoin hyvän liiketoimintatapojen vastainen toiminta (7- 9). (Härmäläinen ym. 2009, 63.)

Velkojille tulisi varata enintään kaksi viikkoa aikaa antaa kirjallinen lausuma sanee- rauksen esteistä. Vaikka hakemusta on puollettu, tarvittaessa tuomioistuimella on mahdollisuus varata tilaisuus kirjallisille lausumille jos velallisen selvityksestä käy ilmi esimerkiksi suuria velkojia. Saneeraushakemus voidaan hylätä esteen vuoksi yleensä vain sellaisessa tilanteessa, että velkojat tekevät väitteen esteen olemassa- olosta. Pelkän passiivisuuden perusteella tuomioistuin todennäköisesti aloittaa menet- telyn. (Härmäläinen ym. 2009, 62–63.)

Maksukyvyttömyyseste (1.esteperuste) on esillä arvioitaessa yrityksen yleistä kannat- tavuutta. Maksukyvyttömyyseste on esille myös kun arvioidaan mahdollisuutta ter- vehdyttää toiminta elinkelpoiseksi. Tässä tärkeimpänä mittarina arvioidaan toiminnan *käyttökattetta* ja sen riittävyttä varmistamaan yrityksen kyky harjoittaa kannattavaa toimintaa, suoriutua juoksevista velvoitteista sekä ohjelman mukaisista lyhennyksistä. Alhaisella käyttökatteella esteen olemassaoloa joudutaan harkitsemaan hakemuksessa esitettävien saneeraustoimenpiteiden vaikutusten kautta. (Härmäläinen ym. 2009, 63– 64.)

Yrityssaneerausten parissa työskentelevän maatalouden erityisasiantuntijan (Reku 2019) mukaan maatilojen osalta suurin ongelma maatilojen saneerausmenettelyssä on

tulorahoituksen riittävyys. Tämä huolimatta siitä, että toiminta olisi kannattavaa. Jos tarkastellaan esteperusteita, tulorahoitus nousee siinäkin esille. Härmäläisen ym. (. 2009, 64) mukaan juokseva kassavirta on olennainen selvitetessä kykyä suoriutua saneerausmenettelystä aiheutuvista kustannuksista (2.kohta) ja menettelyn aikaisten velvoitteiden hoitamisesta (3.kohta).

Velallinen joutuu esittämään hakemuksessa rahoitussuunnitelman. Tällä tarkoitetaan selvitystä siitä, kuinka kykenee hoitamaan menettelynaikaiset velkansa sekä saneeraus-kustannukset. Saneerauskustannuksista suurin on selvittäjän palkkio. (Koulu 2007, 105.) Mikäli tulorahoitus on riittävää, yritys voi ilmoittaa liiketoiminnan tuottojen riittävän saneerauskustannusten kattamiseen. Esteperusteen tarkoittama ulkopuo-lisen (esim. yhtiömies) vastuunottajan sitoumusta ei tulisi hyväksyä, mikäli yksityis-varallisuus ei riitä peittämään kustannuksia. (Koulu 2007, 103.) Tilintarkastajan arvio velallisyrittäjän tulevan kannattavuuden osalta kuten myös rahoituksen riittävydestä on ratkaiseva (Härmäläinen 2009, 64).

Menettelyn väärinkäyttö (4.kohta) tämä tulee sovellettavaksi erityisesti siinä tapauk-sessa jos taustalla on selvästi muu syy kuin todellinen saneeraaminen. Velkojien nä-kökulmasta tämä saatetaan nähdä velallisen tietoisena maksukyvyttömän tai saneerauskelvottoman yrityksen toiminnan pitkittämisenä, yleensä jonkun velkojan vahin-goksi tai omistajien omien etujen vahvistamiseksi. (Härmäläinen 2009, 64.)

Myös maataloudenharjoittaja on voinut hakeutua yrityssaneeraukseen ja saneerausha-kemus on pantu vireille vasta jonkun velkojan tekemän konkurssihakemuksen jälkeen. Härmäläisen ym. (2009, 64) mukaan kyseistä toimintatapaa ei voida kuitenkaan suo-raan tulkita perintätoimien estämiseksi, vaan velkojan on kyettävä näyttämään myös muita tietoisia toimenpiteitä, jotka puhuvat tämän puolesta. Tyypillisesti esille voi tulla esimerkiksi toimenpiteitä, joilla yhtiön omaisuutta on siirretty pois sen varalli-suuspiiristä (Härmäläinen ym. 2009, 64). On myös mahdollista, että omistajia/läheis-tähoja on suosittu esimerkiksi ylisuurilla palkoilla tai osakaslainalla (Härmäläinen ym. 2009, 64).

Esteperusteista viides pitää sisällään periaatteessa myös muut esteperusteet. Viides esteperuste pohjautuu velkojen yleiseen epäluottamukseen velallisen toimintaan nähden. Tämä ilmeni todennäköisesti siten, ettei saneerausohjelman aikaansaamiselle ole edellytyksiä tai velkojat tulisivat vastustamaan sitä. Velkoja voi tuoda esille erityiseen esteperusteeseen liittyviä seikkoja. Tämän lisäksi velkoja katsoo, etteivät kaikki seikat huomioiden saneerausohjelman aikaansaamiselle tai vahvistamiselle ole edellytyksiä. (Härmäläinen 2009, 64–65.)

4.3 Yrityssaneerausmenettelyn aloittaminen

Parhaimmillaan yrityssaneeraus on hallittu, jopa suunnitelmallinen prosessi, jossa yritys on ehtinyt valmistautua menettelyyn, joka olisi edessä vääjäämättä. Huonoimmillaan siihen hakeudutaan kun velkojat hakevat yritystä konkurssiin. (Härmäläinen 2009, 43–44.) Härmäläinen ym. (2009, 44) toteavat, että pahimmillaan yrityssaneerushakemuksen laatiminen palvelee ainoastaan kolmatta tahoa (saneerauskonsulttiliiketoimintaa), jolloin saneeraukseen hakeutuu yrityksiä, jotka ovat käytännössä varattomia ja ilman onnistumisedellytyksiä.

Mitä aikaisemmin kriisiytyvään toimintaan puututaan, sen todennäköisemmin korjaavat toimenpiteet aiheuttavat tulosta. Oikein toteutettu, ajoitettu ja kohdistettu tervehdyttäminen palvelee suurta määrää sidosryhmäjoukkoa. Jos ennusmerkit tunnistettaisiin ajoissa, aikaa tervehdyttämiseen olisi riittävästi. (Härmäläinen ym. 2009, 42–43.)

Härmäläisen ym. (2009, 45) mukaan saneerauskelpoisuuden arviointi on keskeistä osaamista yrityssaneerausmenettelyssä. Härmäläinen ym. (2009, 45) toteavat hieman kärjistäenkin velkojen luokittelun ja leikkaamisen hoituvan keneltä tahansa, mutta kannattavan liiketoiminnan edellytysten arviointi on vaativampaa. Hakemuksen liitteeksi on tehtävä alustava saneeraussuunnitelma, joka olisi hyvä teettää liiketalouden arviointiin kykenevällä henkilöllä. Hyväksi toimintatavaksi on todettu töiden jakaminen jo tässä vaiheessa prosessiin ja liiketoiminnan arviointiin, toimintatapaa jatkettaiisiin edelleen ohjelmaa laadittaessa. Liiketoiminnan arviointi on mahdollista ostaa ta-

louteen erikoistuneelta konsultilta. Vaikka tämä todennäköisesti maksaa, todennäköisesti se vie vähemmän aikaa ja rahaa kuin juristin työ osaamisalueensa ulkopuolella. (Härmäläinen 2009, 45.)

Oikeusministeriön mietinnössä (Arko-Koski ym. 2006, 49) on katsottu, ettei elinkelpoisuutta kuvaavia seikkoja ole mahdollista lisätä lainsäädäntöön, sillä elinkelpoisuus määritetään liiketaloudellisin perustein. Mietinnön mukaan saneerauskelpoisuus arvioidaan toteutuneen tuloksen, alustavien saneeraussuunnitelmien ja alan yleisten kehitysnäkymien perusteella kokonaisharkintana. Arviointi tehdään hakemuksen, tilinpäätöstietojen, tilintarkastajan selvityksen, velkojien lausumien ja muiden selvitysten perusteella. (Arko-Koski ym. 2006, 49.)

Yrityssaneerausten aloittamiskynnys voi olla matala ja menettelyn piiriin pääsee yrityksiä, joilla ei kykyä maksaa menettelyn aikaisia kuluja ja jotka päätyvät nopeasti konkurssiin. Finnveran 2000-luvun alkupuolella tekemän sisäisen tutkimuksen mukaan epäonnistuneissa yrityssaneerauksissa yrityksen varat olivat vähentyneet vajaa 15 % ja toisaalta velkojen määrä kasvanut menettelyn aikana. Tällaisessa tapauksessa suurimmat kärsijät ovat menettelyn aikana syntyneiden velkojien haltijat eli verottaja, vakuutusyhtiöt ja vuokranantajat. (Härmäläinen ym. 2009, 44–45.)

Toisaalta Koulu (2007, 104) muistuttaa saneerattavan yrityksen kannalta myös saneerauksen välillisistä kustannuksista, joita yrityksessä syntyy esimerkiksi tietojen tuottamisesta prosessin aikana – tämä aika olisi käytettävissä myös tuottavaan työhön. Lisäksi yritystä ei pidetä luotettavana sopimuskumppanina. Seurauksena on, että yrityksen kokonaiskannattavuus heikkenee saneerausajaksi, vaikkakaan välillisiä kustannuksia ei huomioida lain mukaan aloittamisharkinnassa. (Koulu 2007, 104.)

4.3.1 Hakemus ja aloittamisharkinta

Saneerausmenettelyn voi panna vireille velallinen tai velkoja/velkojat, joiden saatava ei saa olla epäselvä tms. Menettelyn voi panna vireille myös todennäköinen velkoja, joita voivat olla esimerkiksi velan takaaja, valtio veronsaajana tai palkkaturvaviranomaisena. Konkurssimenettelystä poiketen velallista saneeraukseen hakevalla taholla

ei tarvitse olla lainvoimaisella tuomiolla maksettavaksi vahvistettua saatavaa. Hakijan on kyettävä näyttämään toteen, että vireillepano-oikeuden perusta on riidaton ja saatava on selvä. Jos kyseessä on todennäköinen velkoja, on hakemuksessa esitettävä selvitys saatavan perusteesta. (Pinomaa 2009, 40.) Hakemuksen sisällössä on eroja siitä riippuen, ovatko hakijana velallinen vaiko velkoja/velkojat (tai todennäköinen velkoja). Hakemusta ei oteta tutkittavaksi, mikäli velallisella on entuudestaan voimassa oleva saneerausohjelma (Pinomaa 2009, 41). Työssä ei käydä läpi velkojan hakemusta.

Nykyiseen hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteet yrityssaneeraus- ja velkajärjestelylain muuttamisesta, jotka ovat pitkälti yhteneväiset maksukyvyttömyysdirektiivin tavoitteiden kanssa (Oikeusministeriön www-sivut 2020). Aiemmin yrityssaneerauslaia on uudistettu vuonna 2007, jonka myötä pyrittiin parantamaan saneeraushakemusten sisältöä ja sitä, että todelliset läpimenon edellytykset omaava tapaus voisi seuloutua ennalta. Uusien säännösten avulla tavoitteena parantaa saneeraushakemuksen sisältöä. Tällöin tuomioistuimella ja velkojilla olisi myös syvällisempää tietoa velallisyhtiön tilanteesta ja todellisista saneerausmahdollisuuksista. (Härmäläinen ym. 2009, 53.) Velallisen on jo hakemuksen laatimisen yhteydessä selvitettävä:

- taloudellisten vaikeuksien keskeiset syyt,
- miten toimintaa on tarkoitus tulevaisuudessa jatkaa
- millä varoilla menettelystä aiheutuvat kulut katetaan ja
- miten velallinen kykenee maksamaan menettelyyn kuulumattomat velat. (Härmäläinen ym. 2009, 58.)

Hakemukseen voidaan liittää erilaisia laskelmia toiminnan muutoksen vaikutuksista tuloskehitykseen, usein myös arvio velkajärjestelytarpeesta on mukana hakemuksessa. Hakemuksesta on käytävä ilmi yrityksen senhetkinen kassavalmius ja suunnitelma maksuista suoriutumisesta. Esimerkiksi kassavirtalaskelma voi edistää asian käsittelyä. Tilintarkastajan on otettava lausunnossaan kantaa siihen, ovatko velallisen esittämät suunnitelmat jatkotoiminnan osalta realistisia. (Härmäläinen 2009, 58–59.)

Laakson ym. (2010, 297) mukaan saneerauksella on oikeus tulla sovelletuksi tai ainakin sen soveltuvuus kyseiseen tapaukseen selvitettäväksi jos sekä saneerauksella että konkurssilla on kannatusta. Velkojansuoja kuitenkin vaatii, että saneeraukseen kohdistuva etuoikeus ei saa heikentää velkojien saamisoikeuden olennaista sisältöä

(Laakso 2010, 297). Saneeraushakemuksessa on usein alustava laskelma siitä, kuinka suureksi velkojien jako-osuus muodostuisi mahdollisessa konkurssivaihtoehdossa (Härmäläinen ym. 2009, 59). Ohjelmaehdotuksessa on oltava konkurssilaskentakaavan mukainen konkurssikertymä kaikille tavallisille veloille (Laakso 2010, 297).

Hakemus saneerausmenettelyn aloittamisesta toimitetaan kirjallisena tuomioistuimen kansliaan. Lähtökohta on, että saneeraushakemus on vapaamuotoinen, laissa on todettu, että hakemukseen on liitettävä tarpeellinen selvitys velallisesta (Härmäläinen ym. 2009, 58). Velallisen jättämä yrityssaneeraushakemus voi sisältää ainakin vähintään seuraavat asiaryhmät:

- saneerattavan yhtiön esittely,
- saneerausedellytysten täytyminen,
- yhtiön liiketoiminta ja sen nykytilanne: liiketoiminnan yleisesittely, taloudellisten vaikeuksien syyt, alustavat saneeraustoimenpiteet, toiminnan jatkamismuodot, yhtiön tuleva maksukyky (esim. saneerauskustannukset ja juoksevat kulut),
- konkurssivertailu,
- näkemyksiä esteperusteista,
- hakemus väliaikaiseksi kielloksi,
- ehdotus selvittäjäksi. (Härmäläinen ym. 2009, 59.)

Yrityksen saneerausta koskevassa asetuksessa (1 §:ssä) on määrätty hakemukseen liitettävistä asiakirjoista tms. selvityksistä, joita hakemuksessa on esitettävä. Kun hakijana on velallinen yksin, on hakemukseen liitettävä pääpiirteittäin:

- kaupparekisterin ote
- jäljennös yhtiöjärjestyksestä tai yhtiösopimuksesta ja tarvittaessa viranomaisen myöntämä toimilupa ja selvitys sen olemassaolosta
- yhteisön tapauksessa selvitys omistussuhteista
- jäljennös kahden viimeisen tilikauden tilinpäätösasiakirjoista sekä välitilinpäätös (tietyin aikarajoin). Jos hakija on maatalouden harjoittaja, selvitys viimeksi toimitetusta verotuksesta ja viimeisin veroilmoitus liitteineen.
- selvitys, josta käy ilmi toiminnan tosiasiallinen ala, toimipaikkojen määrä, sijaintitiedot, työntekijöiden määrä, liikevaihto, varojen arvo sekä velkojen määrä kokonaisuudessaan ja vakuuksien mukaan eriteltynä

- velkojaluettelo vähintään yli 1000 euron saatavista, jotka sisältää mm. kunkin velkojan nimet ja osoitteet, saatavan määrä ja mahd. vakuuden sekä takaajien ja vakuuden asettajien nimet ja osoitteet
- luettelo merkittävistä varoista
- tilintarkastajan lausunto. Maatilatalouden harjoittajalla, joka ei ole yhteisö, lausunto voi olla esim. maaseutukeskuksen (nykyisen ProAgrian) talousneuvontaan perehtyneen suunnittelijalta.
- ilmoitus siitä, onko konkurssihakemus vireillä
- muu tarpeellinen selvitys

Kirjallisuudessa mainitaan usein tilintarkastajan lausunnon merkitys, muun muassa Oikeusministeriön mietinnön (Arko-Koski ym. 2006, 50) mukaan tilintarkastajien olisi omasta puolestaan arvioitava velallisen suunnitelmien realistisuutta. Pinomaan (2009, 43) mukaan tuomioistuimella ei ole yleensä riittävää liiketaloudellista asiantuntemusta, jolloin on perusteltua, että tilintarkastaja ottaa kantaa siihen täyttyvätkö saneerausmenettelyn edellytykset.

Tilintarkastajan selvityksen tulee YSA:n 1 a §:n mukaan sisältää pääpiirteissään:

- lausunnon viimeisimmästä tilinpäätöksestä ja välitilinpäätöksestä,
- lausunnon seikoista, jotka on otettava huomioon arvioitaessa taloudellista asemaa tilinpäätöksen perusteella,
- lausunnon YSL 69 § 2. momentissa tarkoitettusta selvityksestä, joka koskee velallisen taloudellisten vaikeuksien keskeisiä syitä, toiminnan jatkamista tulevaisuudessa, saneerausmenettelystä aiheutuvien kustannusten kattamista ja sitä kuinka velallinen kykenee maksamaan saneerausvelkoihin kuulumattomat velkansa.
- tarpeellisessa laajuudessa tiedot muista seikoista, joilla saattaa olla merkitystä arvioitaessa YSL 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuja menettelyn aloittamisen edellytyksiä.

Yrityssaneerauslakiuudistuksessa kiinnitettiin huomiota erityisesti saneerauksen aloittamisedellytyksiin ja toimenpiteisiin, jolloin myös hakemusten käsittely nopeutuisi. Näin myös velkojat sekä tuomioistuin saa syvällisempää tietoa kohteena olevan yri-

tyksen tilanteesta ja saneerausmahdollisuuksista. (Härmäläinen ym. 2009, 53.) Saneerushakemuksissa tärkein osio onkin tämän vuoksi taloudellisten vaikeuksien taustalla olevien syiden esittely ja syntyhistoria sekä selvitys siitä mitkä ovat ne toimenpiteet, joilla toiminta saneerataan elinkelpoiseksi ja miten ne vaikuttavat yhtiön liiketoimintamuotoihin. Tähän liittyen on mahdollista liittää erilaisia laskelmia toiminnan muutoksen vaikutuksista tulevan tuloskehitykseen. (Härmäläinen 2009, 59.)

Laakson ym. (2010, 182) mukaan on havaittu, että mitä enemmän maksukyvyttömyydelle on nimetty syitä, sen parempi vahvistettavan ohjelman onnistumisodotus. Toiminnan tervehtyttämisen näkökulmasta olisi olennaista tunnistaa vaikuttaako maksukyvyttömyyden alkuperäinen aiheuttaja edelleen toimintaan vai ollaanko korjaamassa pelkästään siitä seuranneita ongelmia (Laakso ym. 2010, 181).

Tuomioistuin antaa velallisen tekemän hakemuksen tiedoksi saatavien suuruuden perusteella merkittävänä pitämilleen velkojille. Hakemus annetaan tiedoksi myös velkojille, joita tuomioistuin katsoo tarpeen kuulla. Käytännössä kuulemisella tarkoitetaan kirjallisen lausuman antamista määräpäivään mennessä. Mikäli hakemus on tehty yhdessä velkojien kanssa tai sitä puollettu, menettely on mahdollista aloittaa muita kuulematta. Lausumien tarkoitus on antaa velkojille mahdollisuus ottaa kantaa hakemukseen tai mahdollisiin menettelyn esteille. (Härmäläinen ym. 2009, 62.)

Tuomioistuin tekee päätöksen menettelyn aloittamisesta lausumien ja niiden vuoksi velalliselta pyydettyjen lisälausumien perusteella. Tuomioistuimen ratkaisun pohjana ovat pitkälti yleisluonteiset suunnitelmat ja näkemykset toiminnan tulevaisuudesta ja siihen vaikuttavista tapahtumista. Menettely saatetaan näin aloittaa rajatapauksissakin, jotta voidaan selvittää onko todellista saneeruskelpoisuutta vai ei. (Härmäläinen ym. 2009, 67–68.)

4.3.2 Aloittamisen oikeusvaikutukset

Toimenpidekiellot

Kun saneerausprosessi aloitetaan, velallinen on käytännössä lähes maksukyvytön. Velkojen määrä on suurempi kuin kassasta ja muista likvideistä varoista kyetään hoitamaan. Yritykselle luodaan rauhoitusaika toiminnan selvittämiseksi ja saneeraustarpeen aiheuttaneiden syiden kartoittamiseksi. Tämän aikana selvittäjä selvittää yhtiön tilanteen ja laatii saneerausohjelman elinkelpoisuuden palauttamiseksi. Lakiin on kirjattu suoja säännöksiä, jotka kohdistuvat pääosin saneerausvelkoihin. Näiden avulla pyritään suojaamaan menettelyn aikainen maksukyky ja suojaamaan liiketoiminnan jatkoedellytykset. Keskeisimmät oikeusvaikutukset liittyvät toimenpidekieltoihin. Ne ovat maksu- ja vakuudenasettamiskielto, perintäkielto, ulosmittaus- ym. täytäntöönpanokiellot ja turvaamistoimenpiteiden kielto. (Härmäläinen ym. 2009, 121.)

Härmäläisen ym. (2009, 133) mukaan saneerausmenettelyyn liittyvä rauhoitusaika tulee voimaan saneerauksen alkamisesta. Rauhoitusaika voi tulla voimaan hakemuksen vireille tullessa, mikäli haettu väliaikaista kieltoa (Härmäläinen ym. 2009, 133).

Kun menettely alkaa, velallisen omaisuutta ei saa ulosmitata maksukiellon piiriin kuuluvasta saneerausvelasta. Vireillä olevan ulosottohakemuksen käsittely on keskeytettävä. Mikäli toimitus on ehditetty tehdä, täytäntöönpano on keskeytettävä ja ulosottomiehen on vaadittaessa luovutettava omaisuus/rahavarat selvittäjälle. Tarvittaessa tapahtumaketjua arvioidaan takaisinsaannin näkökulmasta. (Härmäläinen ym. 2009, 131.)

Maksukielto (ja vakuudenasettamiskielto) on Härmäläisen ym. (2009, 122) mukaan tärkein menettelyyn liittyvistä kielloista, sillä sen avulla velallinen pystyy ylläpitämään uusiin velkoihin ja vastuisiin liittyvän maksukykynsä. Menettelyn alettua velallinen ei saa maksaa saneerausvelkaa eikä asettaa siitä vakuutta, kiellon vastainen suoritus on palautettava (Härmäläinen ym. 2009, 122).

Mikäli velallinen on suosinut ennen maksukiellon alkamista tiettyä velallista maksamalla tämän saneerausvelkoja, voi tapahtumaketjuun liittyä riski takaisinsaannista.

Selvittäjä valvoo ja puuttuu tarvittaessa tilanteisiin, joissa maksu on tehty kiellon vastaisesti. (Härmäläinen ym. 2009, 124; 122.) Jos velallinen panttaa tai asettaa vakuuden maksu- ja vakuudenasettamiskiellon vastaisesti, on se lähtökohtaisesti tehoton. Sinällään velallinen saa tehdä uusia, tavanomaiseen liiketoimintaan liittyviä luotto- tms. sopimuksia. Käytännössä selvittäjältä tulee pyytää kannanotto. (Härmäläinen ym. 2009, 122; 138.)

Maksukiellosta on poikkeuksia. Maksukiellon estämättä velallinen voi esimerkiksi:

- suorittaa työntekijöiden palkkaan ja siihen liittyviin muiden kustannusten korvauksia hakemuksen vireille tuloa edeltäneeltä kolmelta kuukaudelta sekä
- suorittaa ennen hakemuksen vireille tuloa kertyneitä lomapalkkoja ja korvauksia
- maksaa velallisen lapselle elatusavun (siltä osin kuin sillä olisi etuoikeus hakemuksen vireille tullessa toimitetussa ulosmittauksessa)
- suorittaa selvittäjän päätöksellä maksujen suorittamisen velkojille, jos saatava on määrältään vähäinen ja sen maksu on tarkoituksenmukaista
- käyttää selvittäjän päätöksellä velallisen saatavan saneerausvelan kuittaukseen, jos velkojalla olisi kuittaukseen vastaava oikeus
- jatkaa luotollisen maksuliikennetilin tilisuhdetta ja lukea sinne kertyneet suoritukset pankin tiliin liittyvän luottosaatavan kuittaukseksi (ellei selvittäjä muuta päättä). (Härmäläinen ym. 2009, 122–123.)

Edellä mainitulla listalla on todettu osa maksukiellon poikkeuksista. Näiden lisäksi vakuusvelkojilla on oikeus saada maksu vireille tulon jälkeen erääntyneistä koroista ja muista luottokustannuksista. Tämän on tietysti oltava velan ehtojen mukaista ja niistä sovitaan tyypillisesti selvittäjän kanssa. (Härmäläinen ym. 2009, 123.)

Mitä niin sanottuihin pienvelkoihin tulee, Härmäläisen ym. (2009, 123) mukaan menettelyn alettua ja saneerauspesän alkuselvityksen jälkeen selvittäjän tekee yhdessä velallisen kanssa tyypillisesti päätöksen, minkä suuruiset piensaavat voidaan maksaa pois maksukiellosta huolimatta. Asiaan vaikuttavat maksukyky, velkojien määrä ja maksettavien velkojen suhteellinen osuus kokonaisvelkataakasta. Tarkoituksena on helpottaa menettelyn jatkohallinnointia. (Härmäläinen ym. 2009, 122–123.)

Perintäkiellolla Härmäläinen ym. (2009, 124) tarkoittavat velalliseen kohdistettuja toimenpiteitä maksukiellon piiriin kuuluvan saneerausvelan perimiseksi tai sen suorittamiseksi. Aloitettuja perintätoimenpiteitä ei saa jatkaa. Tällaisen velan viivästysseuraamuksia ei saa kohdistaa velalliseen. Perintäkiellon piiriin kuuluu tavanomaisten perintätoimenpiteiden (kuten perintätoimiston ja trattojen) lisäksi myös muut velkojien käytössä olevat toimenpiteet. (Härmäläinen ym.2009, 124.)

Perintäkiellon vastaista Härmäläisen ym. (2009, 124–125) mukaan:

- käyttää esinevakuusoikeuteen perustuvia rahaksimuutto- tai takaisinotto-oikeuksia tai muun vakuuden hyödyntämistä maksun saamiseksi
- velan ja perustana olevan sopimuksen irtisanomisen tai purkaminen maksuviivästysten vuoksi. Poikkeuksen perusteeseen muodostaa tililuotto tai muu jatkuva luotto, jolloin velkojalla on oikeus harkita luottomyyntiä jatkamista saneerausvelalliselle.
- kuitata luottolaitoksen toimesta saatava varoilla, jotka velallisella on kiellon alkaessa luottolaitoksella olevalla tilillään. Tämä koskee myös varoja, jotka ovat luottolaitoksessa siirrettävinä velallisen maksuliikenteen hoitamiseen tarkoitetulle tilille.
- tehdä saneerausvelan maksun laiminlyöntiin perustuva velalliselle haitallinen hallinnollinen päätös.

Maatilayrityksillä voi olla erilaisia rahoitusratkaisuja kuten tililuotto maatalouskaupassa. Kuten edellä todettu, menettelyn alkamisen jälkeen tililuotto tai muu jatkuva luotto voidaan purkaa velkojan toimesta uuden velan epäämiseksi. Mitä hallinnollisia päätöksiä koskevaan kohtaan tulee, Härmäläisen ym. (2009, 125) mukaan sen seurauksena esim. Verohallinnolla ei ole mahdollisuutta evätä saneerauksen alkamisen jälkeen ennakkorekisteriotetta saneerausvelkojen laiminlyöntien johdosta. Jos yritys on poistettu ennen menettelyn alkamista ennakkoperintärekisteristä, selvittäjän pyynnöstä voidaan mahdollisesti suorittaa uudelleenrekisteröinti (Härmäläinen ym. 2009, 125).

Perintäkieltoon on olemassa poikkeuksia. Vakuusvelkojan vaatimuksesta ja selvittäjän kuulemisen jälkeen voidaan hyödyntää ”ylimääräistä” vakuusoikeuden kohteena olevaa omaisuutta. Edellytys on, että omaisuus ei ole tarpeellista saneerausjärjestelmän

tai velallisen elinolojen/asunnon kannalta. (Härmäläinen 2009, 126.) Käytännössä esimerkiksi lomaosake voidaan katsoa tallaiseksi, mutta mahdollisesti tämän tyyppiset omaisuususerät on muutettu rahaksi jo mahdollisesti ennen menettelyyn hakeutumista.

Takaajan/pantinantajan ja henkilökohtaisesti vastuussa olevan asema

Saneerausmenettelyn vaikutus takaajan tai pantinantajan asemaan riippuu ensisijaisesti siitä, onko kyse liiketoimintaan liittyvästä takauksesta/panttauksesta vai oikeustoimesta yksityishenkilönä. Jos takaussitoumus on annettu/vakuus asetettu liiketoiminnassa, menettelyn alkaminen ei estä saneerausvelan perimistä takaajalta. Tämä koskee myös takaussitoumusta/vakuuden antamista liiketoimintaan rinnastettavassa toiminnassa. Alkaminen ei estä velan perimistä kolmannen henkilön asettaman vakuuden arvosta tai toisaalta irtisanomasta ja muuten eräännyttämästä velkaa takaajan (tai muun em. vakuuden asettajan) osalta. Velkoja voi siis jatkaa perintätoimia alkuperäiset sopimusehdot huomioiden. (Härmäläinen ym. 2009, 129.)

Tilanne on toinen, jos kyseessä on yksityishenkilö tai muu taho, joka ei harjoita ammattimaista takaus- tai vakuudenantotoimintaa. Tällöin saneerausmenettelyn alkaminen keskeyttää perintätoimet myös kyseisiin tahoihin nähden. Toisin kun henkilökohtaisessa vastuussa oleva, yksityistakaaja/yksityispantinantaja ei vapaudu vastuustaan leikatun velkaosuuden osalta. Kun kyseessä on kanssavelallinen (yhteisvastuussa velasta saneerausvelallisen kanssa), sovelletaan em. takaajaa tai pantinantajaa koskevia periaatteita myös häneen. (Härmäläinen ym. 2009, 129–130.)

Lopullinen asema määräytyy siis sen perusteella missä ominaisuudessa takaus tai pantti on annettu. Jos takaus on annettu esim. rahoitusyhtiön, pankin tms. ammattimaisesti harjoittavien yhtiöiden osalta, velkojalla on mahdollisuus jatkaa perintää takaajalta ja vaatia sen arvoa maksettavaksi hallussaan olevasta pankista. Myös esimerkiksi valtion antama takaus on tulkittu liiketakauksen antamiseksi. (Härmäläinen ym. 2009, 129.)

Vaikka laki velvoittaa ottamaan saneerausohjelmaan mukaan erillisen määräyksen velkajärjestelyjen vaikutuksesta takaajan tai pantinantajan vastuuseen, Härmäläisen

ym (2009, 129) mukaan käytännössä ohjelmissa todetaan, että kyseinen vastuu määräytyy takaussitoumuksen tai annetun sitoumuksen mukaan.

Mitä *henkilökohtaisessa vastuussa olevan tahon asemaan* tulee, menettelyllä voi olla vaikutuksia myös tähän. YSL:ssä (4 §) on erillinen säännös siitä, että velalliseen rinnastetaan myös se, joka on lain nojalla henkilökohtaisessa vastuussa velallisen sitoumuksista. Rajauksena toki siltä osin kuin ne liittyvät oikeuksiin tai velvollisuuksiin menettelyn kohteena olevasta toiminnasta. Saneerausohjelmaan liittyvät velkajärjestelyt ovat voimassa myös velallisen sitoumuksista henkilökohtaisessa vastuussa olevan henkilön hyväksi. (Härmäläinen ym. 2009, 126.)

Käytännössä säännöstä sovelletaan lähinnä henkilöyhtiöissä. Henkilöyhtiön vastuunalainen yhtiömies rinnastetaan yhtiöön. Tämä tarkoittaa, etteivät velkojat voi menettelyn alettua ryhtyä perintätoimenpiteisiin tai jatkaa niitä yhtiömiehiin nähden perintäkiellon alaisten saatavien osalta. Velkajärjestelyt koituvat näin myös vastuunalaisen yhtiömiesten hyväksi, jolloin velkojat eivät voi periä leikattua velkaosuutta heiltä. Jos yhtiö ei kykene maksamaan velkaa ohjelman mukaan ja ohjelma keskeytyy, asema toki palautuu alkutilanteeseen. (Härmäläinen ym. 2009, 126–127.)

Vaikutuksista sopimusympäristöön

Saneerausmenettelyllä on vaikutuksia myös yrityksen sopimusympäristöön. Menettely ei pääsääntöisesti vaikuta sopimussuhteisiin tai sen antamiin sitoumuksiin lukuun ottamatta viivästyskoron kertymistä ja muita maksuviivästyksiin liittyviä poikkeuksia (Härmäläinen ym. 2009, 139). Toisaalta itsenäistä sopimusvapautta on rajoitettu tai vähintäänkin oikeustoimien tekeminen edellyttää ainakin selvittäjän suostumusta. (Härmäläinen ym. 2009, 121.)

Sopimusten jatkuvuuteen liittyy kaksi olennaista poikkeusta. Toinen koskee ns. leasing-sopimuksia tai toinen yrityksen työntekijöiden työsopimuksia, molemmissa on mahdollista irtisanoa sopimus kahden kuukauden irtisanomisajalla. Näin velallinen kykenee tarvittaessa sanomaan irti sellaisia sopimuksia, jotka eivät ole välttämättömiä jatkossa. Sopimukseen liittyy yleensä muutoin pitkät irtisanomisajat ja taloudellisesti merkittävät korvausvelvollisuus. (Härmäläinen ym. 2009, 139–141.)

YSL:ssä on määräys sopimustilanteista, jotka koskevat velallisen kanssa sopimuksen tehneitä tahoja. Sopimuskumppani, joka on tehnyt velallisen kanssa sopimuksen ennen menettelyn alkamista ja johon liittyvä suoritusvelvollisuus on kokonaan tai osittain täyttämättä, on maksukiellosta huolimatta oikeutettu suoritukseen. Tämä sillä edellytyksellä, että kyseessä on ns. tavanomainen suoritus velallisen toiminnan kannalta. Menettelyn alkamisella ei ole näin ollen vaikutuksia esim. normaaleihin tavarantoimituksiin ja muihin suorituksiin, jotka voidaan nähdä toiminnan kannalta tavanomaisiin sopimuksiin perustuviksi. Kyseessä on menettelynaikainen velka ja saneerausvelallinen on velvollinen maksamaan sopimuksen mukaisen suorituksen. (Härmäläinen ym. 2009, 141–142.)

Saneerausmenettely ei velvoita sopimuskumppania jatkamaan sopimussuhdetta jos sopimuksen irtisanomiseen on sopimuksessa mainitut edellytykset. Jos ehtoihin perustuvat edellytykset mahdollistavat, sopimus voidaan siis purkaa myös menettelyn aikana. Edellytyksenä, että todellisuudessa irtisanominen ei saa perustua mahdollisen perintäkiellon alaisen velan maksamattomuuteen. Sopimuksella on voitu huomioida purkuperusteena erikseen saneerausmenettelyn alkaminen. (Härmäläinen ym. 2009, 143.)

Mitä vakuusvelkaa koskevaan sitoumukseen tulee, sitoumus voidaan menettelyn alettua irtisanoa selvittäjän päätöksellä velan ennenaikaiseksi maksamiseksi (huolimatta maksukiellosta). Tarkoitus on, että menettelyn alettua velallinen voi päästä irti epäedullisista rahoitusratkaisuksista, jotka voivat olla kohtuuttomia korkomenojen tai luottokustannusten vuoksi. Säännös koskee kaikenlaisia vakuusvelkoja kuten osamaksusopimuksia. Poikkeuksena on kuitenkin leasing-sopimukset, joilla käytetään kahden kuukauden irtisanomisaikaa. (Härmäläinen ym. 2009, 144–145.)

4.3.3 Konkurssihakemus menettelyn aikana

Mainittakoon erikseen muista vaikutuksista saneerausmenettelyn aikainen konkurssihakemus. Kuten oikeusministeriönkin työryhmämietinnössä (Arko-Koski ym. 2006, 25) todetaan, usein yritys hakee menettelyyn vasta kun velkoja on jättänyt konkurssi-

hakemuksen käräjäoikeuteen. Mietinnössä (Arko-Koski ym. 2006, 25) mainittiin Tilastokeskuksen tietoihin pohjautuvat 2004 tehdyt saneeraushakemukset, joista 45 %:ssa oli vireillä konkurssihakemus kun saneeraushakemus jätettiin.

Saneerausmenettelyn alettua velallinen voidaan asettaa konkurssiin velkojan hakemuksesta ainoastaan, mikäli hakemus perustuu saneeraushakemuksen jälkeen syntyneen velan maksun laiminlyöntiin. Tuomioistuin kuulee selvittäjää ennen päätöstä ja voi pyynnöstä lykätä päätöstä korkeintaan kuukaudella. Maksuvalmius voi vaihdella voimakkaasti lyhyellä aikavälillä, ja lisäajan puitteissa selvittäjällä on mahdollisuus selvittää kyky suoriutua konkurssihakemuksen perusteena olevasti velasta sekä menettelyn aikaisten muiden velkojen maksusta. Saneerausmenettelyn aikana on mahdollista asettaa velallinen konkurssiin, mikäli esille tulee laissa tarkoitettu saneerauksen esteperuste. Tyypillisesti velallisen tilanteesta keskustellaan ensin selvittäjän kanssa ja mahdollisesti menettely keskeytetään selvittäjän tai velallisen hakemuksen perusteella. (Härmäläinen ym. 2009, 132.)

Yrityssaneerausmenettelyn ja konkurssin suhteesta voidaan tuoda esille muutama seikka. Jos yrityssaneerausmenettelystä on jätetty hakemus ja vireillä on samaan aikaan konkurssihakemus, Pinomaan (2009, 109) mukaan konkurssihakemusta ei saa ratkaista ennen kuin päätös menettelyn aloittamisesta on tehty. Samoin menetellään, mikäli saneeraushakemus on vireillä (muttei ratkaistu) ja samaan aikaan yritystä haetaan konkurssiin. Jos yrityksen saneerausmenettely aloitetaan, konkurssihakemus raukeaa siinä tapauksessa, mikäli saneerausohjelma vahvistetaan. Jos hakemus saneerausmenettelystä hylätään tai menettely määrätään lakkaamaan (muutoin kuin vahvistamalla ohjelma), konkurssihakemuksen käsittelyä jatketaan. (Pinomaa 2009, 109.)

Konkurssin tulee väistyä yrityssaneerauksen tieltä jos yritys on saneerauskelpoinen. Tämä edellyttää toteutuakseen, että taloudellisiin vaikeuksiin puututaan ajoissa. Jos näin ei toimita, konkurssissa voidaan menettää yrityksiä, joiden toiminta olisi ollut tervehdytettävissä jos saneerausta olisi haettu riittävän ajoissa taloudellisten vaikeuksien ja niiden pitkäaikaisuuden käytyä ilmi. Toki ajoissa toimiminen ei pelasta yritystä, mikäli alan kireä kilpailu ja siitä johtuva riittämätön kate tai markkina-aseman menetys on syynä yrityksen saneerauskelvottomuuteen. (Arko-Koski ym. 2006, 27.)

4.4 Yrityssaneeraukseen kuuluvat velat

4.4.1 Saneeraus- ja menettelynaikaiset velat

Velallisyrittäjien velkasuhteiden selvittäminen on osa saneerauksen suunnittelua, se on myös välttämätön taloudellisen tilanteen kokonaiskuvan luomiseksi ja myöhemmin velkajärjestelyn pohjaksi. Velkaselvittely mielletään suunnittelun ja saneerauksen työllämmäksi vaiheeksi. (Koulu 2007, 211–212.)

Yrityksen velat jaetaan yrityssaneerauslaissa kahteen ryhmään, alkuperäisiin eli *saneerausvelkoihin ja menettelynaikaisiin velkoihin*. Saneerausvelat ovat mukana saneerausohjelmassa. Omaksi kategoriaksi katsotaan joskus uudet velat, jotka syntyvät ohjelman vahvistamisen jälkeen. (Koulu 2007, 212–213.) Saneerausveloiksi luetaan YSL:n 3. §:n 5. kohdassa määritetyt ennen hakemuksen vireille tulohetkeä syntyneet velat. Kyseisen kohdan mukaan tämä käsittää vakuusvelat sekä velat, joiden peruste tai määrä on ehdollinen, riitainen tai muusta syystä epäselvä. Velkatilanne ei kuitenkaan välttämättä määräydy hakemusta edeltävään hetkeen viivästyskorkojen vuoksi, sillä viivästyskorkojen kertymisen keskeyttää vasta menettelyn alkaminen eli hakemuksen vireille tulo (Härmäläinen ym. 2009, 161).

Mitä saneerausvelaksi määriteltävään vakuusvelkaan tulee, vakuuden on oltava kolmansiin nähden tehokas esinevakuusoikeus velalliselle kuuluvaan tai velallisen hallinnassa olevaan omaisuuteen. Vakuusvelaksi luetaan myös tällaiselle omaisuudelle kertynyt korko. Vakuusvelkaa se osa, jonka arvo riittää kattamaan velkojien saatavan arvon. Vakuuden on oltava velallisen antama. Vieraselkavakuuden turvaama saatava katsotaan saneerauksessa aina tavalliseksi velaksi. Tämä koskee myös henkilöyhtiön saneerauksessa velkaa, josta on yhtiömiehen antama vakuus. Vakuusvelkojat muodostavat yleensä yhden velkojaryhmän. Yrityskiinnitysvelkojat ovat vakuusvelkojien erityisryhmä ja ne kootaan omaksi velkojaryhmäkseen. (Koulu 2007, 215–216.)

Hakemuksen vireille tulon jälkeen syntyneet velat luetaan menettelynaikaisiksi veloiksi. Näitä velkoja kutsutaan myös massaveloiksi. (Koulu 2007, 218.) Syntyajan kohta määritellään Kouluun (2007, 218) mukaan samoin perustein kuin saneerausveloilla. Ratkaisevaa on siis oikeusperusteen syntyminen eikä se milloin velka pannaan

maksuun tai velka erääntyy (Koulu 2007, 218). Jos tavara tai palvelu on toimitettu velalliselle saneeraushakemuksen jälkeen, luetaan sen menettelynaikaiseksi velaksi. Jos se on toimitettu ennen, kyseessä on saneerausvelka. Esimerkiksi verovelvoilla kohdistuskuukausi määrittää velan roolin. (Härmäläinen ym. 2009, 134–135.)

Menettelynaikaisten velkojen asemaa on parannettu erityisellä etuoikeudella, sillä saneerausmenettelyssä olevan yrityksen kanssa toimivalle taholle on korostunut riski. Mikäli velallinen asetetaan konkurssiin ennen ohjelman päättymistä, menettelynaikaiset velat ovat konkurssissa etuoikeutetussa asemassa ja ne maksetaan parhaalla etuoikeudella konkurssipesän omien massavelkojen jälkeen. Tämä koskee myös tilannetta, jossa velallinen asetetaan konkurssiin ilman ohjelman vahvistamista ja konkurssihaakemus on jätetty menettelyn aikana/kolmen kuukauden sisällä siitä. Todellinen taloudellinen merkitys riippuu kuitenkin konkurssipesän realisoinnin myötä kertyneistä varoista. On mahdollista, että suurin osa konkurssituotoista menee käytännössä massa-veloille. (Härmäläinen ym. 2009, 135–136.)

Velallinen pitää menettelynaikaisista veloista kirjaa ja huolehtii niiden maksamisesta ajallaan, joskus selvittäjälläkin saattaa olla epävirallinen luettelo menettelyn aikaisista veloista. Näiden kahden lisäksi omana kategoriana voidaan erotella joskus uudet velat, jotka syntyvät ohjelman vahvistamisen jälkeen. Jos saneeraus epäonnistuu (yritys asetetaan konkurssiin), uudet velat kilpailevat maksusta saneerausvelkojen ja maksamatta olevien menettelynaikaisten velkojen kanssa. (Koulu 2007, 212–213.)

Kun kyseessä on jatkuvaluonteinen sopimussuhde, velkojan saatava jyvitetään laskutusperusteen mukaan joko ajanjakson tai todellisen kulutukseen (tai muun käyttöön) perustuvan veloituksen perusteella menettelyn aikaiseen velkaan ja saneerausvelkaan. Näin toimitaan kestovelkasuhteissa huolimatta siitä, että sopimus olisi tehty ennen menettelyn alkamista. (Härmäläinen ym. 2009, 161–162.) Kestovelkasuhteena maatilalla voi olla käyttöomaisuuden pitkäaikainen vuokrasopimus, esimerkiksi leasing-sopimuksella hankittu lypsyrobotti.

4.4.2 Vakuuksien merkitys yrityssaneerauksessa

Vakuuden arvon määrittelyssä pyritään määrittämään vakuusobjektin käypä arvo. Tämä tarkoittaa yleensä rahamäärää, jolla omaisuuden voidaan arvioida menettelyn alkaessa vaihtavan omistajaa. Lähtökohtana on todennäköinen realisointitapa. (Härmäläinen ym. 2009, 166.)

Koulun (2007, 216) mukaan vakuuden arvon määrittää ensisijaisesti selvittäjä. Velka on kuitenkin vakuusvelkaa vain siltä osin kun vakuudenarvo kattaa velkojan saatavan arvon. Arvio voi tulla myöhemmin tuomioistuimen tutkittavaksi jos vakuusvelkoja tai asianosainen riitauttaa selvittäjän arvion. Yrityssaneerausmenettelyn yhteydessä on mahdollista riitauttaa ja tutkia arvio mikäli vakuusvelkoja tai muu asianosainen riitauttaa sen. Ohjelmaa laadittaessa saattaa olla erimielisyyksiä siitä riittääkö se kattamaan velan määrää ja miltä osin. (Koulu 2007, 216.)

Arvostuksiin liittyviä ongelmia voidaan tarkastella eri näkökulmasta. Koulu (2007, 17) tuo, hieman kriittisestikin, esille näkemyksen, että korkea jatkamisarvo on velallisen argumentti viime hetken saneeraushakemukselleen. Laki ei määritä arvostuksen perusteita, ajankohtaa tai menettelystä, jossa vakuusomaisuus arvioidaan. Suosittelevaa on, että selvittäjä ottaa arvostuskysymykset esille saneerausneuvotteluissa. Käytännössä arviointi on osa saneerausneuvotteluja, mutta huomioitaneen, että selvittäjän tehtäviin kuuluu myös vakuuden arvon säilyttäminen. (Koulu 2007, 216–217.) Härmäläinen ym. (2009, 47) toteavat kiistassa jatkamisarvon (going concern) ja konkursirealisaatioarvon käytöstä, että jälkimmäinen arvo olisi pääsemässä ns. niskan päälle.

Härmäläinen ym. (2009, 47) mainitsevat, että selvittäjät käyttävät usein ulkopuolista asiantuntijaa yritys kiinnityksen vakuusvelkaosuuden määrittelemiseksi. Toivottavaa olisi, että arvioissa otettaisiin esille perustellusti sen hetkinen markkinatilanne ja mahdolliset muut arviointiin liittyvät olosuhteet, arvioitaisiin omaisuusarvot luovutustavoittain eli annettaisiin myyntihintahaarukka markkinatilanne huomioiden ja otettaisiin kantaa erityislaatuuteen (Härmäläinen ym. 2009, 47).

Härmäläisen ym. (2009, 167) mukaan yrityskiinnityksen vakuusarvoa määrittäessä tulisi huomioida velkojien maksunsaantijärjestyksestä annetussa laissa olevat säännökset yrityskiinnityksen tuomasta etuoikeudesta. Tämän mukaan yrityskiinnitys tuottaa konkurssissa oikeuden 50 %:in kiinnityksen alaisen omaisuuden arvosta. Tällä perusteella arvo tulisi laskea myös yrityssaneerauksessa. Näin vakuusvelkasaatavaksi katsottaisiin puolet kiinnityksen alaisesta arvosta. Se jakautuisi yrityskiinnitysvelkojien kesken haltijavelkakirjojen järjestyksen ja määrien mukaisesti. (Härmäläinen 2009, 167.)

Härmäläinen ym. (2009, 46) antavat esimerkin tarpeettoman omaisuuden myynnistä ja siitä kuinka velkojien intressi ei välttämättä kohtaa realisoinnissa. Vakuutena olevan omaisuuserän vakuuden haltijan voisi olla edullisempaa pitää tilanne ennallaan, mikäli markkinat ovat vakuuden haltijan näkökulmasta alhaiset. Nopea realisointi tarkoittaisi tappiota vakuudenhaltijan sisäiseen vakuusarvostukseen. Muille velkojille tarpeettoman omaisuuserän myynti ja vakuusvelkamäärä laskeminen olisi taas pääsääntöisesti parempi toimenpide. Vakuudenhaltijalle huono kauppahinta tarkoittaisi, että osa saatavasta putoaisi leikattaviin saneerausvelkoihin. (Härmäläinen ym. 2009, 46.)

Varat esitetään ohjelmaehdotuksessa going concern-periaatteella, mutta ne on esitettävä myös konkurssi-arvion (likvidaatioperiaatteen) mukaan. Tämä sen vuoksi, että ehdotuksen on sisällettävä konkurssi-arvio. Vaikka selvittäjä olisi kirjannut perusselvitykseen vakuusarvot, eivät ne sido ohjelmaehdotuksessa. Selvyyden vuoksi olisi ilmoitettava, että lopullinen kanta vakuusarvoihin otetaan ohjelmaehdotuksessa. (Härmäläinen ym. 2009, 153–154.)

4.5 Selvittäjän rooli

Selvittäjällä on keskeinen rooli kun velallisen taloudellisissa vaikeuksissa olevaa liiketoimintaa korjataan saneeraustoimenpiteiden avulla. Selvittäjä määrätään tuomioistuimen toimesta, esityksen voi tehdä velallinen tai velkoja. Saneeraushakemuksen laatijalla tulisi olla tavoitteena, että esitetty ehdokas nauttisi mahdollisimman laajaa hyväksyntää. Tällöin hakemuksen käsittely ei ajaudu tavoitteen näkökulmasta epäolen-

naisuuksiin sopivaan selvittäjään liittyvien ristiriitojen kautta. Selvittäjällä on keskeinen asema myös velkojien etujen valvontatehtävien hoitamisessa, sillä hänen tehtävä on valvoa, ettei velallisen toiminta heikennä velkojien etuja enempää kuin saneerausmenettelyn onnistunut loppuunsaattaminen edellyttää. (Härmäläinen 2009, 71–73.)

Härmäläisen ym. (2009, 73–74) mukaan saneerausmenettelyn keskeinen tavoite on varmistaa liiketoiminnan jatkamisedellytys ja tämä tapahtuu parhaiten velallisen ja selvittäjän hyvällä yhteistyöllä. Selvittäjän rooli on YSL:n (8 §:n 1. mom.) mukaan ”menettelyn tarkoituksen toteuttaminen ja velkojien edun valvominen”. Tehtävänsä täyttämiseksi selvittäjän on edellä mainitun pykälän mukaan:

- 1) laadittava selvitys velallisen varoista, veloista ja muista sitoumuksista sekä velallisen taloudelliseen asemaan ja odotettavissa olevaan kehitykseen vaikuttavista seikoista.
- 2) seurata ja valvoa menettelyn kohteena olevaa velallisen toimintaa menettelyn aikana
- 3) huolehtia tarpeellisessa laajuudessa velallisen ennen menettelyä harjoittaman toiminnan tarkastuksesta
- 4) vaatia tarvittaessa velallisen tekemisen oikeustoimien peräyttämistä 36 ja 37 §:n nojalla sekä käyttää 31 §:n mukaisesti puhevaltaa velallisen lukuun
- 5) huolehtia saneerausohjelmaehdotuksen laatimisesta
- 6) suorittaa YSL:n 10 luvun tehtävät (luvussa menettelysäännökset, joissa mm. tiedoksiantotehtäviä)

Selvittäjän on oltava rehelliseksi tunnettu täysi-ikäisen henkilö, jolla on tehtävän edellyttämä taito, kyky ja kokemus. Suhde velalliseen ja kaikkiin velkoihin on oltava sellainen, ettei se vaaranna hänen kykyä olla riippumattoman velalliseen nähden tai tasapuolisuutta velkoihin nähden. Selvittäjiä voi olla useampia ja (tehtävään suostuvan) selvittäjän on ilmoitettava tuomioistuimelle kaikki seikat, jotka ovat omiaan vaarantamaan tai aiheuttamaan epäilystä koskien tasapuolisuutta tai riippumattomuutta selvittäjänä. Selvittäjän tehtävä kestää menettelyn loppuun saakka ja sen jälkeen siinä laajuudessa kuin tehtävien loppuun saattaminen vaatii. (YSL:n 8 §:n 3-5. mom.)

Selvittäjän ammattitaidon ja valmiuksien riittävyyttä olisi arvioitava tapauskohtaisesti, mm. toimiala ja yrityksen taloudellinen tilanne vaikuttaa arviointiin. Selvittäjän valmiuksiin vaikuttavat myös velallisen taloudelliset resurssit sekä käytettävissä oleva asiantuntemus. Selvittäjällä on mahdollisuus käyttää apunaan asiantuntijoita. Esimerkiksi liiketaloudelliset laskelmat, verotukseen liittyvät kysymykset, vakuuden arvon arvioiminen ja oikeudelliset erityiskysymykset saattavat vaatia asiantuntijan käyttöä. Asiantuntija-avun käyttäminen ovat velallisen kuluja. (Konkurssiasiain neuvottelukunta 2018, 7-9.) Pulkkinen (2017) mukaan yrityssaneerauksen arvolisäverottoman hinnan vaihteluväli on noin 10–30 te.

Käytännössä suomalaiset yrityssaneerausmenettelyt ovat hyvin selvittäjävetoisia. Velallisen sekä velkojan rooli on melko passiivinen. Käytännössä selvittäjän merkitys muodostuu prosessin johtamisessa suuremmaksi kuin lainsäätäjä on ehkä tarkoittanut. Mikäli selvittäjä nauttii luottamusta, ei menettelyn suuntaa tai toimenpiteitä juurikaan aseteta kyseenalaisiksi. Sinällään selvittäjällä ei ole määräysvaltaa velalliseen tai velkoihin nähden, mutta käytännössä toimintatavaksi muodostuu usein selvittäjän ratkaisujen ja ohjeiden noudattaminen. Velkojat ja välttämättä velallinenkaan ei ota kantaa toiminnallisten saneeraustoimenpiteiden suunnitteluun tai toteuttamiseen, vaikka toivottavaa olisi, että kysymyksiin kiinnitettäisiin huomiota. Valitettavan usein kannanotot rajoittuvat pelkästään velkojen järjestelyjen toimenpiteisiin. (Härmäläinen ym. 2009, 93–94.)

4.6 Velallisen rooli: määräysvalta menettelyssä ja ohjelman kannustimet

Kuten YSL:ssä todetaan, velallinen on velvollinen omalla toiminnallaan edistämään selvittäjän (ja velkojatoimikunnan) toimintaa siten, että tahot voivat hoitaa tehtävänsä asianmukaisesti. Velallisella on erittäin laaja tiedonantovelvollisuus sekä velvollisuus myötävaikuttaa menettelyn toteuttamiseen sekä ohjelmaehdotuksen laatimiseen. Velallisen olisi syytä omaksua niin aktiivinen rooli kuin mahdollista, hän myös tuntee parhaiten liiketoimintansa heikot kohdat. Jotkin seikat saattavat olla velallisen kannalta negatiivisia, mutta velallisen ei kannata eikä tule salata toimintaa koskevia asioita selvittäjältä. Selvittäjällä on mahdollisuus auttaa, mikäli kaikki ongelmat tuodaan selvittäjän tietoon. (Härmäläinen ym. 2009, 110–111.)

Jos yritykselle vahvistetaan myöhemmin saneerausohjelma ja määrätään valvoja, velallisella on vastaava tietojenanto- ja myötävaikuttamisvelvollisuus myös ohjelman valvojaa kohtaan. Valvojalla tulee olla koko ohjelman toteuttamisen ajan riittävät tiedot saneeraustoimenpiteiden etenemisestä sekä taloudellisen aseman kehittymisestä. (Härmäläinen 2009, 212–213.)

Velallisen ja selvittäjän kesken on järkevää käydä perusteellinen keskustelu menettelyn alkaessa siitä, millaisiin toimiin velallisella on oikeus ryhtyä itsenäisesti, rajanvedot eivät toki saa vaikuttaa mahdollisen sopimuskumppanin vahingoksi (Pinomaa 2009, 124). Menettelyn alkamisen jälkeen velallisella on määräysvalta omaisuudestaan ja toiminnastaan. Menettelyn alettua velallinen ei saa ilman selvittäjän suostumusta:

- tehdä uutta velkaa, ellei kyseessä ole tavanomaiseen toimintaan liittyvä määrältään ja ehdoiltaan tavallinen
- luovuttaa yritystä tai sen osaa eikä myöskään käyttö- tai rahoitusomaisuutta
- myöntää käyttö- tai muuta oikeutta kohdan 2 omaisuuteen ellei kyseessä ole tavanomaiseen toimintaan liittyvä toimi
- luovuttaa vaihto-omaisuutta muuten kuin tavanomaisin ehdoin ja osana tavanomaista toimintaa
- irtisanoa toiminnan tai sen jatkamisedellytysten kannalta tarpeellisia sopimuksia
- asettaa vakuutta tai antaa muuta vastuusitoumusta toisen velasta, ellei kyseessä ole tavanomaiseen toimintaan liittyvä eikä riskiltään epätavallinen toimi
- ryhtyä muuhun toimeen, joka velallisen toiminnan laajuus ja laatu huomioon ottaen on epätavallinen
- luovuttaa omaisuutta konkurssiin. (Pinomaa 2009, 123–124.)

Sinällään normaali, päivittäinen liiketoiminta ja saneerausvelallisen toimivalta ei muutu menettelyn myötä lukuun ottamatta edellä mainittuja tilanteita. Jos velallinen ei hanki selvittäjän suostumusta kyseisiin toimenpiteisiin, oikeustoimi on lähtökohtaisesti tehoton. (Härmäläinen ym. 2009, 145–146.)

Härmäläisen ym. (2009, 180) mukaan velallisen asemaa säädellään myöhemmin erityisesti siinä, että hänellä maksettava vastike määritellään saneerausohjelmassa. Saneerausohjelman velkajärjestelyt rajoittavat velkojien oikeutta suoritukseen saataviensa pääomasta, mutta myös velallisen varojenjako ”voittoina” tms. on rajattu ohjelman aikana (Pinomaa 2009, 182). Pienyrityksessä saneerauksessa keskeisin toimija on velallinen itse, jonka omaisuus on kiinni yrityksen veloissa. Oma kysymyksensä onkin, miten saada velallinen motivoitumaan pienellä ”palkalla” ympäristössä, joka on taloudellisesti erittäin rajattu. (Härmäläinen ym. 2009, 181.) Mikäli saneerausmotivaatiota ei ole vaan velallinen on passiivinen, vastahakoinen tai välttelevä, kannattaisi menettely keskeyttää (Koulu 2007, 180).

Saneerausohjelmassa määritellään velalliselle, velallisyhtiön yhtiömiehelle taikka näiden läheisille työsuoritusten perusteella maksettavasta vastikkeesta tai muusta korvauksesta sekä niiden perusteista. YSL (58 §:n 1 momentti) kieltää varojen jaon velalliselle ohjelman aikana lukuun ottamatta työn perusteella suoritettavaa korvausta. Perusteen tulee olla ohjelmassa määritelty ja YSL:n 42 §:n 1 momentin 5. kohdan mukainen. Mikäli varojenjako kieltä rikotaan, voi siitä seurata ohjelman raukeaminen valvojan tai velkojan vaatimuksesta. (Härmäläinen ym. 2009, 211).

5 SANEERAUSOHJELMA

5.1 Perustana perusselvitys

Selvittäjän on laadittava menettelyn alkuvaiheessa *perusselvitys* velallisen taloudellisesta tilasta asianosaisia varten. Tämä on perustana menettelyn jatkamisedellytysten arvioimiseksi sekä saneerausohjelman laatimiseksi. Tämän vuoksi siitä tulisi ilmetä onko tervehdyttämiseen edellytyksiä ja minkälaisia toimenpiteitä se vaatii. (Konkursiasianneuvottelukunta 2016, 16.)

Perusselvityksen tulisi käsittää Härmäläisen ym. (2009, 87) mukaan tiedot velallisen varoista, veloista ja muista sitoumuksista. Lisäksi sen tulisi antaa tietoa liittyen velallisen taloudelliseen asemaan ja sen odotettavissa olevaan kehitykseen vaikuttavista seikoista. Perusselvityksessä muodostuu velkojille hyvin yksityiskohtainen kuva taloudellisesta asemasta ja saneeraustoimenpiteiden vaikuttavuudesta. Toisaalta olisi syytä noudattaa varovaisuutta liiallisten johtopäätösten ja menettelyn keskeyttämiseen tähtäävien toimien suhteen. (Härmäläinen 2009, 87.) Konkurssiasianneuvottelukunta (2016) on laatinut selvittäjän toimintaan liittyvän suosituksen, jossa on käsitelty myös perusselvityksen sisältöä.

Suosituksen mukaan perusselvitys sisältää muun muassa perustiedot velallisesta ja saneerausmenettelystä, yleiskuvauksen velallisesta, selvittäjän toimenpiteet ja havainnot, velallisen varat, saneerausvelat ja muut sitoumukset, yritystoiminnan ”kuvauksen” menettelyn aikana (Konkurssiasianneuvottelukunta 2016, 16–19.)

Maatilojen yrityssaneerausmenettelyn haasteeksi muodostuu usein tulorahoituksen riittävyys (Reku 2019). Tähän liittyen mainittakoon erikseen suositus perusselvitykseen liitettävästä kassavirtaennusteesta menettelyn aikana. Ennusteesta olisi käytävä ilmi tulot ja menot vähintään kuukausitasolla, tarvittaessa viikkotasolla menettelyn ajalta. Kassavirtaennuste on syytä laatia pidemmälle ajalle esimerkiksi toiminnan kausiluonteisuuden vuoksi. Ennusteen tekeminen on velallisen vastuulla ja selvittäjän tehtävä on kiinnittää huomioita ennusteen realistisuuteen. (Konkurssiasianneuvottelukunta 2016, 19.)

Perusselvityksessä olisi käsiteltävä myös velallisen taloudellisen aseman kehitys saneerausmenettelyn aikana ja yritystoiminnan tulevaisuuden näkymät. Viimeksi mainittuun tulisi sisällyttää menettelyn aikana tapahtunut toiminnan kannattavuuden, taseaseman ja kassatilanteen kehitys. Lisäksi ko. kohdassa olisi käytävä läpi muun muassa toimintaympäristöä ja kustannusrakennetta sen arvioimiseksi, saadaanko yritystoiminta kannattavaksi. Myös velkojien näkemykset vaikuttavat arvioon ja ne olisi tuotava tässä yhteydessä esille. (Konkurssiasianneuvottelukunta 2016, 16–19.)

Niin sanottu toimialakohtainen asiantuntemus tulee esille suosituksessa myös muualla. Suosituksen mukaan on kuvattava yritystoimintaa menettelyn aikana. Tässä kohdin

olisi selostettava tuotannon ja myynnin muutoksia, tilannetta markkinoilla ja muun muussa suoritetut tehostus- ja säästötoimet. Mitä selvityksen johtopäätöksiin tulee, niissä tulisi suosituksen mukaan keskittyä tuomaan esiin konkreettisia ja toteuttamiskelpoisia seikkoja sekä arvioitava velallisen yritystoiminnan elinkelpoisuutta ja tervehdyttämiskeinoja ottaen erityisesti huomioon velallisen taloudellisten vaikeuksien syyt. Yhteenvetoon kuuluu myös yleisluonteinen vertailu velkojien asemasta ohjelmassa ja konkurssissa eli niin sanottu konkurssivertailu. (Konkurssiasian neuvottelukunta 2016, 19–20.)

Samaan aikaan on huomioitava, että perusselvityksen laajuus ja yksityiskohtaisuus on ratkaistava tapauskohtaisesti ottaen huomioon esimerkiksi yrityksen koko ja velkojien määrä. Perusselvityksen asiakokonaisuuksia käsitellään tarkoituksenmukaisessa laajuudessa, ja yksityiskohtaisten tietojen puuttuessa esitellään asiakokonaisuus pääkohdittain (Konkurssiasianneuvottelukunta 2016, 16).

5.2 Saneerausohjelman sisältö

Ohjelmaehdotuksen laatiminen on selvittäjän päätehtävä. Lainsäätäjän ajatuksena on ollut, että selvittäjä toimii yhdessä velallisen ja merkittävimpien velkojien kanssa yrityksen ongelmien löytämiseksi ja korjaamiseksi sekä ohjelman laatimiseksi. Sinällään ehdotuksen laatimisessa on laaja liikkumavara, sillä riittää, että se täyttää suhteellisen vähäiset muodolliset vähimmäisvaatimukset. Lainsäätäjä luottaa menettelyn itseohjautuvuuteen, eli velkoja ja velallinen hakevat selvittäjän tuella ratkaisun maksuvalmius- ja kannattavuuskriisiin. Velallisella on konkurssivelallisen kaltainen legaalinen tiedonanto- ja myötävaikuttamisvelvollisuus. Sen lisäksi, että velallisen on annettava kaikki ne tiedot, joilla saattaa olla merkitystä saneerausohjelman ja – menettelyn kannalta, on hänen myötävaikutettava saneerausorganisaation tehtäviensä hoitoon ja menettelyn loppuun saattamiseen. (Koulu 2007, 179–180; 184.)

Suunnittelun avulla haetaan yrityksen maksimaalinen suorituskyky ja kehitetään keinot, jolla tämä saavutetaan. Näin suunnittelu edellyttää nykyisen taloudellisen aseman

ja kehityspotentiaalin selvittämistä. Saneerauksen ja konkurssin omaisuus- ja velkaselvittely ovat hyvin samanlaiset, saneerauksessa velkojen ja varojen määrä luetteloidaan ja arvioidaan eli niille määritellään markkinahinta. (Koulu 2007, 180.)

Saneerausohjelman sisällöstä on määrätty YSL:n 39 §:ssä. Tämän mukaan ohjelman tulee sisältää 41 §:n mukainen selvitys velallisen taloudellista asemasta ja muista velallisen asemaan vaikuttavista seikoista. Kyseessä on *ns. selvitysosa*. Lisäksi ohjelman tulee sisältää 42 §:n mukaiset määräykset velallisen ja velkojen asemaa koskevista toiminnan jatkamiseen, muuttamiseen tai lopettamiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja järjestelyistä. Tästä käytetään nimitystä *ns. toimenpideoasa*. YSL:n 39:n §:n mukaan ohjelmasta on käytävä ilmi 51 §:n mukainen velkojen jako ryhmiin ja mahdollinen äänivallan puuttuminen, jota on tarkennettu 52 §:ssä. Selvitysosan tarkoitus on antaa velkojille riittävät tiedot saneerausohjelmaehdotuksen muodostamiseksi, toimenpideoosassa luetellaan saneeraustoimenpiteet yritystoiminnan tervehdyttämiseksi (Konkurssiasianneuvottelukunta 2016, 24).

Pinomaan (2009, 149) mukaan saneerausohjelmaan on sisällytettävä selvitys (joka siis käsittää YSL 41 §:n mukaisen ”selvitysosan”):

1. velallisen varoista, veloista, muista sitoumuksista ja velkojen vakuuksista.
2. menettelyn alkamisen jälkeisestä toiminnasta ja sen tuloksesta
3. menettelyn alkamisen jälkeen tapahtuneista muutoksista velallisen organisaatiossa tai muissa toimintaedellytyksessä
4. menettelyn alkamisen jälkeen otetuista luotoista vakuuksineen ja tehdyistä sitoumuksista
5. velkojen ja velallisen välillä vallitsevista, takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain tarkoittamissa läheisyysuhteista
6. velallisen toimintaan kohdistuneiden tarkastusten tuloksista, velallisen rikoksia, kirjanpitorikoksia tai muita yritystoimintaan liittyviä rangaistavia tekoja koskevista toimenpiteistä/epäilyistä sekä takaisinsaantiperusteita koskevista toimenpiteistä/havainnoista/epäilyistä
7. siitä millaiseksi velallisen taloudellisen tilanteen ja toimintaedellytysten sekä velkojen aseman voidaan olettaa muodostuvan ohjelmalla tai sitä ilman
8. siitä, onko velallinen täyttänyt YSL:n 13 §:n mukaisen tietojenanto ja myötävaikuttamisvelvollisuutensa

9. muista velallista tai hänen harjoittamaa toimintaa koskevista seikoista, joilla on merkitystä saneerausohjelman ja toteuttamisedellytysten kannalta, kuten velallisen valmiudesta jatkaa toimintaansa ohjelmassa edellyttämällä tavalla ja ohjelman mukaisin muutoksin sekä ryhtyä muihin ohjelmassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin.

Pinomaan (2009, 150) mukaan ohjelmassa on eriteltävä velallisen toiminnan tervehdyttämiseksi tarkoitetut ja velallisen sekä velkojien asemaa koskevat toimenpiteet, järjestelyt ja näiden perustelut. Ohjelmassa (ns. toimenpideoasa) tulee määrätä Pinomaan (2009, 150) mukaan muun muassa:

1. siitä, onko toimintaa tarkoitus jatkaa ja millä laajuudella, sekä tähän liittyvistä mahdoll. yritysmuodon, yhtiöjärjestyksen, sääntöjen tai yhtiösopimuksen taikka yrityksen organisaation muutoksista
2. velallisen varoja koskevista järjestelyistä ja toimenpiteistä kuten varojen säilyttämisestä velallisella tai niiden muuttamista rahaksi tai luovuttamista, rahaksimuutto- tai luovutustavasta sekä täten saaduista/odotettavista tuotoista
3. henkilöstöä koskevista järjestelyistä
4. saneerausvelkoja koskevista järjestelyistä
5. velalliselle, yhtiön yhtiömiehelle tai osakkeenomistajalle (tai näiden läheisille) suoritettavasta vastikkeesta tai muusta korvauksesta taikka niiden perusteista
6. ohjelman rahoituksesta
7. ohjelman seurannasta

Ohjelmassa ei ole tarve esittää kaikkia toimia, jos ohjelma ei sisällä tällaisia järjestelyjä. Silloin on kuitenkin todettava, ettei ko. järjestelyjä sisälly ohjelmaan. Toisaalta jos ko. toimet on jo toteutettu, niitä koskeva selvitys sisällytetään ohjelmaan. Mikäli ohjelmasta puuttuu YSL 41–42 §:ien vaatimukset, sitä ei voida hyväksyä edes kaikkien velkojien suostumuksella. (Härmäläinen ym. 2009, 191.)

Saneerausohjelmaan kuuluu velkojen maksuohjelma. Tästä käy ilmi velkajärjestelyn sisältö ja maksuaikataulu jokaisen velan osalta eriteltynä sekä tavallisten velkojen osalta arvio siitä, millaiseksi jako-osuus olisi muodostunut konkurssivaihtoehdossa. Mikäli velassa on kanssavelallinen tai takaussitoumus tai mahdollisesti esinevakuusoikeus kolmannen henkilön omaisuuteen, tulee näiden henkilöiden vastuu ilmetä. Jos

tarkoitus on luovuttaa toiminnallisena kokonaisuutena yritys, sen liiketoiminta tai varallisuus (tai osa näistä), on luovutusehdot, - tapa ja luovutuksensaaja käytävä ilmi. (Pinomaa 2009, 150–151.)

Selvitysosassa on paljon tietoja, joilla on vaikutusta saneerauskelpoisuuteen. Härmäläisen ym. (2009, 154) mukaan velkojan kannalta menettelyn aikaisia erääntyneitä velvoitteita koskeva tieto on tärkeä, sillä saneerauksen epäonnistuessa ja päättyessä konkurssiin näillä veloilla on etusija myös niihin velkoihin nähden, joista on yritys kiinnitys vakuutena.

Velkojan kannalta myös ohjelman lisärahoitustarve ja sen saatavuus on olennaista. Toimintaedellytyksiä koskevat saneerausohjelmassa annettavat selvitykset voivat olla esimerkiksi toimialalla yleisesti vallitsevasta tilanteesta. Jotta selvittäjä voi analysoida taloudellisia lukuja, hänen on tunnettava muun muussa toimialalle tyypilliset vaihtelut ja varmistuttava, ettei ohjelmaehdotus sisällä vaihtelusta anneta harhaanjohtavaa kuvaa yrityksen tuloksesta. Velallisen toiminnan kannalta kriittiset sopimussuhteet ja niissä tapahtuvat muutokset ovat seikkoja, joista tulisi antaa velkojille tieto. (Härmäläinen 2009, 154.)

Selvittäjä laatii ehdotuksen saneerausohjelmaksi, joka on toimitettava tuomioistuimelle aloittamispäätöksen aikataulun mukaan. Pääsääntöisesti määräaika on 4 kuukautta, mutta määräaika voidaan pidentää esimerkiksi tapauksen laajuuden vuoksi. Ehdotusta laatiessa selvittäjä neuvottelee velallisen ja velkojan sekä tarvittaessa hakijan olevaan todennäköisen velkojan kanssa. Neuvottelu on välttämätöntä, sillä ehdotuksen vahvistaminen vaatii velkojien määräänemmistön. (Pinomaa 2009, 147–148.)

Härmäläisen ym. (2009, 92) mukaan selvittäjän tulisi toimittaa luonnoksia ohjelmaehdotuksesta asianosaisille, jolloin ohjelman laatimista ohjaavia mielipiteitä saadaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Myös muita tahoja on oikeutettu saneerausohjelmaehdotuksen laatimiseen, mutta tätä ei käsitellä työssä laajemmin.

Yrityssaneerauslaissa noudatetaan ns. lievimmän riittävän keinon periaatetta, jonka mukaan velkajärjestelyissä ei saa käyttää keinoja, joka rajoittaa velkojan oikeutta enemmän kuin tarpeellista ohjelman tarkoituksen toteuttamiseksi (Härmäläinen 2009,

147–148). Mikäli saneerausohjelman toimenpideosa muodostuu vain velkajärjestelyistä, on selvitysosan jo suoritetuilla saneeraustoimenpiteillä korostunut merkitys. Korostunut merkitys koskee niin toimenpiteiden riittävyyden arviointia kuin sitä, onko lievimmän keinon periaatetta noudatettu. (Härmäläinen 2009, 157.)

5.3 Velkojen järjestely

5.3.1 Velkajärjestelypolitiikasta

Kuvitteellinen konkurssi on keskeisessä asemassa saneerausohjelman velkajärjestelyjä suunnitellessa. Yksi vahvistamisen esteistäkin liittyy siihen, että velkojan saama suoritus ohjelmassa on pienempi mitä hän saisi velallisen konkurssissa (ilman YSL 32 §:n 2 momentin) soveltamista. Toisaalta velkajärjestelyissä ei saa käyttää keinoa, joka rajoittaa velkojan oikeutta enemmän kuin saneerausohjelman tarkoituksen toteuttamiseksi on tarpeen. Periaatteessa velkajärjestelyn sisältö on valittava siten, että velkojien menetykset minimoituvat. (Laakso ym. 2010, 191–193.)

Pitkät ohjelma-ajat ja suuri määrä vakuusvelkaa liittyvät usein toisiinsa. Ohjelma-aikaa joudutaan pidentämään vakuusvarallisuuden säilyttämiseksi. Kaikissa tapauksissa velkaa ei voida lyhentää loppuun asti yritystoiminnan tuotoilla. Tällöin oletuksena on, että yritykselle aukeaa uusi luototusmahdollisuus ja vakuutena on varallisuus, jossa velkarasitetta on voitu pienentää ohjelman lyhennyksillä. Näissä tapauksissa voidaan määrätä, että esimerkiksi puolet alkuperäisestä vakuusvelasta maksetaan kerralla ohjelman päättyessä. Vakuusveloissa korko määrätään tyypillisesti kiinteäksi vahvistamishetken markkinakorkojen tasolle. Myös viitekorkomääräyksiä käytetään, jolloin muuttuvaksi jäävä maksuvelvollisuus johtaa maksuajan tai maksun suuruuden muuttumiseen, käytännössä velkojan reskontran mukaan. (Laakso ym. 2010, 189.)

Kiinteän ja arvonsa säilyttävän pantin vakuusvelkojen, yrityskiinnitysvelkojen ja arvoltaan alenevan (kuluvan) pantin vakuusvelkojen velkajärjestelyissä on eroja, selvin ero koskee maksuaikoja. Yrityskiinnitysvelkojen ja vakuudettomien velkojen maksuajat vastaavat toisiaan. Arvoltaan alenevien panttien vakuusveloilla sovelletaan maksuaikaa YSL:n 45 §:n 3 momentin mukaan ”ajassa, joka ilman velkojan

suostumusta ei saa olla olennaisesti pitempi kuin jäljellä oleva luottoaika tai, jos velka on kokonaan erääntynyt, olennaisesti pitempi kuin puolet alkuperäisestä luottoajasta”. Arvoltaan alenevilla pantilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi osamaksuvelkaa omistuksenpidätyksellä. Kiinteällä pantilla olevissa vakuusveloissa maksuaikojen vaihtelu voi olla suurta, jotta maksurasite saadaan sovitettua yhteen maksukyvyyn kanssa. (Laakso ym. 2010, 189–190.)

Vakuudettomien velkojen osalta velkajärjestelyn keinoja voidaan tarkastella suhteessa kuviteltuun kertymään konkurssivaihtoehdossa. Jos konkurssikertymä oletetaan varmaksi saneerauskestymän ollessa epävarma, kertymiä vertaillen voidaan laskea epävarmuuden hyvityskorko eli riskipremio. Kirjallisuudessa nousee esille myös kysymys onko sovellettavalla riskipremiolla (hyvityskorolla) yhteys ohjelmassa onnistumiseen. (Laakso ym. 2010, 190.)

Selvittäjä pyytää menettelyn alettua velallisyriykseltä velkaluettelot ja selvittää velallisen muut mahdolliset velat tai vastuut hakemusta edeltävältä ajalta. Samoin kontrolloidaan menettelynaikaisia velkoja. Menettelyn aloittamisessa koskevassa päätöksessä on annettu määräpäivät, johon mennessä velkojien on ilmoitettava saatavansa jos ne poikkeavat velallisen tiedosta, jonka hän on antanut selvittäjälle. Selvittäjä selvittää mahdollisen velan poikkeaman syyn, usein ero liittyy saneerausvelan ja menettelynaikaisen velan rajanvetoon. (Härmäläinen 2009, 163–164.) Saneerausvelkojen viivästyskoron kertymisen päättää vasta menettelyn alkaminen, jolloin velkatilanne ei suoraan määräydy hakemusta edeltäneeseen hetkeen (Härmäläinen 2009, 161).

Velkojia, joilla saneerausmenettelyn ulkopuolella on yhtäläinen oikeus saada suoritus saatavalleen, on saneerausohjelman velkajärjestelyissä kohdeltava yhdenvertaisella tavalla. Ohjelmassa voidaan määrätä, että pienvelat voidaan maksaa täysinä suorituksina, mikäli se on menettelyn kannalta tarkoituksenmukaista. Yhdenvertaisuusperiaatteesta huolimatta vakuusvelkojen maksuohjelmat voivat olla eripituisia, sillä maksuohjelman keston vaikuttaa (45 §:ssä määrätty) alkuperäinen tai jäljellä oleva luottoaika. (Härmäläinen ym. 2009, 160–161.)

Velkajärjestelyllä ei ole vaikutusta velkojan esineoikeuden pysyvyyteen tai sisältöön, vaan tämä pysyy ennallaan maksuohjelman laiminlyönnin varalta. Velkajärjestelyssä

vakuusvelkana käsitellään sitä osaa velasta, joka vastaa vakuuden arvoa menettelyn alkaessa. Vakuuden arvo pysyy voimassa koko saatavan osalta, vaikka vakuuden arvo olisi riittämätön velkojan koko saatavaan nähden. Velkoja ei menetä vakuuden arvon mahdollisuuden tuomaa etua vaan se säilyy velkojalla maksuohjelman laiminlyönnin varalta. Toisaalta jos vakuus on ollut riittämätön velkaan nähden ja velkajärjestelyn keinona on vakuuden riittämättömyyden vuoksi alennettu saneerausvelaksi jääneen velan määrää, ei ns. leikattua osaa vakuudesta voi periä myöhemmin. (Pinomaa 2009, 154.)

5.3.2 Velkojen järjestely

Saneerausvelkoja on mahdollista järjestellä osana toiminnan tervehdyttämistä. Vakuusvelalla velkajärjestelykeinot ovat kuitenkin tavallisia velkoja rajoitetummat (Härmäläinen ym. 2009, 169). Velkajärjestelyn keinoina voi Härmäläisen ym. (2009, 168–169) mukaan soveltaa vakuusvelkoihin seuraavia keinoja:

- maksuaikataulun muuttaminen siten, että nykyarvo tulee maksettavaksi kohtuullisessa ajassa. Tämä ei saa olennaisesti olla pidempi kuin jäljellä oleva luottoaika tai jos velka on kokonaan erääntynyt, olennaisesti pidempi kuin puolet alkuperäisestä luottoajasta.
- määräys siitä, että suoritus luetaan ensin pääoman lyhennykseksi ja sitten vasta luottokustannusten lyhennykseksi. Lykkääntyville luottokustannuksille on maksettava tällöin nykyarvon turvaava korko.
- alentaa jäljellä olevaan luottoaikaan kohdistuvien luottokustannusten maksuvelvollisuutta nykyarvon turvaamista koskevan periaatteen rajoissa tai alentaa ennen menettelyn alkamista kertynyttä viivästyskorkoa siltä osin kuin se ylittää juoksevan koron sekä
- määrätä velan maksettavaksi kokonaan tai osittain kertasuorituksena tätä varten otettavalla uudella luotolla.

Vakuusvelan vakuuden arvon ollessa riittämätön, ylittävä osa velasta on tavallista saneerausvelkaa, jonka määrää voidaan alentaa. Vakuusvelan ennen menettelyä kertynyt

viivästyskorko on muihin luottokustannuksiin nähden erilaisessa asemassa. Sitä voidaan alentaa sen osalta kuin viivästyskorko on juoksevaa korkoa suurempi. (Pinomaa 2009, 153)

Velallisen tavallista eli etuoikeudetonta velkaa on muu kuin vakuusvelka. Tavallisia velkoja voidaan järjestellä kaikilla edellä mainituilla vakuusvelkaan kohdennettavin keinoin sekä:

- 1) alentaa maksamatta olevan velan määrää ja /tai
- 2) määrätä velka maksettavaksi kokonaan tai osaksi velkojan toimialan ja aseman kannalta kohtuullisin sijaissuorituksin. (Härmäläinen 2009, 171.)

Keinoja voidaan käyttää yksin tai yhdistäen. Käytännössä useimmiten velkajärjestely toteutetaan soveltamalla velkaryhmittäin järjestelyjen yhdistelmää. (Pinomaa 2009, 151–152.) Velkaleikkaukset mitoitetaan tapauskohtaisesti siten, että leikkausprosentti on riittävä tervehdyttämistavoitteen kannalta. Ohjelmalla ei ole maksimi- tai vähimmäiskestoja. Pidempi ohjelma ei välttämättä tuo velkojan näkökulmasta parempaa lopputulosta, jolloin lyhempi ohjelma on velkojan edun mukainen. Pidemmässä ohjelmassa kasvaa riski maksun saamisen osalta. (Härmäläinen 2009, 158.)

Huolella laaditut rahoitus- ja kassavirtaennusteet ovat pohja, joiden perusteella velkaleikkaukset mitoitetaan. Selvittäjän tehtävä on ennustaa yhdessä yrityksen johdon, tilintarkastajan ja mahdollisesti asiantuntijan avulla tuleva tuloskehitys, jolla ohjelma pohjautuu. Vaikka leikkaukset tehdään lievimmän riittävän keinon periaatteella, maksuohjelma ei saisi olla velallisen kannalta liian tiukka. Velallisella tulisi olla mahdollisuus toteuttaa välttämättömät ja mahdollisesti myös kohtuulliset kannattavaksi arvioidut investoinnit, jotka tukevat toiminnan tervehdyttämistavoitetta. (Härmäläinen ym. 2009, 173.)

Ohjelman laatimisessa on huomioitava hakemuksen vireille tulon jälkeen syntyneiden velkojen asema ja käytännössä tulisi pyrkiä maksamaan vireille tulon jälkeen erääntyneet velat ajallaan (Härmäläinen ym 2009, 159–160). Ohjelmaehdotusta laatiessa tulisi Härmäläisen ym. (2009, 160) mukaan huomata, että ohjelman pituuden tulisi olla perusteltu ja velkaleikkausten riittäviä. Ennen velkaleikkauksia tulisi harkita muiden saneeraustoimien vaikuttavuus (Härmäläinen 2009, 160).

Käytettävät keinot ovat yhteydessä myös ohjelman lisäjako koskeviin määräyksiin. Velkojan aseman kannalta on vaikutusta sillä, onko velkojalla oikeutta ohjelman voimassaoloaikana syntyvään voittoon tuloksen ollessa oletettua parempi. Velkajärjestyksen arviointiin vaikuttaa velkojan kannalta myös se, onko velallisella mahdollisuutta maksaa saneerausvelat ja päättää ohjelma oletettua aiemmin. (Härmäläinen 2009, 159.)

Pinomaan (2009, 156) mukaan viimesijaisilla veloilla tarkoitetaan velkaa, jolle saa kertyä suoritusta vasta muiden velkojen jälkeen. Jos tavallisten velkojen velkojat eivät saa täyttä suoritusta saatavilleen, ei viimesijaisille velkojille voi tulla saneerausohjelman mukaan suorituksia. Näitä viimesijaisia velkojia ovat muulle kuin vakuusvelalle menettelyn aikana kertyneet korot ja luottokustannukset ja konkurssissa viimesijaiset saatavat. Tällaisia ovat esimerkiksi veronkorotus ja pääomalainasaatava. (Härmäläinen 2009, 174.) Pinomaan (2009, 156) mukaan viimesijaiset velat jäävät poikkeuksetta velkajärjestelyissä ilman suoritusta.

5.3.3 Vähäisten velkojen maksaminen

Selvittäjän päätöksellä voidaan suorittaa määrältään vähäisten velkojen maksu velkojille, mikäli se on tarkoituksenmukaista. Vähäisen velan rajanveto tehdään yleensä siten, että velallisen maksuvalmiutta vaarantamatta päästään mahdollisimman monesta pienvelkojasta eroon. Tämän avulla saadaan hallinnollinen vaiva ja kulut järkevälle tasolle. Velkojen yhdenvertaisuudesta periaatteesta ei saa poiketa, vaan kaikki päätettyä rajaa alemmat velat on maksettava määräpäivään mennessä. Päätös voidaan tehdä saneerausohjelmaehdotukseen siten, että pienvelkojat saavat suorituksensa saatavista kuukauden kuluttua ohjelman vahvistamisesta. Näin heillä ei ole valtaa äänestää ehdotuksesta. Lain säännöksellä tarkoitetaan velkoja, jotka alittavat asetetun rajan (esim. 200 euroa), ei kaikista veloista rajan alittavaa osuutta. (Pinomaa 2009, 73.)

5.4 Muista tervehdyttämiskeinoista

Vaikeuksien syiden ja tervehdyttämiskeinojen valikoima ei riipu siitä, hakeutuuko yritys saneerausmenettelyyn vai hoidetaanko tervehdyttäminen vapaaehtoisesti. Yritys-saneerauslaki helpottaa velallisen asemaa mahdollistamalla perintä- ja maksusuojan velkojilta prosessin ajaksi. Saneerauksen onnistumisen näkökulmasta muilla tervehdyttämiskeinoilla kuin velkajärjestelyillä saattaa kuitenkin olla tärkeämpi merkitys yrityksen selviytymisen kannalta. YSL:n 1§:ssä (1. mom.) määrätään velallisen toiminnasta, varallisuudesta ja veloista, mutta vain velkoja koskeva osuus on täytäntöönpanokelpoinen YSL:n 60. §:än perustuen. (Härmäläinen ym. 2009, 178.) Yrityssaneerauslaki tarjoaa vähän keinoja yrityksen tervehdyttämiseksi velkajärjestelyjä lukuun ottamatta, sillä vain juridisen merkityksen omaavat toimenpiteet ovat sitovia.

Juridisen merkityksen sisältävät liiketaloudelliset toimenpiteet on sisällytettävä saneerausohjelmaan. Juridisella sitovuudella tarkoitetaan, että se luo oikeuksia ja/tai velvollisuuksia velkojalle, velalliselle tai yhtiölle. Yritykselle voidaan esimerkiksi luoda uusi strategia, mutta sillä ei ole juridista merkitystä ellei sitä kautta tule juridisesti sitovia oikeuksia tai velvollisuuksia. Yrityksen selviytymisen näkökulmasta uudella strategialla voi kuitenkin olla elintärkeä merkitys. Velkajärjestely voidaan nähdä sekä liiketaloudellisena että juridisen ulottuvuuden omaavana keinona. Järjestely vaikuttaa niin yhtiön oman ja vieraan pääoman määrään kuin antaa velkojalle oikeuden vaatia ohjelman mukaisia maksuja. (Härmäläinen ym. 2009, 178–179.)

Elintärkeitäkään saneerausohjelmaan kuuluvia toimia (kuten yhtiöjärjestyksen muutos, lisärahoituksen järjestäminen) ei voida velvoittaa tekemään velallisen sanktion uhalla, sillä YSL ei tunne juridisia sanktioita. Toki YSL mahdollistaa, että omistaja pakotetaan hyväksymään ja toteuttamaan tietty toimenpide ohjelman vahvistamisen tai raukeamisen uhalla. (Härmäläinen ym. 2009, 179.)

Saneerausmenettelyn onnistumisen näkökulmasta olisi edullista tunnistaa, riittääkö pelkkä velkajärjestely saneeraukseksi. Jo hakemusvaiheessa tulisi pohtia tarvitseeko yritys liiketaloudellisesta saneerausta vai ei, jolloin menettelyyn saadaan läpinäkyvyyttä jokaisessa kuulemisvaiheessa (hakemus, taloudellinen perusselvitys ja ohjelmaehdotus). (Laakso ym. 2010, 168–169.) Laakso ym. (2010) käyvät perusteellisesti

läpi teoksessaan saneerauksen onnistumiseen liittyviä tekijöitä ja yksi keskeinen asia on tunnistaa yrityksen ongelmat syy-yhteyksineen, joka edesauttaa näkemään liiketaloudellisen saneerauksen tarpeen ja ratkaisut.

Kuten Laakso ym. (2010, 257) toteavat, liiketaloudellisen saneerauksen sisällöllinen ydin on kattava liiketoiminnan ongelmien analyysi. Menetelmällisesti riittää keskittyminen ongelmiin, jotka näkyvät tuloslaskelmassa ja taseen vastaavaa-puolelta. Kun tarkastelussa on mukana vastaava vertailuryhmä, voidaan sulkea pois tiettyjä ongelmien alueita myös tuloslaskelmassa ja taseessa. (Laakso 2010, 257.) Vaikka Laakso ym. tarkastelee asiaa kaikkien yritysten näkökulmasta, vertailun avulla saadaan lisätietoa myös maatilojen kannattavuudesta ja käyttökatteen tasosta suhteessa muihin. Laakso ym. (2010, 257) lähestyvät liiketaloudellista saneerausta myös paikallistamalla ongelmakohtien lisäksi ongelmattomuuskohtia.

Toimenpideohjelman peruslähtökohtana ongelmien ratkaisemiseen ovat ohjelmien resurssitarpeet ja vaikuttavuuden epävarmuudet. Ohjelmien tulisi olla yleensä ”suunnitteen ilmaisia” toteuttaa ja toisaalta epävarmuus tulisi minimoida. Toimenpiteet vaativat suorittajia, millä toimeenpano toteutetaan ja minkä resurssien varassa? (Laakso ym. 2010, 257.) Maatiloilla varsinkin henkilöstöön kohdistuvat resurssit ovat yrittäjän tai yrittäjäpariskunnan vastuulla, jolloin on pohdittava perusteellisesti minkä resurssien varassa toimintaa uudelleensuunnataan.

Jos menettelyn aikana selviää, ettei tervehdyttämiseen ole riittäviä resursseja, voiko saneerauksessa yksi vaihtoehto omaisuuden myynti. Yrityssaneerausohjelmassa (YSL 42 §, 2.kohta) voidaan määrätä velallisen varoja koskevista toimenpiteistä ja järjestelyistä, jolloin yksi saneerauskeino on yrityksen liiketoiminnan tai varallisuuden (tai osan näistä) myynti. Tämä edellyttää velallisen suostumusta (Härmäläinen 2009, 188).

Härmäläinen ym. (2009, 188) toteavat, saneerausmenettely tarjoaa konkurssia paremmat edellytykset liiketoiminnan myyntiin. Konkurssissa on ostajan markkinat. Mikäli liiketoiminnan myynti (tai sen osan) nähdään tarpeellisena ja se toteutetaan ennen ohjelman vahvistamista, kauppahinta käytetään kokonaisuudessa velkojen maksuun. Velallinen arvioi lähtökohdistaan, mitkä hyödyt yritys saa tästä. Mikäli myynti tehdään

ohjelman vahvistamisen jälkeen, ohjelmaan sisällytetään kauppahintaa koskevat määräykset. Kauppahinnan voi kuitenkin olettaa olevan korkeampi, mikäli toiminta on saatu vakautettua. Näin myyntiä koskeva neuvottelutilanne on tasapainoisempi myyjän ja ostajan välillä. Keskeistä on, että velkojat ja velallinen löytävät yhteisymmärryksen, sillä heidän intressit ovat vastakkaiset. (Härmäläinen ym. 2009, 188–189.)

Liiketoiminnan jatkuessa saneerausmenettely edellyttää usein kustannusten karsintaa, ja tämän osalta YSL tarjoaa tietyissä tapauksissa mahdollisuuden nopeampaan reagointiin kuin yritys normaalisti pystyisi. Härmäläisen (2009, 141) mukaan saneerausmenettelyyn kuuluvan toimenpiteen vuoksi esimerkiksi henkilöstö voidaan irtisanoa kahden kuukauden irtisanomisajalla. Toinen keskeinen sopimukseen liittyvä poikkeus on mahdollisuus purkaa vuokra- tai vuokraluottosopimuksia (leasing-sopimus) kahden kuukauden irtisanomisajalla. Sopimuksen ennaikaiseen purkamiseen liittyisi muutoin korvausvelvollisuus. (Härmäläinen ym. 2009, 140.)

5.5 Lisäjako-osuus ja maksuohjelman joustot

Maksuohjelma luonteeltaan kiinteä ja toisaalta laskelmassa käytetyt oletukset tai arviot saattavat olla todellisuudessa virheellisiä. Ohjelmaan on mahdollista rakentaa joustoja lisäsuorituksen jakoa koskevilla määräyksillä. Ajatuksena on, että täytäntöönpanoperuste vahvistetaan perustuen näkymin liiketoiminnan ansaintakyvystä silloin, kun se on heikommillaan ja kuitenkin jatkamiskelpoista. Usein ansaintakyvyn skenaario mitoitetaan ja sidotaan lisäsuorituksen keräämisvelvoite. (Laakso ym. 2010, 276.)

Mikäli lisäsuoritusvelvollisuutta ei kirjata, velallisella ei ole velvollisuutta siihen taloudellisesta menestyksestä huolimatta (Härmäläinen ym. 2009, 213). Toisaalta velkojien oikeussuojasta johtuen velallinen ei saa maksaa suurempia suorituksia velkojille kuin ohjelmassa määrätään (Härmäläinen ym. 2009, 211). Saneerausohjelmassa on määrättävä lisäsuoritusvelvollisuudesta, määrästä, määrärajoista ja muista ehdoista. Lisäsuoritukseen on oikeutettuja velkojat, joiden pääomamäärää on velkajärjestelyissä alennettu. Tämä ei kuitenkaan koske viimesijaisia velkojia. Suositus on, että ohjelmassa on luettelo velkojista, jotka ovat oikeutettuja lisäsuoritukseen. (Härmäläinen ym. 2009, 213–215.)

Luontevin tapa sitoa lisäsuoritusvelvollisuus on yrityksen tilikausi ja sitoa suoritusvelvollisuus tuloslaskelman tai taseen yleisesti hyväksytyyn tunnuslukuun. Järkevää on, että tilintarkastaja tai joku muu ohjelmassa määrätty taho määrää tilinpäätöksen vahvistamisen yhteydessä mikä on lisäsuoritusvelvollisuuden määrä ko. tilikaudelta. (Härmäläinen ym. 218.)

Laakso ym. (2010, 276) näkevät, että velvoitteiden kerääminen on edullista määrätä jatkuvaksi ja toimimaan sulkutilejä käyttäen. Varat ovat käytettävissä saneerausohjelman pelastamiseen ja toisaalta sulkutilivarat ovat konkurssitilanteessa velkojien suoja. Kun ohjelma päättyy, kertymä jaetaan ohjelman määräysten mukaan velkojille ja osittain velallisille ”palkkiona” ohjelman loppuun suorittamisesta. Valvoja arvioi ohjelmassa määrättyjen kriteerien täyttymisestä ja ainoastaan hänellä on käyttöoikeus ”vararahastoon”. (Laakso ym. 2010, 276–277.)

Ohjelmassa voi olla joustoa lisäksi liittyen sen kestoajaan sekä mahdolliseen ennakko-aikaiseen poismaksuun. Laakson ym. (2010, 277) mukaan yksinkertaisin tapa rakentaa ohjelmaan joustoa on rakentaa sellaiseksi, että sille määrätään ainoastaan maksimikesto-aika. Näin parantuneessa taloudellisessa tilanteessa velallisella on mahdollisuus maksaa ohjelma loppuun niin nopeasti kuin kykenee. Ohjelman päättymisen oikeusvaikutukset päättyvät loppuselontekoon. Ohjelmassa voidaan määritellä mitä tarkoitetaan ohjelman täyttämistä, jotta tuomioistuin voi vastaanottaa ja rekisteröidä sen loppuselontekona. (Laakso ym. 2010, 277.)

5.6 Saneerausohjelman vahvistaminen

Selvittäjä laatii ja jättää saneerausohjelmaehdotuksen määräajassa, jonka jälkeen käräjäoikeus tarkastaa, että ohjelma täyttää laissa vaaditut muodolliset vaatimukset. Kun käräjäoikeus on varmistanut muotovaatimukset, se lähettää ohjelmaehdotuksen jatkokesittelyyn velkojien väitteitä ja lausumia varten. (Härmäläinen ym. 2009, 191; 193.) Kun asiaan osalliset ovat saaneet tilaisuuden lausua käsityksensä saneerausohjelmaehdotuksesta ja tuomioistuin on tehnyt päätöksen epäselvien saneerausvelkojen sekä vakuusoikeuksien ottamisesta huomioon, selvittäjällä on pyydettyä tilaisuus oikaista,

tarkistaa ja täydentää ehdotusta määräajassa. Selvittäjä huomioi esitetyt huomautukset ja toimittaa lopullisen ehdotuksen tuomioistuimeen. (Pinomaa 2009, 165.)

Tämän jälkeen tuomioistuin päättää velkojien jaosta ryhmiin ja ryhmien äänivallasta. Tyypillisesti päätös on ohjelmaehdotuksen esittäjän tekemä ehdotus. Ohjelman vahvistaminen saattaa onnistua yhden ryhmän hyväksymänä ehdotuksena, joten velkojien jaottelulla voi olla ohjelman vahvistamisen kannalta ratkaiseva merkitys. Mikäli velallisella on vakuusvelkoja, ryhmäjaon vähimmäisvaatimus on vakuusvelkojat – muut kuin vakuusvelkojat. (Pinomaa 2009, 165.)

Tuomioistuimen on kehotettava äänivaltaisia velkojia antamaan *äänestyslausuma* määräpäivään mennessä. Velkojat ilmoittavat kirjallisesti kantansa ohjelmaehdotukseen, äänestyslausuman tulee olla hyväksyvä tai hylkäävä. Ehtoja sisältävä lausuma voi tulla hylätyksi, toisaalta myöhässä annetut lausumat jätetään huomioitta. Selvittäjä huolehtii kehotuksen sekä lopullisen ohjelmaehdotuksen ja käsittelystä annetun pöytäkirjan tai asianosaisten kirjallisten lausumien tiedoksiannosta. Tuomioistuin antaa määräpäivään mennessä äänestyslausumat tiedoksi selvittäjälle, joka laatii viipymättä selvityksen äänestyslausumista ja äänestyselvityksen äänestyksen tuloksesta. Selvittäjä toimittaa selvityksen tuomioistuimelle ja huolehtii tiedoksiannosta asiaan osallisille. (Pinomaa 2009, 165–166.)

Tuomioistuimen on vahvistettava ohjelmaehdotus saneerausohjelmaksi äänestyksen tuloksen selvittyä, mikäli ohjelmalle on edellytykset ja sen vahvistamiselle ei ole laissa säädettyä estettä. Jos vahvistamiselle ei ole laissa säädettyä estettä, vahvistamiselle on olemassa edellytykset

- kaikkien tunnettujen velkojien suostumuksella (YSL 50 §),
- velkojien ryhmäenemmistön suostumuksella (YSL 51 §)
- tai ilman kaikkien ryhmäenemmistöjen suostumusta (YSL 54 §). (Pinomaa 2009, 167.)

Yhtenä vaihtoehtona vahvistamiselle on lisäksi nopea vahvistaminen, jossa vaaditaan hyväksyntä velkojilta, joilla on vähintään 80 % saatavien kokonaismäärästä. Tässä yk-

sinkertaistetussa menettelyssä ohjelmaehdotuksen käsittely ei etene väitteille ja lausumille. Tapa on käyttökelpoinen lähinnä pienten saneerausten osalta. (Härmäläinen ym. 2009, 206–207).

Vahvistamista tai ryhmäjakoa ei käsitellä laajemmin. Ehdotus on vahvistettava saneerausohjelmaksi, jos vahvistamiselle on edellytykset 50 §:n (kaikkien velkojien suostumuksella), 51–53 §:n (ryhmäenemmistöjen, enemmistöjen määräytymisen ja vahvistamisen esteiden) tai 54 §:n (vahvistaminen ilman kaikkien ryhmäenemmistöjen suostumusta) eikä 55 §:n mukaisia perusteita vahvistamatta jättämiselle ole. Vahvistamisen esteet ovat lueteltu YSL:n 53 §:ssä. Tämän mukaan ohjelmaa ei voida vahvistaa (vaikka 51 ja 52 §:n mukaiset vaatimukset täyttyisivät) jos:

- 1) ohjelman sisältö loukkaa velallisen, velallisyrittäjän yhtiömiehen tai osakkeenomistajan taikka sivullisen oikeutta tai oikeutettua etua taikka on tämän kannalta kohtuuton;
- 2) ei ole esitetty riittävää selvitystä siitä, että ohjelman toteutumiseksi on edellytykset;
- 3) ohjelman sisältö ei hyväksymistä vastaan äänestäneen velkojan osalta ole 44 §:n mukainen tai täytä 46 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuuden vaatimusta;
- 4) ohjelman sisältö ei hyväksymistä vastaan äänestäneen vakuusvelkojan osalta täytä 45 §:ssä asetettuja vaatimuksia;
- 5) ohjelman hyväksymistä vastaan äänestänyt muu velkoja saattaa todennäköiseksi, että hänelle ohjelman mukaan tuleva suoritus olisi arvoltaan pienempi kuin mitä hän saisi velallisen konkurssissa ilman 32 §:n 2 momentin soveltamista;
- 6) ohjelmaan sisältyy velallisyrittäjän, sen liiketoiminnan tai varallisuuden taikka näiden osan luovutus toiminnallisena kokonaisuutena ja ohjelman hyväksymistä vastaan äänestänyt velkoja saattaa todennä-

köiseksi, että ohjelman mukainen luovutus johtaa tulokseen, joka on taloudellisesti epäedullisempi kuin mitä voitaisiin saavuttaa muulla tavoin.

Mainittakoon kuitenkin erikseen, että ohjelmaa ei voida esimerkiksi hyväksyä edes kaikkien velkojien suostumuksella, jos ei ole esitetty riittävää selvitystä ohjelman toteuttamiselle on edellytykset. Sama koskee tilannetta, jos ohjelman sisältö loukkaa velallisen, velallisyrittäjän yhtiömiehen/osakkeenomistajan taikka sivullisen oikeutta tai oikeutettua etua tai on tämän kannalta kohtuuton. Tuomioistuimien ei ota seikkoja huomioon viran puolesta. Poikkeuksena tästä on sellaisen henkilön oikeus, jolla ei ole ollut tilaisuutta lausua ohjelmaehdotuksen sisällöstä. (Pinomaa 2009, 168–169.)

Jos velkoja esittää väitteen, velallisella on ns. näyttötaakka toteuttamiskelpoisuudesta. Velallisen tulee perustelujen mukaan esim. näyttää miten kannattavuus paranee ohjelmassa jos liikevaihto ei ole ollut menettelynkään aikana riittävä ohjelmaehdotuksen mukaisiin lyhennyksiin. Samantyyppistä näyttöä tai perustelua tulisi toki olla ilman tätä koskevaa väitettäkin, mikäli ohjelmaehdotus perustuu laatumishetkellä saavuttamattomiin kannattavuuslukuihin. (Härmäläinen ym. 2009, 202.) Tyypillisesti vahvistaminen on *enemmistövahvistaminen eli vahvistaminen ryhmäenemmistöjen suostumuksella* (Pinomaa 2009, 168).

Oli velkojien äänestyskäyttäytyminen mitä tahansa, ohjelmaa ei voida YSL:n 55 §:n mukaan hyväksyä, jos

- 1) ohjelman sisältö ei täytä 41 ja 42 §:ssä asetettuja vaatimuksia;
- 2) ohjelmaehdotuksen käsittelyä koskevia menettelysäännöksiä ei ole noudatettu ja laiminlyönnillä voidaan olettaa olleen vaikutusta käsittelyn tulokseen; tai
- 3) ehdotusta laadittaessa tai käsiteltäessä on muuten menetelty lain vastaisesti tai sopimattomasti.

Saneerausohjelmaan sisältyvä määräys, joka on lain vastainen tai kohtuuton, on jätettävä vahvistamatta. Tämä tarkoittaa, että ko. kohta jätetään vahvistamatta, vaikka ohjelma vahvistettaisiin muilta osin. (Härmäläinen ym. 2009, 201.)

Kun saneerausohjelma vahvistetaan, velkojien saatavat muuttuvat ohjelman mukaisiksi ja määräykset korvaavat suhteiden alkuperäiset ehdot. Lisäksi muun muussa menettelyn aikaiset perintä- ja kuittauskiellot lakkaavat. Velallisen on toteutettava ohjelman ehdot ja maksuohjelma. Jos valvojaa ei ole, velallisen on tehtävä itse selonteko velkojille tai velkojatoimikunnalle. Sinällään velallisella ei ole sanktioitua velvollisuutta toteuttaa ohjelma, mutta toteuttamatta jättäminen tarkoittaa velkojille mahdollisuutta rauettaa ohjelma. Raukeaminen voi olla seurausta myös varojen jakokiellon rikkomisesta, korvaus työstä on määrätty ohjelmassa. Velkojia suojataan esim. siten, ettei yksittäinen velkoja ja velallinen saa sopia saneerausvelan maksusta ohjelmasta poikkeavalla tavalla, vaikka taloudellinen tilanne sen mahdollistaisi. (Härmäläinen ym. 2009, 210–211.)

Ohjelmaa voidaan muuttaa hyväksymisen jälkeen vain laissa määrätyillä perusteilla. Velkoja voinee kuitenkin ilman ohjelman muuttamista antaa velalliselle lisää maksuaikaa suoritusten tekemiselle. (Härmäläinen ym. 2009, 219.)

5.7 Ohjelman onnistumiseen vaikuttavia seikkoja

Menettelyyn voidaan hakeutua liian myöhään eikä ongelmia välttämättä tunnisteta ajallaan. Tästä kertonee myös Oikeusministeriön mietinnössä (Arko-Koski ym. 2006, 27) esille tuotu näkemys, jonka mukaan menettelyn aikainen konkurssihakemus on osoitus siitä, ettei saneerausta haeta riittävän ajoissa. Reagoimattomuus taloudellisiin vaikeuksiin johtuu tämän mukaan siitä, etteivät yritykset tunnista vaikeuksia eikä niillä ole välttämättä riittävästi tietoa saneerausmenettelyn mahdollisuuksista ja asiantunteudesta menettelyyn hakeutumiseen. Lainsäädäntö ei muuta tätä, mutta tiedottamisen ja koulutuksen avulla voidaan edesauttaa tilannetta. Myös yrittäjien neuvontapalveluissa voidaan edistää maksuvaikeuksien tunnistamista ja tuoda esille tietoa yrityssaneerauksen mahdollisuuksista. (Arko-Koski ym. 2006, 27; 49.)

Yrityssaneerauksiin ja niiden onnistumiseen liittyvää väitöstutkimusta on tehnyt mm. Eija-Leena Kärkinen, jonka väitöksen mukaan suurin osa yrityssaneerauksista päättyy konkurssiin. Tämä johtuu muun muassa siitä, että saneerausohjelmissa jäädään usein lukujen tasalle sen sijaan, että tutkitaan ongelmien syitä ja tarjotaan käytännön keinoja tilanteen tervehdyttämiseksi. Ohjelmien laatijoilla sekä yrityksillä itsellään tulisi olla riittävästi tietoa ja aikaa etsiä syiden selvittämiseen sekä tehokkaan ohjelman laatimiseen. Yrityksellä tulisi olla tuki ja konkreettiset käytännön neuvot miten tilannetta korjataan. (Vaasan yliopiston www-sivut 2020, Vähäsarja 2018.)

Tuokko (2014) ottaa esille yhteyden epäonnistumisen, myöhäisen menettelyyn hakeutumisen ja puutteellisten toimenpiteiden välillä. Tuokon (2014) mukaan lainsäädäntö yrityssaneerausmenettelyn taustalla on selkeä sekä toimiva, ja onnistumisen taustalla vaikuttaa enemmän lain soveltaminen käytäntöön. Yksi syy on hakeutuminen saneeraukseen liian myöhään. Tuokko (2014) kokee, että menettelyyn olisi hakeuduttava kun toiminnan rahoitus on vielä kunnossa (myös menettely huomioiden).

Myöhään aloitettuun saneeraukseen voi liittyä myös hätäisesti ja puutteellisesti laadittu saneeraushakemus, jolla Tuokko (2014) näkee yhteyden epäonnistumiseen. Hakemuksesta saattaa puuttua syiden perusteellinen analyysi ja kuvaus toteutettavista saneeraustoimista, olennaista on myös johtuuko saneeraustarve käyttökateen ylä- vai alapuolisista ongelmista. Kolmantena seikkana epäonnistumiseen liittyen on hakemus, joka ”paisuu toiveiden tynnyriksi”. Tällöin aikataulu ja tervehdyttämistoimet määritellään liian tavoitteellisiksi ja rahoitukseltaan epärealistisiksi. Neljäs seikka epäonnistumisessa voi olla selvittäjän ja yrityksen johdon takertelevassa yhteistyössä. (Tuokko, 2014.)

Laakso ym. (2010) ovat tarkastelleet saneerausohjelmien onnistumiseen ja epäonnistumiseen edesauttavia tekijöitä vuoden 2000 vahvistettuihin saneerausohjelmiin pohjautuen. Jos tarkastellaan osakeyhtiöitä, jolle ohjelma vahvistettiin, logistisen regressiomallin avulla voidaan todeta onnistujien erottuvan olennaisesti neljän muuttujan suhteen:

- taseen loppusumma
- yrityksen laskennallinen arvo ohjelman päättymisen hetkellä
- yrittäjävastuut ohjelman keskeytymisen seurauksena

- saneerausmenettelyn sujumisen normaalisuus. (Laakso ym. 2010, 153–154.)

Aineistossa oli 42 yritystä, joista vuonna 2008 toimi vielä 15 yritystä. Laakson ym. (2010, 154) tulos korostaa kolmea onnistumisen perusasiaa. Ensimmäiseksi mainittakoon yrittäjän roolin merkitys, joka korostuu sekä onnistuessaan (eli saavutettavissa olevan laskennallisen arvon kautta) että epäonnistuessaan (sitä seuraavan henkilökoh- taisen vastuun seurauksena). Tämän perusteella voidaan uskoa, että onnistumiseen voidaan vaikuttaa ratkaisevasti vaikuttamalla yrittäjän tapaan toimia ohjelman aikana. Toinen huomion arvoinen seikka on saneerausmenettelyn sujumisen yhteys onnistu- misiin. Kolmantena seikkana esille nostetaan taseen loppusumma eli yritykseen sitou- tuneen varallisuuden arvo. Mitä suurempi tase, sen suurempi reaali-intressi liittyy yri- tyksen kohtaloon, tällä viitataan myös velkojen intressiin vaikuttaa ohjelman onnistu- miseen. (Laakso ym. 2010, 154.)

Jos tarkastellaan Laakson ym. aineistoa yleisemmin kaikkien yritysmuotojen osalta, kolme viimeistä merkittävää selitystä ovat samoja. Taseen loppusumman sijaan mer- kittäväksi selitykseksi nousee ohjelman laskennallinen tiukkuus. Ohjelmaa pidetään tässä yhteydessä tiukkana, jos laskennalliset tulot tulevaisuudessa menevät velkojen maksuun. Liiallinen tiukkuus saattaa rajoittaa toimintamahdollisuuksia vahvasti sekä vahingollisesti. Lisäksi se voi vaikuttaa yrittäjän motivaation kautta, pelivara nähdään yhtenä kannustimena yrittäjän näkökulmasta. Liian ahtaissa raameissa toimiminen voidaan nähdä liian kaukana itsenäisen yrittäjän ideaalista. (Laakso ym. 2010, 157– 158.)

Sujumisen normaalisuuteen näyttäisi liittyvän Laakson ym. (2010, 158) mukaan juuri todellisen pärjäämisen parantuminen ja liiketaloudellinen saneeraus. Esimerkkinä nor- maalista etenemisestä Laakso ym. (2010, 163) antavat maatalouden harjoittajan, joka saneerasi muuttamalla tuotantosuuntansa viljan viljelystä lampaan kasvatukseen ja matalaan jalostamiseen (oma leikkaus ja pakkaus). Asetettuun ohjelmaehdotuksen esittämisen määräpäivään haettiin ja saatiin lisäaikaa 8 kk. Selvittäjän perusteena oli strategiamuutoksen onnistumisen seuraaminen, lopullinen ohjelmaehdotus vahvistet- tiin neljässä kuukaudessa sen esittämisestä. Normaalina on, että ennen ohjelmaan ha-

keutumista alkanut liiketaloudellinen saneeraus pyritään saamaan ainakin pääosin loppuun menettelyn aikana ja ainakin pääosin jo ennen ohjelmaehdotuksen esittämistä. Kyseinen yritys onnistui ohjelmassaan. (Laakso ym. 2010, 163.)

Saneerausmenettelyn etenemistä on perusteltua arvioida sen pohjalta, onko yrityksessä ratkaistava rahoituskriisin lisäksi myös kannattavuuskriisi. Prosessin sisältö voi poiketa olennaisesti sen mukaan, kummasta saneeraustyyppistä on kyse. Jos kyseessä on kannattavuuskriisi, toiminnalliset ja liiketaloudelliset vaikutukset eivät ole suoravii- vaisesti laskettavissa. Tällöin olisi eduksi, että vaikutukset voidaan todeta ennen kuin niiden varaan rakennetaan ohjelma. Toimien valmisteluun ja vaikutusten toteamiseen tarvitaan luonnollisesti pidempi aika kuin pelkkien velkajärjestelyjen laatimiseen, tyy- pillisesti tarvittava aika ei riitä YSL:n normiraameihin. (Laakso ym. 2010, 166.)

Normaalilla etenemisellä tarkoitetaan kesto-aikojen (ohjelmaehdotukseen tarvittava li- sääaika, ohjelman käsittelyn kesto-aika ja koko menettelyn kesto-aika) suotuisia raja- arvoja. Raja-arvot ovat yksilöllisiä, esimerkiksi edellä mainittuun vuonna 2000 vah- vistettujen ohjelmien aineistossa Laakso mainitsee normaaliksi etenemiseksi sen, mi- käli ohjelmaehdotus saadaan vahvistettavaksi 3-4 kuukauden sisällä ohjelmaehdotuk- sen käsittelyn alusta. Vaikka raja-arvot ovat yksilöllisiä, ilmiö sinällään on yleinen: liika etenemisnopeus aiheuttaa pinnallisuuden riskin kun taas liian hidaskäyttö on merkki vaikeasta haasteesta tai aiheuttaa itsessään ongelmia. (Laakso 2010, 167.) Liian pitkään kestävä menettely saattaa haitata yrityksen uskottavuutta esimerkiksi asiakkaana ja toimittajana, pitkittymisellä saattaa olla kielteisiä vaikutuksia ohjelman onnistumiseen (Laakso ym. 2010, 165; Covitz ym 2006 viitaten lähteeseen Laakso 2010, 166).

Laakson ym. (2010) teos sisältää laajasti seikkoja ja tekijöitä, joilla on havaittu olevan vaikutusta ohjelman onnistumiseen tai epäonnistumiseen, ja esille nostetaan vain pieni osa. Laakso ym. (2010, 193) kokevat, että maksukyvyttömyyden syiden huolellisella analysoinnilla kehitetään myös saneerauskeinoja, joiden kautta voidaan ratkaista nä- kyviin nostettuja ongelmia. Tehokas analyysi vaikuttaa onnistumiseen juuri sopivien saneerauskeinojen löytymisen kautta (Laakso 2010, 193). Laakson ym. (2010, 182) mukaan näyttää siltä, että jokainen tunnistettu maksukyvyttömyyden syy parantaa vah- vistettavan ohjelman onnistumisodotuksia. Tervehdyttämissuunnitelmien kannalta

olisi hyödyllistä tunnistaa, vaikuttaako maksukyvyttömyyden aiheuttaja edelleen toimintaan vai ollaanko korjaamassa pelkästään seurannaisongelmia (Laakso ym. 2010, 181).

Laakso ym. (2010, 195) listaa kuusi kriittistä kysymystä, jotka tulisi pitää mielessä kun tavoitteena on päätyä ohjelmaan, joka toteutuu loppuun asti:

1. Mitkä ovat saneerattavan yrityksen ja yrittäjän erittäin haastavat ominaisuudet?
2. Onko menettelyn toimielimillä sopiva pätevyys ja intressi? Saadaanko menettely käyntiin ilman välivaiheen synnyttämiä lisäongelmia?
3. Miten tehokkaasti maksukyvyttömyyden alkuperäiset ja seurannaissyöt on analysoitu?
4. Miten tehokkaasti on laadittu toimenpideohjelma vaikuttavien ongelmien eliminoimiseksi?
5. Johtaako velkajärjestely tiukkuudeltaan ja raskaudeltaan tasapainoiseen ohjelmaan?
6. Onko menettely edennyt tapauksen luonteen huomioivalla rytmityksellä?

6 HAVAINTOJA AINEISTOSTA

6.1 Haastatteluaineisto

6.1.1 Syitä maksuvaikeuksien ja yrityssaneeraustapausten taustalla

Haastateltava B:n mukaan maatilojen maksuvaikeuksien ja yrityssaneeraustapausten taustalla olevat syyt ovat moninaisia ja hyvin tilakohtaisia. Yhteinen tekijä kuitenkin on monessa tapauksessa laskemisen ja talousosaamisen puute, jolloin hankintoja tehdään aina vain lisää. Tilalla ei välttämättä hahmoteta yhtälöä milloin velkamäärä kasvaa liian suureksi tilan tuottoihin nähden. (Haastateltava B.) Kuten haastateltava B:lläkin, myös A:n sähköpostissa tuli esille talousosaamisen liittyvä vaje. A mainitsi, että

konkreettinen työ ja suuri työmäärä vievät paljon aikaa paperitöiltä eivätkä paperityöt ole välttämättä riittävän kiinnostuksen kohteena. Sekä A että B peräänkuuluttivat oma-aloitteisesti, että tiloilla ja maatilayrittäjiksi ryhtyville olisi selvästi tarvetta liiketaloudelliseen kouluttautumiseen.

Uupuminen nousi myös usein keskustelussa esille, haastateltava B nosti pohdittavaksi myös uupumuksen taustalla olevat syyt. Mikäli taustalla on pitkäaikaisia taloudellisia haasteita, haastateltavan B mukaan on inhimillistäkin, että tilanne voi väsyttää kenet tahansa.

Jokaisella tilalla maksuvaikeuksien taustalla on jokin eri tekijä. Tyypillisesti taustalla on mukana ”pitkäksi mennyt” investointi. Haastateltava B antaa esimerkkejä tapahtumaketjusta. Mikäli kustannusarvio ylittyy noin 10 %:a, tilalla on mahdollisuus selvittää. Tämä sillä edellytyksellä, että omasta palkasta tingitään kolme vuotta ja tuloja saadaan esim. metsätaloudesta. Saneerauksen äärelle saatetaan joutua, mikäli kustannusarvio ylittyy noin 30 %:a suunnitellusta. Toinen esille nouseva seikka on alun perin ylimitoitettu investointi ja kustannusarvio tilan kantokykyyn nähden. Tällöin myöskään peltoala, konekanta, työvoima tai esim. osaaminen ei ole riittävä. (Haastateltava B.)

Esille nousee myös tilanne, jossa investointikokonaisuus pohjautuu vuokrapeltojen varaan ja peltojen ostoa tulee eteen ”puolipakolla” pian kotieläintalouden merkittävän investoinnin jälkeen. Lopulta vajaa kokonaisuuden suunnittelu, investointien ”kohdentaminen” esim. konekannan päivittämiseen tai peltoon aiheuttaa rahojen ja lainan saannin riittämättömyyden ja vajaatäytöllä olevan kotieläinrakennuksen. Tilanteesta ei ole muita mahdollisuuksia nousta kuin radikaalein toimenpitein, todennäköisesti saneerauksella. (Haastateltava B.)

Haastateltava B mainitsee erikseen, että koneiden alimitoitus isoissa investoinneissa on yksi maksuongelmia aiheuttava tekijä, jolloin tila ”joutuu” hankkimaan uuden koneketjun velkarahalla. Todennäköisesti rahoitus hoidetaan osamaksulla. Tähän liittyen esille nousee se, ettei yhteistyötä syystä tai toisesta tehdä ja koetaan yhteistyökumppanin hyötyvän enemmän. Yrittäjien välinen yhteistyö mahdollistaisi suuret, jopa kymmenien tuhansien säästöt. Toisaalta asiaa voi nähdä siten, että yksin toimiessa häviää huomattavasti enemmän. (Haastateltava B.)

Haastateltava B:n mukaan yrityssaneeraukseen hakeutuvilla tiloilla on voitu tehdä talousneuvontaa ennen yrityssaneerausprosessiin hakeutumista, mutta riittämättömästi tilanteeseen nähden. Haastateltava B:n mukaan ongelmat saatetaan tunnistaa tilalla, mutta niitä ei kuitenkaan tunnusteta. Haastateltava B kokee, ettei tilalla ei ole välttämättä kykyä reagoida hetkeen, jolloin ongelma havaitaan. Alalla on tyypillistä hyväuskoisuus, jolloin vain sinitellään ja uskotaan tilanteen paranevan. Tämä huolimatta siitä, että rahoittajakin alkaisi huolestua taloudellisesta tilanteesta. Investoineella tilalla tilanne voidaan mahdollisesti mieltää ”normaaliksi” investoinnin jälkimainigiksi, jota rahoittaja ns. sietää tiettyyn pisteeseen asti. Avun pariin saatetaan hakeutua vasta kun lainojen lyhennyslykkäysmahdollisuuksia ei enää ole, vakuudet käytetty ja limiittiä ei ole enää mahdollista saada. Ongelmia saatetaan alkaa ratkaisemaan jopa 3-5 vuotta liian myöhään. (Haastateltava B.)

Esille nousee myös yrityssaneeraukseen sekä konkurssiin liittyvä ilmapiiri. Haastateltava B ottaa esille, että em. ratkaisut ovat mielletty keskusteluissa hyvin negatiiviseksi tai häpeälliseksi, mutta ilmapiiri on hiljalleen muuttumassa. Haastateltava B ottaa esille, että velkaisen maatalousyrittäjän tapauksissa konkurssikin tulisi nähdä ratkaisuna eikä häpeänä. Myös haastateltava C koki, että velkojien suhtautuminen yrityssaneeraukseen on muuttunut ”positiivisemmaksi” ja nähdään, että yrityksen taloudellinen asema (ei yksin saneeraus) voi leikata velkoja. Haastateltava B koki, että havaittavissa on rauhattomuutta pankkien puolelta ja akordeista on alettu keskustelemaan.

Esille nousi myös maatalouden kirjanpitoon ja kassaperusteisuuteen liittyviä asioita. Haastateltava A:n mukaan kassaperusteinen ja mahdollisesti kerran vuodessa tehtävä kirjanpito saattavat johtaa siihen, ettei vaikeuksiin välttämättä reagoida riittävän ajoissa. Kassaperusteisuus nousi haastateltava B:n mukaan ongelmalliseksi sitäkin kautta, että ostovelkojen määrään on erittäin työläs päästä kiinni ja kirjanpito ei useinkaan ole ajan tasalla. Kassaperusteinen kirjanpito ja tuloslaskelma eivät toisaalta välttämättä kerro täyttä totuutta taloudellisesta asemasta, jos taustalla on maksuviivästyksiä vuosi vuodelta. Maksuvalmiuden ennakkoinnin näkökulmasta tiloilla ei ole välttämättä käytettävissä riittävän kätevää ”työkalua”, joka yhdistettynä ajan tasalla olevaan kirjanpitoon voisi ennustaa maksuvalmiusongelmat mm. tilan tuotanto ja velkamäärä huomioiden. (Haastateltava B.)

Haastateltava B kertoi, että yrityssaneeraukseen on alkanut hakeutua tiloja, jotka ovat tuotantotulosten perusteella merkittävästi keskiarvon paremmalla puolella. Haastateltava B kertoi, että taustalla voi olla myös inhimillisiä tragedioita, sairastumista, avioeroa tai takausvastuun lankeamista. Myös eläintaudit ovat voineet aiheuttaa hakeutumisen menettelyyn. Sekä A että B toivat esille sen, että kyseessä on usein kierre, jota on vaikea katkaista. A nosti esille lisäksi heikon varautumisen satojen vaihtelevuuteen, jolloin heikolla satovuodella on suora vaikutus kotieläintalouden kannattavuuteen. Lisäksi A mainitsi nopeasti toteutetun tukipainotteisen päätöksenteon, joka saattaa aiheuttaa hetkellisesti taloudellista vajetta.

6.1.2 Arviointiin ja velkajärjestelyjen suunnitteluun liittyen

Haastateltava B ottaa esille menettelytarpeen arvioon ja jatkotoimenpiteisiin liittyvä ongelman: avun tarpeen ja samanaikaisen (lähes) tyhjän kassan. Haastateltava B:n mukaan tiloilla on mahdollisuus käyttää ns. Neuvo2020-rahaa maatalan talousneuvontaan, jonka avulla voidaan kartoittaa lähtötilannetta. Haastateltava kuitenkin kertoo, että talousneuvontaan kohdistetut Neuvo2020-rahat ovat usein jo käytetty. Mahdollisesti lisää työtä aiheuttaa se, että käytännössä ostovelkojen määrään pääsee kiinni vain käymällä (avaamattomienkin) laskujen pinoa läpi. Tilalla ei ole välttämättä tiedossa milloin laskut tai lainat erääntyvät, velallinen saattaa myös unohtaa esimerkiksi Valti-onkonttorin lainat. Perintätoimistolta voi olla työläs ja hidasta saada selkeä lista velkojista ja veloista. Samaan aikaan tilanne saattaa vaatia nopeita toimenpiteitä. (Haastateltava B).

Mitä maatalan talouden asiantuntijoiden käyttöön ja laskelmien laatimiseen tulee menettelyn eri vaiheissa, aiheen tiimoilta lähetettiin sähköpostilla tiedustelu menettelyssä toimiville kuudelle taholle. Näistä kolme vastasi ja kertoi, että asiantuntijoita käytetään apuna saneerausohjelmaan liittyvien laskelmien teossa taloudellisten resurssien ja tilan oman asiantuntemuksen mukaan. Ilmeni, että ulkopuolisen asiantuntijan laskelmiin oli voitu päätyä myös, jotta laskelmat olisivat ns. puolueettomia.

Haastateltava B:n mukaan kannattavuus ja maksuvalmiuden ennakointi ovat avainsanoja, mutta niiden lisäksi tulisi tuntea tilan tuotanto pellolta tuotteen ostajalle asti. Tilalla tehdään alussa perusselvitys liittyen peltoihin, rakennuksiin, koneisiin, työvoimaan, jaksamiseen ym.. Maksamattomien laskujen ja faktojen selvittelyn jälkeen neuvotellaan pankin kanssa jatkotoimenpiteistä. Kokonaisuuden ja selviytymisedellytysten hahmottamiseen vaikuttaa laskijan ammattitaito, tilan omaan asiantuntemusta unohtamatta. (Haastateltava B.)

Velkojan näkökulmasta konkurssi ei ole kovinkaan tuottoisa tapa saada jako-osuuksia (Haastateltava C). Haastateltava B mainitsee, että joissakin tapauksissa pankin kanssa joutuu käymään ”yksioikoistakin” keskustelua tilan yrityssaneeruksesta ja siitä kuinka velkojilla olisi paremmat mahdollisuudet saatavaansa sitä kautta. Haastateltava C:ltä tiedusteltiin velallisen tekemän hakemuksen puollosta jo hakemusvaiheessa. Merkittävässä tapauksissa hakemusta saatetaan puoltaa melko usein, muutoin melko harvoin.

Haastateltava B kertoi, että tuloksia käydään läpi kolmelta vuodelta, jonka perusteella nähdään tuotanto- ja yrittäjän osaamisen taso. Käyttökatteen rooli kannattavuuden arvioinnissa nousee keskusteluissa useaan otteeseen esille haastateltava B:n kanssa. Haastateltava B tuo esille yleisellä tasolla, että käyttökate x 5 on raja, jonka yli ei maatala saisi velkaantua ilman, että kannattavuutta saadaan muuta kautta lisää. Käyttökateenkin tarkastelussa nousi tuotantosuunta – ja tapauskohtaisuus. Esimerkiksi omalla työvoimalla/mahd. jatkajien/luopujien tekemän työn ja ulkopuolista työvoimaa käyttävän tilan kannattavuuserojen vertailussa tulisi huomioida tilojen taustat ja työvoiman hinta (Haastateltava B).

Haastateltava B painottaa, että saneeruksesta selviää vain parhaat tilat. Tämän vuoksi ei ole perusteltua viedä menettelyyn tiloja, jotka ovat lähtötasoltaan heikkoja. Samaa mieltä oli myös haastateltava C todetessaan, että yrityssaneeraus ei leikkaa velkoja, vaan yrityksen taloudellinen asema. Haastateltava B:n karkean arvion mukaan tiloista, joille vahvistetaan yrityssaneerausohjelma, onnistuu arviolta vain noin kolmannes. Haastateltava C:n arvion mukaan menettelyn aikaisen keskeytymisen syynä ilmenee tyypillisesti juuri riittämätön kannattavuus. Mitä velkamäärän ja liikevaihdon suhteeseen tulee, haastateltava B:n mukaan suuri ostovelkojen määrä kokonaisvelkamäärästä

voi olla haastava, vaikka kokonaisvelkojen ja liikevaihdon suhteella olisi muutoin teoriassa selviytymisedellytykset.

Esille nousee myös yrittäjän jaksaminen. Haastateltava B:n mukaan yrittäjän/yrittäjien jaksaminen on oleellista, jotta tila selviää saneerausmatkan ajalta. Mikäli yrittäjän jaksaminen on äärirajoilla, haastateltava B:n mukaan tilaa ei ole vastuullista vielä saneeraukseen. Haastateltavan mukaan nykyiset tuottajahinnat ja -järjestelmä yhdistettynä heikkoon taloudelliseen tilanteeseen eivät mahdollista yrittäjän korvaamista ulkopuolisella työvoimalla. Korvaavaa työvoimaa voi olla saatavilla lähipiiristä esim. luopuneiden yrittäjien tai tulevien jatkajien kautta. Haastateltava kertoo, että jaksamisen puute saattaisi näkyä myöhemmin esimerkiksi eläinten hoidossa. Esille nousee myös uupuneen yrittäjän kyky tehdä rationaalisia päätöksiä ja toimenpiteitä. Haastateltava ottaa erikseen esille Välitä viljelijästä- hankkeen tärkeyden. (Haastateltava B.)

Työlaatijan selvennys liittyen Neuvo2020 ja Välitä-viljelijästä-hankkeisiin: Maatiloilla on mahdollisuus saada rajattu määrä tukea esim. kannattavuuslaskelmiin tai velkaneuvontaan Neuvo 2020-neuvonnan avulla (Ruokaviraston www-sivut 2020). Välitä viljelijästä-projektin kautta maatilalla on mahdollista saada neuvontaa 500 euron arvosta esim. talousongelmissa (Melan www-sivut 2020).

Haastateltava B:n mukaan keskeistä on tilan olemassa olevan infran arviointi. Puitteiden pitäisi olla sillä tasolla, että tilalla on edellytykset selvittää yrityssaneerausohjelman ajalta. Käytännössä investointeja ei ole mahdollista juurikaan tehdä ohjelman aikana, korkeintaan niukkoja korvausinvestointeja kohtuullisen kannan ylläpitämiseksi. Haastattelussa korostuu toimialan tuntemisen ja kokonaisuuden hahmottamisen tärkeys, sillä nousee esille myös erinäisten lupa-asioiden voimassaoloon liittyvät toimenpiteet ja mm. tukiehtojen täytyminen, jotka on kyettävä tarvittaessa ennakoimaan ennen menettelyyn hakeutumista. Pahimmillaan rasisiteen ”rahoitus” voidaan nähdä ylimääräisenä tuloeränä ja käyttää velkojen maksuun. (Haastateltava B.)

Haastatteluissa käy usein ilmi tapausten ja sitä kautta suunnitelmien yksilöllisyys. Samaa aikaan C muistutti, että myös menettelyssä toimintaan ja suunnitteluun liittyvät toimintatavat ovat hyvin selvittäjäkohtaisia. Mitä ohjelman ja toimenpiteiden suunnitteluun tulee, C:n mukaan yleensä selvittäjä laatii nämä ja eri osapuoliin olla yhteydessä

tarvittaessa, jolloin he voivat ottaa kantaa. Haasteltava C näki, että liiallisella osallistumisella voi olla huonojakin vaikutuksia.

Haastateltava B korostaa laskelmien laatijoiden ammattitaitoa, sillä velkojat luottavat pitkälti laskelmien laatijoihin jos laskelmien perusteella kyetään näyttämään riittävä kannattavuuden taso, jolloin tilalla on edellytykset selvittää mikäli lyhennykset saadaan sopivalle tasolle. Toisaalta maksuohjelmien suunnittelussa joudutaan toimimaan keskiarvojen varassa ja tuotantosuunnasta riippuen tulovirrassa on suurta kausittaista vaihtelevuutta (Haastateltava B).

Haastateltava C:ltä tiedusteltiin, millaista mahdollista uutta näkökulmaa nousee esille tilintarkastajien lausunnoissa. Tähän liittyen haastateltava C totesi, että lausunnossa lukijaa kiinnostaa yrityksen saneerauskelppoisuus. Mikäli tilintarkastaja käyttää hakuksen liitteenä olevia alustavia laskelmia osana arviointia, laskelmien ”laadun” ja luotettavuuden merkitys korostuu tätäkin kautta (työnläätjän oma kommentti).

Mitä ohjelmien keston tulee, haastateltava B:n mukaan vakuudellisten velkojen maksuaikoja pidennetään niin pitkälle kuin se on mahdollista. Haastateltava C:lta tiedusteltiin kausiluonteisuuden huomioon ottamista, mikäli kyseessä on vain muutama iso vakuusvelkoja. Haastateltava C:n mukaan kausiluonteisuus olisi mieluummin huomioidavakin. Myös vakuusvelkojien kohdalla voidaan sopia eripituisista maksuohjelmista ja saneerauksen tarve saattaa tätä edellyttääkin (Haastateltava C).

Haastateltava A kertoo, että rahoittaja on voinut ilmoittaa yksipuolisesti ohjelman maksimipituuden. Haastateltava A tuo esille myös mahdollisen optimismin laskelmissa, johon saatetaan joutua koska vakuusvelkoja ei leikata. Haastateltava A:n mukaan tämä voi johtaa siihen, että kohtuullisen ohjelman aikaansaaminen voi edellyttää optimistisempia ennusteita ja tulevaisuutta mitä realismi todellisuudessa olisi. Toisaalta toinen vaihtoehto on konkurssi (Haastateltava A). Haastateltava B:n näkee jonkinlaisen yhteyden saneerausten epäonnistumisen ja optimististen laskelmien välillä. Haastateltava B näkee tilanteen hieman ongelmalliseksi myös sitä kautta, että tilat ajautuvat usein avun pariin liian myöhään ja tarvitsevat erittäin nopeitakin ratkaisuja. Saattaa olla, että kaikesta huolimatta tilan menneisyyteen ei päästä kiinni riittävästi (Haastateltava B).

Haastateltava C kertoo, että varojen ja vakuuden arvostamisessa luotetaan useimmiten selvittäjään. Eläin- ja rehuluottojen osalta vakuusvelan piiri riippuu siitä kuinka hyvin eläimet tai rehut kyetään tunnistamaan ja arvostamaan, arvostusperiaatteena on konkurssiarvo (Haastateltava C). Haastateltava A otti esille merkittävät määrät kalustoa ja peltoa, joille pankki haluaa säilyttää hyvän vakuusarvon. Tämä ei välttämättä mahdollista velkojen leikkausta (Haastateltava A). Toisaalta pelloista voi saada hyvän hinnan suhteessa velan määrään, jolloin esteperusteeksi voi nousta velkojien parempi mahdollisuus saada saataviaan konkurssin kautta (Haastateltava C).

Haastateltava B pohtii tilan arvon määrittämistä ja sitä kuinka todelliseen arvoon (myyntihinta) voi vaikuttaa sijainti erityisesti syrjäisemmillä seuduilla. Haastateltava B:n mukaan myyntitilanteessa hinta voi vaihdella erittäin paljon arvioituun käypään arvoon (ja sitä kautta vakuusarvoon) nähden. Haastateltava B ottaa esille myös tilan myynnin vain osissa, jolloin on olemassa mahdollisuus, ettei rakennuksia saada myytyä eteenpäin suunnitellusti. Kyse on siis sopivan ostajan löytymisestä ko. ajankohtana (Haastateltava B).

Saneerausohjelman suunnittelussa vakuudettomilla veloilla laina-ajat ovat usein noin 7-10 vuotta. Lähtökohtaisesti ohjelmaa suunnitellaan lyhyellä laina-ajalla ja tarvittaessa pidennetään tilan maksukyvyyn mukaan. Tyypillisesti vakuudettomiin velkoihin kohdistetaan noin 50 % leikkaus, mutta tapauskohtaisesti enemmänkin. Tilakoon kasvu ja suuri velkamäärä yhdistettynä tämän hetken tuottajahintaan vaikuttaa luonnollisesti siihen, että vakuudettomien velkojen maksuohjelmat ovat pidentyneet. (Haastateltava B.) Haastateltava B mainitsee vakuudettomien velkojen osalta 10 vuoden takarajan, ja mikäli tilan maksukyky ei tähän riitä, vastassa on realisaatio. Haastateltava B:n mukaan ohjelmissa ei juurikaan ole riskivaraa. Haastateltava B tuo esille yksityistalouteen kohdistuvat realistiset varaukset, joka esimerkiksi pariskunnan kohdalla tarkoittaa 30 000 euroa vuodessa.

Tiloilla voidaan suunnitella ja toteuttaa tarvittaessa toimenpiteitä, joilla haetaan parempaa kannattavuuden tasoa. Kaikissa tapauksissa ei ole välttämättä selvää, millaiset todelliset taloudelliset vaikutukset uudessa toimintatavassa on. Haastateltava A:lta ja

C:ltä tiedusteltiin sitä, milloin olisi perusteltua hakea menettelylle jatkoa, jotta saataisiin varmuutta uuden toimintamallin tms. taloudellisesta vaikuttavuudesta. Molemmat haastateltavat kokivat menettelyn jatkoajan hakemisen perustelluksi, jotta suurempien muutosten vaikuttavuudesta olisi parempaa tietoa. Haastateltava A mainitsi, että lisäajan saamisella voi olla kuitenkin myös ”negatiivisia” puolia. Aikataulun pitkittymistä ja epävarmaa tilannetta ei välttämättä nähdä asiakassuhteen kannalta pelkästään positiivisena seikkana (Haastateltava A). Isoimmat riskit ajan kulumisessa liittyvät asiakkaisiin, vaikka maatilalta ostavien tahojen määrä on melko pieni (Haastateltava A).

Haastateltava A totesi saman kuin B ja C, eli tila ei muutu kannattavaksi pelkkiä velkoja järjestelemällä. Haastateltava A toi esille myös seikan, että yrittäjät saattavat olla kriittisiä toimintaan kohdistuvien muutosten osalta. Myös haastateltava B toi esille samaa seikkaa ja koki, että vaikka tilan ongelmien juurisyyt ja ratkaisut löytyisivätkin, niin toteutetaanko ratkaisuja käytännössä? Sekä A että C nostivat esille muutosten toteuttamiseen liittyvän hankaluuden myös suurien työmäärien vuoksi. Kuten haastateltava B totesi: ”työmäärät voivat olla tiloilla niin suuret, ettei asioita yksinkertaisesti jakseta miettiä uudelleen ja ryhtyä toimeen”.

Haastateltava A toi esille ulkopuolisen osaamisen tarpeen toiminnan muutoksessa, jotta tilalla pystyttäisiin parantamaan tuloksia ja suunnittelemaan minkälaisin konkreettisoin toimin asiat muuttuvat euroiksi käytännössä. Ulkopuoliseen asiantuntijapuun (mahd. tilitoimisto) liittyy myös maksatuksen suunnittelu. Mikäli tilan ostovelkojen määrä suuri, lyhennyserien maksamiseen kohdistuu lisää työtä muun työn ohella (Haastateltava B).

Haastateltava C:ltä tiedusteltiin yrittäjän iän vaikutusta menettelyn suunnittelussa, sillä oletuksella ettei jatkajasta ei juridista sitovuutta. Tähän liittyen haastateltava C totesi, että saneerauksessa ei pitäisi olla ikäsyrajintää ja maatala on myytävissä eteenpäin niin kuin muutkin yritykset. Haastateltava C huomautti, että yrittämisessä on omat vaikeutensa ja kaikkia yrityksiä ei toisaalta ole järkevää pelastaa.

Kuten aiemmin teoriaosassakin mainittiin, konkurssiastianneuvottelukunnan suosituksen mukaan perusselvitykseen olisi sisällytettävä velallisen tekemä kassavirtaennuste, josta käy ilmi velallisen tulot ja menot vähintään kuukautta kohden menettelyn ajalta.

Tämän toteuttamiseen liittyen haastateltava C kommentoi, että velallinen ja selvittäjä tekevät asiassa yhteistyötä ja yrittäjää ei saa jättää asiassa yksin. Haastateltava C:n mukaan selvittäjällä on oltava kyky arvioida ja kontrolloida ennusteita eikä antaa liiallisen optimismin vaikuttaa ennusteisiin. Haastateltava ei kommentoinut suosituksen käyttöä tarkemmin. Selvittäjän tehtävänä on mm. jatkamisedellytysten arviointi, tämän käytännössä toteutettavasta seurannasta tiedusteltiin haastateltava C:ltä. Hänen mukaan tarkkaillaan ja arvioidaan menneen ajan lisäksi nykyistä suorituskykyä ja kysyntää, mutta myös selvittäjän tulisi olla kykenevä hoitamaan tehtävää maatilayrityksessä. Yrityssaneeraajan kykyä toimia kotieläintilalla painotti myös haastateltava B.

Kirjallisuudessa mainittiin suunnitelmallinen liiketoiminnan myynti osana saneeraus-toimenpiteitä. Haastateltava C koki, ettei tapa ole maatilojen kohdalla käytetty, mutta menettelyn aikana tiloja on myyty. Haastateltava B kertoo, että myynti voi olla luonnollinen jatke yrityssaneerauksessa mikäli tilan ”rahkeet” eivät riitä ohjelmassa. Saattaa olla mahdollista, että tila vaihtaa omistajaa vapaaehtoisella realisaatiolla eikä välttämättä konkurssin kautta. Lähtökohtana, että rahoittaja hyväksyy tämän ja toimitaan yhteisymmärryksessä. Vapaaehtoisella realisaatiolla kukaan ”ei myöskään menetä kasvojaan”. Realisaation kautta on olemassa myös mahdollisuus, että omaisuuden myynnin jälkeen voidaan mahdollisesti neuvotella velkojen anteeksiannosta rahoittajan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä omilla henkilökohtaisilla toimilla, kuten edesauttamalla tilan myyntiä. Yrittäjä voi hakeutua vaihtoehtoisesti henkilökohtaiseen velkajärjestelyyn, mutta siinäkin tarvitaan velkojilta lausuma velkajärjestelyn myöntämiseksi. (Haastateltava B.)

6.1.3 Onnistumisen kannalta esiin nousevia tekijöitä

Haastateltava B:n mukaan tuotanto tulisi kyetä pyörittämään vähäisin resurssein ja ongelmaksi voi nousta ”normaalit” tuotantotoimintaan ja luonnonolosuhteisiin liittyvät, ennalta arvaamattomat tekijät. Saneerausohjelmassa rahaa saadaan käytännössä usein vain tulorahoituksen kautta eikä riskivaraa juurikaan ole. Lainat ja ostovelat ovat soviteltu ohjelmaan tilan todellisen maksukyvyyn mukaan, mutta yllätyksiin ei ole välttämättä varaa. (Haastateltava B.)

Ohjelmassa onnistuneisiin yrittäjiin liittyen esille nousee muutamia seikkoja. Ohjelmassa onnistuneilla on edelleen voimia ja halua jatkaa, mutta haastateltava B nostaa lisäksi esille turva-/sidosryhmäverkon merkityksen. Tämä voi vaikuttaa monella tapaa. Haastateltava B näkee, että ohjelman onnistujilla on hyvät suhteet sidosryhmiin ja sidosryhmät ovat edelleen valmiita toimimaan yrittäjän hyväksi mahdollisesta velkojen leikkaamisesta huolimatta. Sosiaaliset taidot vaikuttavat luonnollisesti myös neuvotteluyhteyteen eri tahojen kanssa. Toisaalta haastateltava B kääntää sidosryhmäsuhteet toisin päin, eli onnistumisessa auttaa, mikäli esimerkiksi tilan naapurit eivät käännä yrityssaneerausessa olevalle viljelijälle selkäänsä. Olennaista on toki kova ponnistelu ohjelman eteen sekä osaaminen. (Haastateltava B.)

Onnistumiseen nähdään vaikuttavan myös sen, että yrittäjällä tai yrittäjäpariskunnalla on selkeät tavoitteet ja keinot, joiden avulla tavoitteet saavutetaan. Tavoitteet ja keinot ovat sisäistetty ja yrittäjien välillä vallitsee keskinäinen luottamus. (Haastateltava B.) Aiemmin esille tuli haastateltava A:n ja B:n toimesta erinäiset ”kyvyt ja mahdollisuudet” toteuttaa toimintaan kohdistuvia muutoksia käytännössä. Tähän liittyviin tavoitteisiin ja keinoihin voitaneen nähdä liittyvän myös haastateltava A:n mainitsema asiantuntijatuen saaminen. Jos toiminnassa tehdään muutoksia, haastateltava A näkee etuna, että muutoksessa olisi mukana toimiala-asiantuntija. Tämän avulla suunnitellaan konkreettiset käytännön toimet taloudellisten lukujen muuttamiseksi (Haastateltava A). Niin haastateltava B kuin A:kin toi esille maatilojen suuren työmäärän, joka voi vaikuttaa osaltaan mahdollisuuksiin tehdä muutoksia toiminnassa.

Haastateltava C:n mukaan ohjelmassa selviävä yrittäjä on osaava, rationaalinen toimija, joka ei toisaalta ole liian kiltti. Haastateltava C:n mukaan liian kireä ohjelma vaikuttaa ohjelmassa selviytymiseen. Haastateltava C:n mukaan naiset onnistuvat miehiä paremmin, mutta myös selvittäjän osaamisella on merkitystä onnistumisen kannalta. Myös haastateltava B tuo esille ammattitaitoseikat useampaan otteeseen niin yrittäjän, selvittäjän kuin mahdollisen asiantuntijankin kannalta. Haastattelussa B:n kanssa nousee useasti esille se, että avun pariin ja menettelyyn hakeudutaan myöhään ja jopa aivan viime hetkillä.

6.2 Käräjäoikeuden aineisto

6.2.1 Tilojen taustatietoja

Käräjäoikeuden aineistoon kuuluu kaksi maatilayritystä. Tilat ovat kotieläintiloja ja tilat ovat hakeutuneet yrityssaneerausmenettelyn pariin 2010-luvun aikana. Molemmille tapauksille on vahvistettu yrityssaneerausohjelma.

Tilojen aiempaa taloudellista asemaa voidaan kuvata hakemusten tietojen ja liitteiden kautta. Saneeraukseen hakeutuessa kokonaisvelkamäärät olivat hakemuksissa noin 1,3 ja 2,5 miljoonassa eurossa. Toisella tilalla hakemuksen liitteistä ilmenee, että ostovelkojen osuus on noin 20 % kokonaisvelasta. Liikevaihdot vaihtelivat kahden liitteenä olevan veroilmoituksen mukaan noin 350–500 ja 550–650 eurossa. Jos tarkastellaan aikaisempaa liitteenä olevaa veroilmoitusta, tilojen suorien rahamenojen osuus liikevaihdosta oli noin 50 ja 80 %. Huomioitavaa on, että käytettävissä ei ole koko kirjainpitoaineisto, joten esimerkiksi menoissa saattaa olla mukana epätyypillisiä hankintoja, jotka nostavat menojen määrää poikkeuksellisesti kyseisenä vuonna. Mikäli viivästyneitä laskuja on paljon ko. vuodelta, saattaa se vääristää suorien rahamenojen osuutta. Liikevaihdot olivat laskeneet tilojen hakeutuessa saneeraukseen.

Toisessa tilalla vuokrapellon osuus kokonaispeltoalasta on vähäinen ja tiedot oli esitetty selkeästi hakemuksella. Toisella tapauksista oman pellon pinta-ala tuli esille selkeästi. Hakemukselta ei suoranaisesti ilmennyt kuuluiko toimintaan lisäksi viljelyksessä olevia vuokrapeltoja. Tilintarkastaja mainitsi vähäisessä määrin olevan kasvinviljelyn. Hakemuksen liitteitä tutkiessa ilmeni, että toiminnan luvanvaraisuuden vuoksi sopimukseen perustuvalla peltoalalla on merkitystä.

Tarkoitus ei ole tuoda julki yksityiskohtaista tietoa, joiden perusteella ulkopuolinen voisi tunnistaa mistä tilasta on kyse. Aineistoa kuvatessa on eritelty pääosin tilan 1 ja 2 tiedot, mutta näitä ei ole yhdistetty kaikilta osin, sillä se ei ole oleellista myöskään työn tavoitteen kannalta. Perusteluita käräjäoikeuden aineistossa esittämiseen ja aihepiirien rajaamiseen on kerrottu kappaleessa 2.3.

6.2.2 Tilintarkastajien lausunnot

Tilintarkastajien lausunnon sisältövaatimus on kuvattu tarkemmin kappaleessa 4.3.1. Tilintarkastajat antavat lausunnon tilinpäätöksestä, jotka ovat aineiston lausuntojen mukaan sinällään asianmukaisesti hoidettuja. Tilinpäätösten osalta molemmissa tapauksissa todetaan aiemmat tulokset maatalouden veroilmoituksesta (lomake 2) ja mahdolliset muut kuin maatalouden tulot.

Tilintarkastajien lausunnossa annetaan mm. lausunto seikoista, jotka olisi otettava huomioon arvioitaessa taloudellista asemaa tilinpäätöksen perusteella. Tähän liittyen huomioitavana seikkana nousee esille tilan 2 tapauksessa omaisuuden arviointi. Tämän osalta todetaan, että arvioinnissa on käytetty ulkopuolista, asiantuntevaa tahoja ja omaisuus arvioitu huolellisesti käypään arvoon (Tilintarkastajan lausunto, s. 2-3). Esille nostetaan, että tilan myymiseen osissa tuottaisi paremman hinnan kuin kokonaisuutena myynti. Tiedoissa on esitetty arvioitu arvon vaihteluväli kokonaisuutena sekä erikseen myytyinä (Tila 2, tilintarkastajan lausunto s. 2).

Kun tarkastellaan taloudellisen aseman arviointia veroilmoituksen perusteella, esille nousee tilan 1 tapauksessa maininta maksuperusteisuuden huomioinnista. Tähän liittyen on kommentoitu, ettei tulos yksin kerro tilakokonaisuuden tuloksentekeyttä vaan huomioitava on nettoinvestoinnit ja velkojen muutos oikaistuna (Tilintarkastajan lausunto, s. 4). Esille otetaan myös se, että veroilmoitukselta ei ole nähtävissä muut kuin velkakirjoihin tms. perustuvat velat tai siinä ei huomioida rahavaroja (Tila 1, Tilintarkastajan lausunto s. 4). Tilan 1 osalta lausuntoon oli liitetty maksuperusteista tulorahoitusta kuvaava laskelma edeltävältä viideltä vuodelta, jossa oli huomioitu poistojen ja nettoinvestointien vaikutus (Tilintarkastajan lausunto s. 4).

YSA:n 1 §:n 3 kohtaan liittyen lausunnoissa oli toistettu hakemuksella esille tulevia tietoja liittyen taloudellisten vaikeuksien taustalla oleviin keskeisiin syihin. Tilan 1 osalta oli tuotu uutena tietona hakemukseen nähden kuittaus tilityksestä, joka selitti alentunutta liikevaihtoa (Tilintarkastajan lausunto, s. 3).

Lausunnot liittyen toiminnan jatkamiseen tulevaisuudessa esille tuli erilaisia seikkoja. Tilan 2 tapauksessa eläinmäärässä ja työvoiman osalta tehdään merkittäviä muutoksia.

Suunnittelemassa odotetaan lisäksi kasvinviljelyn tuloja sekä suurempia tukia tuotannossa tapahtuvien muutosten vuoksi, nämä seikat toistetaan tilintarkastajan lausunnossa (s. 3-4). Lausunnossa todetaan hakemuksen liitteessä olevassa alustavassa saneeraus suunnitelmissa oleva käyttökate ja tulos sekä se, että toimintaa voidaan jatkaa jos se toteutuu esitetyn alustavan suunnitelman mukaan. Esille oli erikseen otettu, että poistojen avulla voidaan pienentää verotettavaa tuloa. (Tila 2, Tilintarkastajan lausunto, s. 4.)

Kassavirtoihin on todettu liittyvän epävarmuutta ja mahdolliset poikkeamat on todettu olevan olennaisia. Lisäksi on otettu esille, että velallinen on vastuussa esitetystä informaatiosta ja siihen liittyvistä ennusteista. (Tila 2, Tilintarkastajan lausunto s. 1.) Tilan 2 tilintarkastaja pitää kuitenkin todennäköisenä, että toiminnan muutosten ja menettelyn myötä maksukyvyttömyys voidaan poistaa ja uusiutuminen torjua (Tilintarkastajan lausunto, s.4).

Tilan 1 tapauksessa tilintarkastaja on tarkastellut tilinpäätöksiä useamman vuoden ajalta kuin hakemuksen liitteissä on. Tulorahoituksen on todettu olevan ennusteissa alhaisempi kuin aiempi toteutuma (Tilintarkastajan lausunto, s. 6). Toisaalta tilan 1 tuotannossa ei suunnitella muutoksia kotieläintuotannon sisäisiä tehostamistoimia lukuun ottamatta, jolloin tarkastelu pidemmältä ajalta tuonee velkojille lisätietoa liittyen yrityksen ja yrittäjän ”suorituskykyyn”. Tiedoissa todetaan, että keskiössä ja ”yrittäjän vaikutuksen alla” oleva taloudellisia vaikeuksia aiheuttanut keskeinen ongelma on selätetty, jolloin pidemmän toteutuneen aikavälin tarkastelun voi ajatella olevan perustelua. Lausunnossa (s. 6) todetaan, että ennuste on realistinen.

Lausunnoissa oli pitkälti toistettu tietoja, jotka ilmenivät aiemmin hakemuksesta tai sen liitteistä. Tilan 1 tapauksessa hakemukseen nähden lisätietona on esitetty maksuhäiriömerkinnät. Tilintarkastaja on erikseen huomionnut toiminnan luvanvaraisuuteen liittyvän voimassa oloajan. (Tilintarkastajan lausunto, s. 5-6.) Tilintarkastaja oli kommentoinut saneerauksen kannalta nykyistä rakennuskantaa ja arvioinut tuotantosuunnan vaikutusta koneinvestointeihin, merkittäviä investointeja ei tarvittane lähivuosina (1, Tilintarkastajan lausunto, s. 6).

Maksuvalmiuteen ja velvoitteiden kattamisen osalta todetaan laskelmiin perustuen, että normaali tulorahoitus riittää (Tila 1, tilintarkastajien lausunto s. 6). Tämän osalta

viitataan erikseen maksuvalmiutta kuvaavaan ennusteeseen, jota ei löydy mukana olevista dokumenteista. Tilan 2 osalta tilintarkastaja kommentoi, että laskelmien mukaan tila selviää normaalilla tulo-rahoituksella myös menettelystä aiheutuneista kustannuksista (Tilintarkastajan lausunto, s. 4). Sinällään kummassakaan lausunnossa ei tule esille seikkoja, joiden mukaan menettelylle olisi esteitä tai maksukyvyttömyyttä ei voitaisi poistaa menettelyn avulla.

Molempien tilojen osalta hakemuksen yhteydessä oli mukana alustavia laskelmia tuloskehityksestä mahdollisessa yrityssaneerauksessa. Laskelmia oli osittain perusteltu muutamalla sanalla esim. suunniteltujen myytävien määrien perusteella tai aiempaan toteutuneeseen toimintaan liittyen.

Toisessa tapauksessa huomio kiinnittyi hakemuksen liitteenä esitetyn alustavan tuloslaskelman tilikauden voittoon, tuloslaskelmassa esitettyihin muihin kuin maatalouden tuloihin ja alustavaan velkojen lyhennystahtiin. Vaikutti olevan euromääräisesti tiukkaa, että tuloksen rahoitusvaikutus riittäisi kattamaan velkojen lyhennystahdin ilman em. muiden tulojen erää (muiden oletusten ollessa samoja). Yrityksessä oli mukana useampi kuin yksi henkilö, ja kyseiset muut tulot olivat etuuksia osalle yrittäjistä. Ko. muut tulot oli otettu mukaan tuloslaskelmaan, mutta toisaalta yrittäjän palkassa oli huomioitu vain yhden henkilön tarve. Tiedoista ei käynyt ilmi miten elinkustannukset katetaan kaikilta osin. Tilintarkastajan lausunnossa ei oltu kommentoitu laskelmien sisältöä tähän liittyen.

Toisessa tilintarkastajan lausunnossa mainitaan poistot verorasituksen keventämiseksi. Tämä kiinnitti huomion veroilmoituksessa ilmoitetun poistopohjan määrän tarkasteluun molempien tilojen osalta. Toisen tapauksen hakemusvaiheen alustavien saneeraussuunnitelmien osalta voitiin havaita erillisin laskelmin, että onnistuessaan tavoitteissaan verojen määrä ei välttämättä riitä keskipitkällä aikavälillä. Verojen määräksi on oletettu vakiotaso. Taso vastaa suunnilleen verotettavan tulon tasoa, jonka voineen arvioida toteutuneen aiempien veroilmoitusten tulosten perusteella. Poistopohja pienenee ilman (merkittäviä) investointeja vuosi vuodelta ja toisaalta korkojen osuus alenee, jolloin verotettavan ansiotulon määrä on nouseva. Tämä tarkoittaa, ettei verotusta välttämättä kyetä pitämään aiempien vuosien tasolla mikäli oletukset toteutuvat ja verot kohdistuvat kuten ennen saneerausta. Tapauksessa yksityistalouteen on

varattu riittävä määrä, jolloin toteutuessaan mukana on joustoa sen ja mahdollisesti laskelman oletuksien syntyvän riskivaran kautta.

Kuten aiemmin mainittiin, tilintarkastajat totesivat aiempien vuosien tilikausien tulokset maatalouden veroilmoituksen 2-lomakkeelta. Toisessa lausunnossa ei oltu huomioitu erikseen ”laskentayksikön erityispiirteitä”, eli sitä, ettei maatalouteen kohdistuvia korkoja (tai poistoja) ole mukana tilikauden tuloksessa. Tämä käy ilmi myös lukiessa liitteenä olevaa maatalouden veroilmoitusta. Tästä ei oltu mainittu erikseen tilintarkastajan lausunnossa tai tapauksen muissa asiakirjoissa niissä kohdin, joissa mainittiin aiemmat toteutuneet tulokset. Voinee pohtia, onko korkojen määrä seikka, joka olisi otettava huomioon tarkasteltaessa tulosta veroilmoituksen perusteella. Molemmissa tapauksissa tilojen velkamäärät vaihtelivat saneeraukseen hakeutuessa noin 1,3–2,5 me välillä. Korkokannoista riippuen korkoihin voi kohdistua suurikin euromäärä suhteessa esitettyyn tilikauden tulokseen.

6.2.3 Tervehdyttämistoimista

Asiakirjoista käy ilmi syitä ja seurauksia, miksi tilat ovat hakeutuneet yrityssaneerausmenettelyn pariin. Syyt ovat kerrottu olevan pitkälti ns. ulkoisia ja yrittäjän vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Molemmissa tapauksissa yhtenä syynä haasteiden taustalla mainitaan muun muassa tilan tuotteiden myyntihintojen lasku. Vaikuttaa, että kyseessä olisi erilaisten haasteiden ketju. Mainittujen ongelmien alkamisajankohdasta ja näistä aiheutuneista tapahtumaketjuista vei karkeasti noin 2-3 vuotta kunnes tilat hakeutuivat yrityssaneerausmenettelyyn. Tiedoista käy ilmi, että molempien tilojen osalta toiminnan jatkoon voinee tulkita olevan ”vaakalaudalla”. Toisen tilan osalta mainitaan erikseen vireillä oleva konkurssihakemus ja toisessa tapauksessa käy ilmi, että toiminnan jatkaminen on kriittisessä pisteessä taloudellisen aseman vuoksi.

Tiloille suunniteltiin velkajärjestelyjen lisäksi myös muita tervehdyttämistoimia. Toimet eivät olleet juridisesti sitovia vaan kyseessä on tilojen sisäisten toimintojen tehostaminen tai/ja osittain uudelleen suuntaaminen. Tilalla 1 tavoitteena oli kotieläintuotannon tehostaminen, toimet olivat käynnissä, suunniteltu yhteistyössä ulkopuolisen asiantuntijan kanssa ja siitä oli todennettavissa tuloksia (Hakemus, s. 3). Tehostamistoimien keskiössä oli yrittäjän työpanos, jonka vuoksi toimet pystyttiin samaan aikaan

ilman merkittävää kulujen nousua. Tilan 1 ohjelmaehdotuksessa (s. 9) tervehdyttämistoimiin ja taloudelliseen tilanteeseen liittyen todettiin, että kyse on lähinnä sopivan velkojen lyhennystahdista eikä muita tervehdyttämistoimia ole juuri mahdollista tehdä.

Toisella tilalla (2) kyseessä oli muutoksia kotieläintuotannon osalta, lisäksi peltoviljelyn tuloihin odotettiin merkittävää nousua ja suunnitteilla oli lisätulojen hankinta mm. urakoimalla sekä hyödyntämällä omaa työpanosta (Ohjelmaehdotus, s. 7-8). Myöhemmin ohjelmaehdotuksessa (s. 7) kuitenkin todettiin samanaikaisesti, että tilalla 2 selvitetään edelleen toimintavaihtoehtoja. Tilojen tervehdyttämistoimien ”yksityiskohtaisuuden” osalta tietoja oli esitetty suunnitelmissa pääpiirteittäin. Laskelmissa menot olivat esitetty käyttökateprosenttina tai muutamaa erään eriteltyinä.

Velkoja koskevat järjestelyt oli esitetty molemmissa tapauksissa hyvin selkeästi, kuten lakikin vaatii. Molempien hakemusten yhteydessä oli alustavat suunnitelmat velkojen järjestelyistä ja tulosenusteista. Erillistä tuloslaskelmaennustetta tms. laskelmaa ei oltu esitetty enää myöhemmin tilan 1 ohjelmaehdotuksessa. Tilan 1 ohjelmaehdotuksessa (s. 10) kerrottiin sanallisesti, että velkajärjestelyt pohjautuvat ohjelmaehdotuksen yhteydessä laadittuun budjettiin, mutta tätä ei ollut nähtävillä erikseen käräjäoikeudesta saadussa aineistossa. Aihetta tai materiaalia ei pyydetty/lähdetty selvittämään uudestaan käräjäoikeudesta. Ehdotuksessa (s.10) on todettu, että käyttökatteesta suoritetaan lyhennysten lisäksi selvittäjän kulut/palkkiot sekä omistajan palkka. Aiemmin hakemuksessa (s. 4-5) tilan 1 alustavassa suunnitelmassa todettiin, että ohjelma pohjautuu käyttökateen tavoitetasoon. Jos tarkastellaan hakemusvaihetta, tilan 1 osalta ”tavoiteltu” suorituskyky (liikevaihto, käyttökate) oletettiin saavuttavan 3. vuonna saneerauksen alkamisesta (Hakemus, liite 4.4., s. 3).

Mitä tilan 2 ohjelmaan tulee, ohjelmaehdotuksessa (s. 11) todettiin, että ohjelman perustana on yrittäjän tekemä tulosbudjetti. Ehdotus pohjautuu siihen, että tietty prosenttiosuus käyttökatteesta käytetään saneerausvelkojen lyhennykseen (Ohjelmaehdotus, s. 11). Tilan 2 osalta oli esitetty tulosenuste ohjelmaehdotuksen liitteenä. Tilan toiminnassa oli suunniteltu muutoksia hakemusvaiheessa esitettyihin laskelmiin nähden. Jos tarkastellaan käyttökateen tasoa, tulosenuste oli huomattavasti positiivisempi kuin alustavassa suunnitelmassa hakemusvaiheessa. Taloudellisen aseman koheneminen selittyy osittain toiminnassa tehtävien muutosten kautta, jotka mainittiin

tilan 2 ohjelmaehdotuksessakin. Tuotannossa tapahtuvien muutosten ja taloudellisen tuloksen oletettiin nousevan ns. tavoitetasolle saneerauksen alkamisesta lähtien.

Ohjelmaehdotukseen on sisällytettävä YSL 41 §:n 1. momentin 9. kohdan mukainen selvitys muista velallisen toimintaa koskevista seikoista, joilla on merkitystä ohjelman ja sen toteutumisen edellytysten arvioinnin kannalta. Tilan 2 tapauksessa tässä yhteydessä mainittiin saneeraustoimenpiteiden vaikuttavuus sekä yleisesti toimialalla tapahtuvat muutokset ja tekijät. Kohdassa todettiin erikseen ohjelman pohjautuminen tilan tekemään tulosbudjettiin sekä siihen, että 55 % käyttökatteesta käytetään saneerausvelkojen lyhennyksiin. Lisäksi tilan todettiin suoriutuneen vireille tulon jälkeen syntyneistä veloista pääsääntöisesti ajallaan. (Tila 2, Ohjelmaehdotus s. 11.)

Selvittäjä ottaa toisessa yhteydessä esille tilan toimitilojen kohtuullisen kunnon ja soveltuvuuden suunniteltuun toimintaan. Samassa yhteydessä kerrotaan, että saneeraus ei edellytä normaalista poikkeavia investointeja sekä investoinnit rajoittuvat tulevaisuudessa korjauksiin ja kaluston korvausinvestointeihin. (Tila 2, Ohjelmaehdotus s. 8)

Tilan 1 osalta saneerauksen edellytyksiin ja tuloskehitykseen liittyen mainittiin, että edellytykset taloudellisen tilanteen korjaamiseksi on olemassa (*tarkennuksena: taustalla oleva merkittävä tekijä on saatu ”korjattua”*) ja toiminta on ollut aikaisemmin kannattavaa (Ohjelmaehdotuksen liite 1, s. 8).

Ohjelmaehdotusten velkajärjestelyt noudattavat pääpiirteittäin samoja maksuaikoja, mitä tuli esille haastatteluissakin. Tilan 1 osalta saneerausohjelmaehdotuksessa vakuusvelkoihin kuuluva kiinteistökiinnitysvelka (korkoineen) maksetaan pois 20 vuodessa ja yritysikiinnitysvelat korkoineen 10 vuodessa. Vakuudettomilla veloilla maksuaika on 7 vuotta, veloille ei makseta korkoa. Vakuudettomia velkoja ei leikata. Pienvelkoja koskevia järjestelyitä ei tehdä, sillä niitä ei ole. (Tila 1, Ohjelmaehdotus s. 10.)

Tilan 2 vakuusveloille ehdotettiin noin 15 vuoden takaisinmaksuaikaa (korkoineen) ja vakuudettomille veloille noin 10 vuotta. Vakuusveloissa, joissa oli kyseessä osamaksuvelka, ehdotettiin pysyväksi osamaksusopimuksen ehdot. Vakuudettomien velkojen akordi oli 55 %, joka tarkoitti noin 350 t euron velkojen leikkausta. Ohjelmaehdotuksessa määrättiin pienvelkojen maksusta. (Ohjelmaehdotus, s. 14–16.) Mahdollista kor-

kotukilainaa on ehdotettu käsiteltäväksi kuten muitakin vakuusvelkoja, mutta korkotukilainan alhaisesta määrästä voineen tehdä varovaisen epäilyn, että korkotukea ei ollut enää jäljellä menettelyyn hakeutuessa.

Vakuusvelan piirin määrittämisen osalta todetaan, että ulkopuolinen taho on arvioinut kiinteistöt ja pantinhaltioiden mukaan arvot kattavat saatavien määrän (Tila 2, perusselvitys, s. 8). Tilalla 1 kiinteistöt on arvioitu menettelyn aikana ulkopuolisen tahon toimesta, jonka vuoksi kiinteistöjen arvot ovat nousseet. Kiinteistöjen arvon nousu aikaisemmalta tasolta tarkoittaa, että osa vakuudettomasta velasta muuttuu vakuusvelaksi. (Tila 1, Ohjelmaehdotus, s. 7.)

Ohjelmaehdotukseen on sisällytettävä selvitys yrityksen taloudellisen tilan kehityksestä ohjelman avulla ja ilman sitä, eli velkojen aseman konkurssissa. Tähän liittyen tilan 1 selvittäjä on todennut, että jos kiinteistöistä saadaan arvioiden mukainen määrä, tulisi myös vakuudettomat velat kokonaisuudessaan maksetuiksi. Samanaikaisesti selvittäjä toteaa, etteivät arvion mukaiset kauppahinnat ole välttämättä todennäköisiä maatalouselinkeinon kriittinen tilanne huomioiden. (Tila 1, Ohjelmaehdotus s. 8.) Tilan 2 osalta yrityssaneerausmenettely tuo vakuudettomille veloille noin 30 %:a paremman kertymän kuin konkurssi (Ohjelmaehdotus s. 11).

6.2.4 Maksukyvyn kuvaaminen menettelyn aikana

Tilan 1 osalta selvittäjä toteaa erikseen, että on vaatinut yrittäjää todentamaan hakemuksen jälkeen syntyneiden maksujen suorituksen (Ohjelmaehdotuksen liite 1, s.8) Lisäksi on todettu, että ennen ohjelmaehdotuksen laatimista tulee seurata tuloskehitystä kuukausittain kirjanpidon pohjalta (Ohjelmaehdotuksen liite 1, s. 8). Ohjelmaehdotuksessa (s.7) arvioidaan lyhyesti euromääräisesti kuinka tilan 1 kassa tulee kehittymään vuositasolla menettely- ja sitä seuraavana vuonna. Selvittäjä on todennut ohjelmaehdotuksessa, että rahoitustilanne tulee olemaan erittäin kireä tulevina vuosina (Ohjelmaehdotus, s. 9). Tilalla 1 ei haettu väliaikaista kieltoa YSL 22 §:n pohjautuen (Hakemus, s.1).

Kuvaus menettelyn aikaisten velkojen maksamisesta oli tilan 2 osalta tyypillisesti toteutus, että vireille tulon jälkeen syntyneet velat ja maksut oli suoritettu pääsääntöisesti ajallaan (Perusselvitys, s. 11, ohjelmaehdotus, s. 11). Kummankaan tapauksen saaduissa dokumenteissa tms. ei ollut erikseen maksuvalmiuslaskelma lyhyeltä aikaväliltä menettelyn ajalta kuten esimerkiksi Konkurssiainain neuvottelukunta suosittel.

Käräjäoikeuksien päätöksistä käy ilmi, että vain toisella tilalla määrätään ohjelman vahvistamisen yhteydessä valvoja. Mitä ohjelmaehdotuksiin tulee, tilan 2 tapauksessa on esitetty mm. ennakoitua paremman tuloksen käsittelystä ja ohjelman päättämisestä ennen aikaisesti (Ohjelmaehdotus, s.17). Selvittäjien palkkioiden vaihteluväli oli noin 12–24 te arvonlisäveroineen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Vaikka aineisto ja tapaukset ovat sinällään totta, opinnäytetyöhön perustuen ei voida tehdä yleistyksiä toimintatavoista tai muita laajempia johtopäätöksiä. Työssä käytetty aineisto oli pieni, aiheeseen liittyen haastatteluja oli vain kolme. Haastattelukysymykset olivat erityyppisiä ja niihin vastattiin eri laajuudella. Käräjäoikeuden aineisto koostui vain kahdesta tilasta ja tietojen esittäminen mahdollisimman anonyymisti oli odotettua hankalampaa. Kuvaus oli lähinnä sanallista, vaikka paikoitellen euromääräinen tieto olisi ollut lukijan kannalta informatiivisempaa.

Käräjäoikeuden aineisto oli myös hyvin laaja. Työssä oli mahdollista tuoda ilmi vain hyvin pieni osa kokonaisuudesta ja hienotunteisuuden vuoksi esittämistä oli rajattava. Dokumenteissa tuotiin esille asioita eri tavoin. Tämän vuoksi aineistoa oli odotettua työläämpiä käsitellä, joka lisää myös virheen mahdollisuutta. Toisaalta työtä tarkastellessa on huomioitava, että tapaukset saattoivat sisältää tietoja tai dokumentteja, jotka eivät olleet mukana saadussa aineistossa.

Työn yhtenä tavoitteena oli kuvata miten yrityssaneerausmenettely ja saneerausohjelman valmistelu etenee. Tähän vastattiin työn kappaleiden neljä ja viisi kautta ja samassa yhteydessä tuotiin esille onnistumisen edellytyksiin liittyviä näkökulmia kirjallisuuden pohjautuen. Tarkastelu onnistumisen osalta on niukahko, vaikkakin samansuuntaisia onnistumiseen liittyviä seikkoja nousi esille myös aineistossa. Kirjallisuuden osuus on keskeinen ja tuo esille lainsäädännön lisäksi seikkoja, jotka liittyvät ongelmien ja tervehdyttämistoimien tunnistamiseen sekä suunnitteluun. Esille haluttiin tuoda myös selvittäjän merkitystä sekä esimerkiksi menettelyn oikeusvaikutuksia. Ajatuksena oli perehdyttää opinnäytetyöntekijää menettelyn pääpiirteisiin, mutta se tuo perustietoa ja näkökulmia myös menettelyä pohtivalle yrittäjälle. Kappaleet eivät ole täysin kattavia selvityksiä menettelystä, sillä sisältöä oli rajattava työn laajuuden hallitsemiseksi.

Tavoitteena oli lisäksi vastata kysymykseen millaisia maatiloja yrityssaneeraukseen hakeutuu ja mitä tekijöitä on maksuvaikeuksien taustalla? Mitä maksuvaikeuksiin tulee, usein taustalla voi olla ns. epäonnistunut investointi. Syyt maksuvaikeuksien kuin edelleen yrityssaneeraustapaustenkin taustalla ovat erittäin tapauskohtaisia. Aineistoista ilmeni, että kyseessä voi olla vaikeasti katkaistava kierre. Haastatteluissa korostui, että maatalousyrittäjillä voi olla täydennettävää omassa talousosaamisessaan ja häilytysmerkkien tunnistamisessa sekä tunnustamisessa.

Esille nousi myös maatilan johtamiseen liittyviä tekijöitä, kuten riskiin varautuminen ja nopeasti toteutettu päätöksenteko. Niin haastattelun kuin käräjäoikeusaineiston kautta ilmeni, että yrityssaneeraukseen hakeudutaan jopa vuosien viiveellä ja toisaalta samaan aikaan nopeallakin aikataululla. Tästä kertonee mm. samanaikainen konkurssihakemus, maksuhäiriömerkinnät, suuret ostovelkojen ja – velkojien määrät. Nopea aikatauluvaatimus ei välttämättä ole suunnittelun kannalta ”hedelmällisin” vaihtoehto, erityisesti jos kyseessä pitkittyneiden ongelmien kierre.

Haastatteluissa kävi ilmi, että seurannan ja seurantajärjestelmien puute sekä (ei-ajallaan tasalla oleva) maksuperusteinen kirjanpito saattavat mahdollistaa osaltaan sen, että ongelmiin ei havahduta reaaliajassa. Toisaalta maksuperusteisen kirjanpidon tulos saattaa johtaa hieman harhaan jos taustalla maksuvaikeuksia usealta vuodelta.

Haastattelun mukaan liian kireä ohjelma vaikeuttaa onnistumisessa, mutta onko liian kireä ohjelma osaltaan seurausta myös avun tarpeen pitkittämislle ja esimerkiksi (osto)velkojen määrän kasvulle? Toisaalta voisi nostaa pohdittavaksi sen, miten aktiivisesti velallinen ja velkojat seuraavat maksuvaikeuksissa olevan tilan taloudellista asemaa ja millaisena vaihtoehtona yrityssaneeraus nähdään? Ovatko aiemmat tervehdyttämistoimet olleet riittäviä tai miten niitä on kyetty toteuttamaan?

Yksi tavoite oli kartoittaa miten arviota jatkamiskelpoisesta maatilalan yritystoiminnasta tehdään ja millaisia erityispiirteitä nousee esille. Lainsäädäntö, jota on kuvattu työn teoriaosassakin, luo kehyksen, jonka puitteissa yritys pääsee yrityssaneerausmenettelyyn pariin. Lähtökohtana ovat toki taloudelliset edellytykset ja arvio siitä, että taloudellinen kapasiteetti (käyttökate) sekä maksuvalmius riittävät toteuttamiskelpoisen ohjelman aikaansaamiseksi. Haastatteluissa painotettiin, että yrityssaneeraus ei tee yritystä kannattavaksi eikä heikompia yrityksiä tulisi viedä menettelyyn. Tuotanto-osaimisen ja puitteiden on oltava kunnossa, tärkeä tekijä on myös yrittäjän jaksaminen. Kuten eräs haastateltava totesi, on kyseenalaista viedä jo valmiiksi uupuneita yrittäjiä saneeraukseen. ”Kovien” taloudellisten arvojen ohella haastatteluissa nousi esille myös konkurssi inhimillisenä vaihtoehtona ja yrityksen myyminen menettelyn aikana. Tämä voi lopulta olla kaikesta huolimatta yrittäjän kannalta paras, vaikkakin vaikea ratkaisu.

Mitä jatkamiskelpoisuuden arviointiin tulee, realistiset laskelmat riittävine yksityisötoimeen ja todellisine investointitarpeineen ovat tärkeitä seikkoja. Tämä vaatii myös suunnittelijalta ammattitaitoa, realismia ja ymmärrystä toimialasta. Toimialalla on suurta vaihtelevuutta, tuotantosuunnasta johtuen tulovirrassa voi olla suuria eroja niin kausittain kuin vuosittainkin. Suunnitelmien laatijan/selvittäjän on kyettävä tarkastelemaan yritystä kokonaisvaltaisesti ja arvioimaan ennalta tarpeet sekä toimintaan liittyvät erityisvaatimukset ja lainsäädännön niihin mahdollisesti liittyvine kustannuksineen. Kuten kirjallisuudessaakin mainittiin, selvittäjän on tunnettava myös mm. toimialalle tyypilliset vaihtelut analysoidakseen taloudellisia lukuja ja varmistuakseen, ettei ohjelmaehdotus sisällä harhaanjohtavaa kuvaa yrityksen tuloksesta.

Yhtenä tavoitteena oli tarkastella millaisia saneerausohjelmia esitetään aineistossa. Ohjelmien pituudet olivat vakuudettomien velkojen osalta 7-10 vuotta ja vakuudellisten velkojen osalta noin 15–20 vuotta. Tämä noudatti myös haastattelussa mainittuja aikoja. Kävi ilmi, että tilakokojen (ja sitä kautta velkamäärän) kasvu yhdessä nykyisten tuottajahintojen kanssa saattaa vaikuttaa osaltaan ohjelmien pituuteen. Toisaalta tuli myös esille, että ohjelman pituus voidaan ”todeta” velkojan yksipuolisella ilmoituksella. Tämä saattaa johtaa positiivisempiin tulosodotuksiin kuin todellisuudessa on.

Esille nousivat ostovelkojen määrät sekä niiden työläs selvittely. Esille nousivat myös suuret omaisuusmassat ja sitä kautta vakuusvelkojen määrät, joihin ei kohdisteta leikkauksia. Selvittäjän tehtävä on toisaalta vakuuden arvon määrittäminen sekä arvon säilyttäminen. Haastattelussa ilmeni, että tilojen arvot vaihtelevat paljon todellisessa myyntitilanteessa ja voivat olla kaukanakin arvioidusta käyvästä arvosta. Maatalouden rakennekehityksestä, maaseudun tyhjenemisestä ja (asuin)kiinteistöjen arvojen laskusta on uutisoitu viime aikoina. Voidaanko pohtia, koskeeko maaseudun kiinteistöjen arvojen heikkeneminen jossain määrin myös maatalouden kiinteistöjä ja sitä kautta vakuusarvojen ja – velan määriä?

Olennaista on kokonaisuuden hahmottaminen, mutta kokonaisuuden voinee ajatella koostuvan yksittäisistä asioista. Aineistossa havaittiin muutamia yksittäisiä seikkoja tai esitystapoja, jotka jäivät mietityttämään opinnäytetyöntekijää. Esimerkiksi hakemusvaiheen laskelmien oletukset kannattavuuden ja maksukyvyn riittämisestä herättivät kysymyksiä. Maatalouden tulojen lisäksi alustavassa tuloslaskelmassa oli mukana osalle yrittäjistä kuuluvia etuuksia, mutta yksityistaloutta ei ollut mitoitettu/kuvattu sanallisesti kaikkien yrittäjien kannalta.

Oma kysymyksensä oli myös veroihin kohdistetun määrän riittävyys keskipitkällä aikavälillä hakemusvaiheen laskelmissa. Havaittavissa oli kasvava verorasitus, jota ei ennakoitu riittävästi saadussa aineistossa. Havainto toki sillä oletuksella, että tulos paranee odotetusti, tulos kohdistetaan kuten ennen saneerausta ja poistopohja alenee ilman merkittäviä investointeja. Yksittäisenä asiana nousi esille tapa mainita maatalouden toteutunut tulos. Tuloksesta kerrottaessa ei huomioitu laskentayksikön ns. erityisyyttä, eli kyseinen tulos ei sisältänyt sellaisenaan velkojen korkoja. Teoriaosassa

nousi esille tilintarkastajan (tms. tahon) näkemys suunnitelmien realistisuuteen liittyen. Edellä mainittuja seikkoja ei huomioitu erikseen esim. tilintarkastajan lausunnoissa.

Ohjelmaehdotuksessa on mahdollista tuoda esille seikkoja, jotka nähdään merkitykselliseksi ohjelman toteutumisen edellytysten arvioinnin kannalta. Mahdollisesti päävelkojilla on toimialaan, tuotantosuuntaan ja yrittäjään kohdistuvaa asiantuntemusta sekä kyky hahmottaa todellisiin edellytyksiin ja onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä. Kaikilla velkojilla ei tätä välttämättä ole. On tapauskohtaista kuinka laajasti ja syvästi seikkoja niin tilaan, tuotantosuuntaan, markkinoihin tms kohdistuvan riskin kannalta kuvataan. Laaja-alainen toimialatuntemus korostuu myös perusselvityssuosituksen sisällössä, jossa olisi kuvattava esimerkiksi markkinatilannetta, toimintaympäristöä sekä arvioitava kustannusrakennetta. Kun arvioidaan onko toiminta mahdollista saada kannattavaksi, kyseinen suositus mahdollistaa myös velkojien näkemyksen esille tuomisen.

Kirjallisuudessa tuli esille, että kriittiset sopimussuhteet on annettava velkojille tiedoksi. Sopimukseen kohdistuvat seikat ja riski nousivat esille myös aineistossa useassa yhteydessä. Haastattelussa maksuvaikeuksia aiheuttavana taustasyynä esille tuli mm. vuokrasopimusten yllättävät päättymiset. Tilalla oli voinut olla painetta ostaa vuokrapellot, erityisesti jos investointi (rehuomavaraisuus) oli suunniteltu tämän varaan eikä rehustusta kyetty toteuttamaan riittävällä aikataululla muutoin. Jos vuokrapellon vaikutus tilan talouteen on ”merkittävä”, voisiko seikan nähdä olennaisena seikkana ohjelman toteutumisen arvioinnin kannalta? Menettely vaikuttaa yrityksen sopimusympäristöön, tavoiteltavaa on sopimussuhteiden ”kunnossapito” myös yrityssaneerauksen tulosten näkökulmasta. Sinällään sopimukseen kohdistuva riski on sama kuin maatilalla ja investoinneissa muutoinkin. Kyse lienee enemmän siitä, miten ja millä aikataululla tila kykenee reagoimaan ennakoimattomiin riskeihin. Tämä koskee toki muitakin yllättäviä tilanteita ja korostaa riskivaran merkitystä.

Ohjelmat ovat hyväksytyt ja niihin on ollut mahdollista ottaa kantaa menettelyn eri vaiheissa, jolloin tapaukset kertovat täyttävänsä lain vaatimukset ja sisältävät velkojienkin näkökulmasta riittävät perusteet yrityssaneerauksesta. Toisaalta se kertoo myös prosessin ja eri tahojen toiminnasta sekä ns. tahtotilasta yrittäjää kohtaan. Jos velkoja

epäilisi toteuttamiskelpoisuutta (esimerkiksi sitä miten liikevaihto ja kannattavuus riittävät), velallisella on kirjallisuuden mukaan näyttötaakka toteuttamiskelpoisuudesta. Ohjelmaa ei voida vahvistaa edes kaikkien velkojien suostumuksella, jos ei toteuttamisedellytyksistä ei ole riittävää selvitystä.

Laki velvoittaa tulorahoituksen riittävyyden selvittämistä menettelystä aiheutuneiden kustannusten ja menettelynaikaisten velkojen kattamiseksi. Suositus on, että perusselvitykseen liitetään yrittäjän laatima kassavirtalaskelma vähintään kuukausitasolla. Tämän pienen aineiston osalta suositus oli suositus. Toki on mahdollista, että vastaava laskelma on laadittu muutoin. Toisaalta, jos tulorahoitus vaikuttaa riittävältä, suosituksen käytössä on huomioitava työmäärä suhteessa hyötyyn nähden.

Yrityssaneerausohjelmassa suorituksen viivästyessä ohjelma voidaan pahimmillaan määrätä raukeamaan velkojan osalta. Kassanhallinnan ennakkoinnin voidaan ajatella olevan yrittäjän toiminnan jatkuvuuden kannalta keskeisessä asemassa. Maksuvaikeuksissa olevilla tiloilla on ollut syystä tai toisesta ongelmana tulovirran ja sen ajankohdan riittämättömyys ja riskivaran puute velvoitteisiin nähden, jolloin em. toimintatapa voisi palvella maatilaa. Tämän voi ajatella myös velallisen etuna, sillä yrityssaneeraus aiheuttaa suoria ja välillisiä kustannuksia niin onnistuessaan kuin epäonnistuuksaan. Sinällään toteamus, että ”tulorahoitus riittää” on riittävä, mutta tulorahoituksen on saatettu arvella riittävän aikaisemminkin. Mitä maksuvalmiuden seurannan ja ennakkoinnin seurantajärjestelmiin tulee, yksi haastateltava kertoi asiaan saatavan parannusta.

Tukitoimiin ja/tai taloudellisen aseman arviointiin liittyen kaksi haastateltavaa nosti esille Neuvo2020-tuetun neuvonnan ja/tai Välitä viljelijästä-hankkeen tärkeyden. Esille nousi myös Neuvo2020-tuen kohdentaminen siten, että se mahdollistaisi paremmin ongelmatilojen taloudellisen tilanteen arvioinnin sekä ennen kaikkea jatkotoimenpiteiden suunnittelun. Samassa yhteydessä kävi ilmi, että arvioinnin (ja toiminnan suunnittelun) ei olisi hyvä olla vain yhden henkilön varassa, vaan jatkovaihtoehtojen pohdinnassa olisi aktiivisesti mukana myös esim. rahoittaja.

Tavoitteena oli tarkastella mitä tekijöitä nousee esille ohjelman onnistumisen kannalta. Nostettakoon vielä kerran esille ajankohdan merkitys, jotta maksuvaikeuksissa oleva

tila hakeutuisi riittävän ajoissa avun pariin. Teoriaosassa esille nousi mm. ohjelmien ”pinnallisuus”, jolloin ongelmien syiden tutkiminen ja käytännön keinot tilanteen tervehdyttämiseksi jäävät vajaiksi. Tähän liittyviä seikkoja nousi esille myös aineistossa. Haastatteluista käy ilmi, että ulkopuolisen asiantuntijan tms. tahon tukitoimet edesauttaisivat tervehdyttämistoimien suunnittelussa käytännön tasolla. Kuten aihealueella muutenkin, kynnykseksi ”ylimääräisille” tukitoimille voi muodostua heikko kassa.

Mitä maatilan ja erityisesti kotieläintilan kanssa toimivaan tahoon tulee, haastattelujen mukaan hänellä tulisi olla laaja toimialaosaaminen ja kyky ”hahmottaa” kokonaisuus inhimillisiä tekijöitä unohtamatta. Mikäli maatilayritys vaatii liiketaloudellista saneerausta, kuinka toimintatapoja kyetään muuttamaan, jotta saneeraus toteuttaisi tarkoitustaan? Kävi ilmi, että muutoksia ei valitettavasti aina kyetä omaksumaan, vaikka ongelmiin päästäisiin kiinni ja niille löytyisi ratkaisujakin. Ilmeni, että ”muutoskyvyn” haasteena voi olla niin suuri työmäärä, mahdollisesti pitkäaikaista väsymystä tai kriittisyyttä muutosta kohtaan.

Tilan liiketaloudelliset edellytykset sekä hyvä tuotanto-osaaminen ovat lähtökohtia, mutta esille nousi myös yrittäjään henkilönä kohdistuvia seikkoja. Hyvä sidosryhmä ja tukiverkosto ovat tärkeitä tekijöitä onnistumisen kannalta. Tämä tarkoittaa, että velkojen leikkauksesta huolimatta eri toimijat tuottavat palveluita tms. edelleen, vaikka laskun maksuun kohdistuisi riski. Sidosryhmäverkostolla on tavallaan halu laittaa tila kuntoon yhdessä yrittäjän kanssa, jolloin yrittäjän omat sosiaaliset kyvyt ja luottamus ratkaisevat paljon. Yrittäjältä tämä vaatii hyviä sosiaalisia taitoja, samaan aikaan tulisi tuki olla rationaalinen päätöksentekijä.

Onnistumiseen liittyen yrittäjällä/yrittäjillä tulisi olla selkeä, yhteinen päämäärä ja keinot, joilla tavoite konkreettisesti saavutetaan. Lähtökohtana on tuki kova ponnistelu ohjelman eteen ja voimavarojen riittävyys saneerausmatkan ajaksi. Mikäli voimavarat loppuvat ja korvaavaa työvoimaa ei ole saatavilla perhepiiristä, tiukka taloustilanne ja tuottajahinnat eivät välttämättä mahdollista yrittäjän työmäärän korvaamista ulkopuolisella työntekijällä. Liian kireä ohjelma nähtiin ongelmalliseksi onnistumisen kannalta, ohjelman laskennallinen niukkuus tuli esille myös kirjallisuudessa onnistumiseen liittyen. Haasteeksi voi nousta jo tavalliseenkin kausivaihteluun ja tuotantotoimintaan liittyvät yllätykset, joihin ei kerta kaikkiaan ole varaa.

Laakso ym. (kts kappale 5.7) listasivat kuusi kriittistä kysymystä, jotka olisi pidettävä mielessä kun tavoitteena on loppuun asti toteutettu ohjelma. Sattumaa tai ei, samoja asioita nousi esille myös haastattelujen eri yhteyksissä. Haastatteluissa esille tulleita asioita linkittyi läheisesti Laaksonkin esittämiin seikkoihin, kuten yrityksen/yrittäjän haastaviin ominaisuuksiin, menettelyn toimielinten pätevyyteen, alkuperäisten ja seurannaissyiden analyysiin, toimenpideohjelman tehokkuuteen, tasapainoiseen ohjelmaan sekä menettelyn luonteen huomioivan rytmitykseen.

Opinnäytetyöprosessi oli pitkäkö. Tämän vuoksi prosessin loppua kohden ehti tapahtua muutoksia, joilla on vaikutusta myös aihepiiriin. Työ on kirjoitettu ennen Koronaviruksen laajempaa leviämistä, jonka vuoksi sen vaikutuksia maatilayrityksiin tai niiden yrityssaneeraukseen ei ole erikseen huomioitu. Työssä ei ole huomioitu erikseen hallitusohjelmaan kuuluvaa yrityssaneeraus- ja velkajärjestelylainsäädännön uudistamista, josta asetettiin työryhmä tammikuussa 2020.

Maatilan yrityssaneerausta voidaan tarkastella monella tapaa ja monesta näkökulmasta. Tässä työssä aihetta on lähestytty henkilökohtaisten tavoitteiden kautta, mutta laajemmin tarkasteltuna ja onnistuessaan yrityssaneeraus palvelee yrittäjän lisäksi suurta sidosryhmäjoukkoa. Maksuvaikeuksissa olevalla yrityksellä tärkeintä sekä ehkä vaikeinta on ottaa ensimmäinen askel. Tämän voi ajatella tarkoittavan ongelmien tunnistamista ja tunnustamista sekä hakeutumista asiantuntevan avun pariin riittävän ajoissa. Tämä vaatii aktiivista otetta ja ilmapiirin muutosta niin yrittäjältä kuin toimialallakin laajemminkin. Kaikilla tahoilla lienee lopulta yhteinen päämäärä: tavoitteena on tervehdyttää jatkamiskelpoinen maatilayritys, mikäli siihen on realistiset edellytykset ja riittävästi keinoja.

LÄHTEET

Arko-Koski, E., Kiviniemi, J., Lehtimäki, L., Pulkkinen, P., Ruikka, T., Ruutu, J., Tähtivuori, R., Vigren, T., Viilo, J. & Wuolijoki, S., 2006. Yrityssaneerausta koskevan lainsäädännön tarkistaminen. Helsinki: Oikeusministeriö. Työryhmämietintö 5:2006. Viitattu 12.12.2019. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75646>

Asetus yrityksen saneerauksesta. 1993. A 25.1.1993/55 muutoksineen.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. uud.p. Helsinki: Tammi.

Härmäläinen, I., Malinen, J., Pirinen, J., Raitala, S., Sorri, S. & Strang L. 2009. Yrityssaneerauksen käsikirja. Helsinki: Edita.

Itä-Suomen yliopiston www-sivut. Viitattu 30.5.2019. www.uef.fi

Koulu, R. 2007. Uudistettu yrityssaneeraus. Helsinki: WSOY Pro.

Laakso, T., Laitinen, E. & Vento, H. 2010. Uhkaava maksukyvyttömyys ja onnistunut yrityssaneeraus. Helsinki: Talentum.

Laki yrityksen saneerauksesta. 1993. L 25.1.1993/47 muutoksineen.

Luonnonvarakeskuksen www-sivut. Viitattu 30.5.2019. www.luke.fi

Melan www-sivut. Viitattu 21.3.2020. www.mela.fi

Oikeusministeriön www-sivut. Viitattu 30.3.2020. www.oikeusministerio.fi.

Pulkkinen, M. 2017. Luonnonvarassa www-sivut: Yrityssaneeraus sopii maatilalallekin. Viitattu 20.5.2019. <http://www.luonnonvarassa.fi/artikkelit/yrityssaneeraus-sopii-maatilallekin.html>.

Pinomaa, P. 2009. Saneerauskäytäntö. 2.uud.p. Helsinki: Tietosanoma

Reku, J. 2019. Tilojen taloustilanne kärjistymässä nopeasti: Talousneuvoja pistää konkurssseja alulle ”tila per viikko”-tahdilla. Maaseudun Tulevaisuus 31.5.2019.

Ruokaviraston www-sivut. Viitattu 21.3.2020. www.ruokavirasto.fi

Tilastokeskus, 2019. Px-Web-tietokanta. Maa- ja metsätalousyritysten taloustilasto. Maatilayritys: veronalaiset tulot, menot, varat ja velat EU-tukialueen ja tuotantosuunnan mukaan. Viitattu 12.11.2019. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__maa__mmtal/statfin_mmtal_pxt_004_fi.px/table/tableViewLayout1/

Tuokko, Y. 2014. Viivyttely on yrityssaneerauksen tuho. Talouselämä 9.10.2014. Viitattu 1.2.2020. www.talouselama.fi.

Vaasan yliopiston www-sivut. Viitattu 1.2.2020. www.univaasa.fi

Vähäsarja, S. 2018. Ylen www-sivut: Väitös: Yrityssaneeraus ei toimi, vaan on useimmiten välivaihe matkalla konkurssiin – onnistuessaan saneeraus olisi lotto-voitto. Viitattu 3.1.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10498>

